

KÖZÉLETRŐL ÉS KULTÚRÁRÓL SALGÓTARJÁNBAN 2007 / 4. ÁRA: 400,- Ft

TARJÁNI VÁROS
LAKÓ

TARTALOM

SZŰKEBB HAZÁNK

4 CSATAVESZTÉSEINK ÉSZAKON

INTERJÚ

6 „VÉGŰL IS, ÉN SZERETEM EZT A VÁROST”

MŰVÉSZET

10 HIBÓ 60

TÁRSADALOM

16 FEKETE MADARAK

KARÁCSONY

21 BORÓKÁS KARÁCSONY

TERMÉSZET

23 SZILVÁS-KŐI KALANDOZÁSOK

KÖRNYEZETÜNK

26 DOLINKA: MŰLT, JELEN, JÖVŐ

KITEKINTŐ

29 KATASZTRÓFA AZ ÓSI IPOLYTARNÓCON

GAZDASÁG

32 ÚJ KORSZAK KEZDŐDÖTT A TŰZHELYGYÁRBAN

KÖNYVAJÁNLÓ

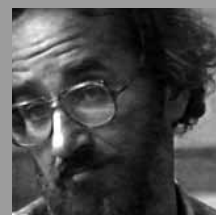
33 200 JÓ PALÓC

TÖRTÉNELEM

34 EGY ZAVAROS IDŐSZAK KRÓNIKÁJA

SPORT

37 FIATAL TARJÁNI FOCISTÁK AZ ÉLVONALBAN

Közletről és kultúráról Salgótarjában ■ TARJÁNI VÁROSLAKÓ ■ II. évfolyam 4. szám, 2007. december ■ ISSN szám: 1788-3741 ■ Ára: 400 Ft

Lapalapító: Ercsényi Ferenc,
a szerkesztőbizottság elnöke
Főszerkesztő: Balás Róbert
Szerkeszti: a szerkesztőbizottság
Szerkesztőbizottsági tagok: Kovács Bodor Sándor
Mezei István
T. Pataki László

Tervezőszerkesztő: Kalcsó István
Címlapon: Kubinyi Júlia, Fotó: KBS.
Hátlapon: Hibó Tamás: Nádasban (részlet)
Kiadja: EF-Team Bt., Salgótarján
Felelős kiadó: az ügyvezető
Postacím: 3104 Salgótarján, Hősök útja 10/a.
Nyomda munkálatok: Runner Média Kft., Balassagyarmat
Felelős vezető: Hajdú József

Lapunk megjelenését a Szabó Miklós Tudományos Ismeretterjesztő, Kutatási és Oktatási Szabadelvű Alapítvány támogatta.

Köszönet a lapszám elkészítésében nyújtott segítségéért

Brunda Gusztávnak, az Evangélikus Lelkészi Hivatalnak, Földi Zsoltnak, Halászné Szilasi Ágotának, a Hibó Tamás Művészeti Iskolának és Hibó Tamás családjának, Kerényi Tamásnak, Kimnek, Kubinyi Józsefnek, a Nógrádi Történelmi Múzeumnak, Prakfalvi Péternek, Sebestyén Kálmánnak

CSATAVESZTÉSEINK ÉSZAKON

► T. PATAKI LÁSZLÓ

Salgótarján úgynevezett északi idegenforgalmi fejlesztésének frontja (néptelen „lövészárkokkal”) errefelé húzódik. Somsokújfalunál jobbra, fel Eresztvény, Salgóbánya felé, aztán kicsivel Salgóbánya előtt egy enyhe ívkanyarnál az út szélére jelzésnek kitett nagy bazaltkőtömb után balra be az erdőbe. Kétféle autó járja meg az eresztvényi kőbányához a fennsíkron vezető éktelen utat. Az egyik egy összkerék-meghajtású Suzuki dzsip, a másik egy rozszant Wartburg. Minden más kiesik a mezőnyből. Behajtani erre a természetvédtett tájra amúgy sem szabad(na). A Suzuki érthető, a Wartburg maga az erdei csoda ezen a terepen, de az „ő” esetében elsősorban a gyakorlat, a könyörtelen gépszoktatás segíthetett. Horgászok vezetik az őreget az eresztvényi bányató kis létszámú törzsközönségéből.

Az északi fejlesztés többnyire papíron létezik, vagy ott sem. Az ország, Európa egyik legértékesebb természeti tája, a salgói (röviden így nevezik az emberek), télen-nyáron nagyrészt felfedezetlenül áll magában s talán romlik is. Az erdők szakszerű és teljes karbantartásához lent a városban lenne elég kéz, de hol a pénz erre? Hotelek, éttermek, büfék, a híres Dornay turistaház és minden más a

vegetálás – leépülés – újrakezdés, a beruházói pénztelenség és a folyamatos kulturált, nagyszámú látogatottság hiányában vár egy jobb időre. Ami már mintha lett is volna egyszer-kétszer. Más azonban egy békeidős, viszonylag kis létszámú elhivatott turista „tömeg” rendszeres és ihletett járkálása a Karancs-Medves fennsík hegyei között, és megint más egy valódi, ám kordában tartott nagy létszámú, idecsalt, üzletileg jó turistaforgalom léteztetése.

Húszperces sietős séta az út menti erdősztől, ahol a kocsinkat hagyjuk, a bányatóig, az elhagyott-felhagyott védett kőbányáig. Valamikor jól döngölt, zúzott köves út húzott errefelé, most hatalmas sárörízgető gödröket kerülget, aki erre jár. Az út mentén apróköves halmok, egy részüket betemette a természet ráhordott vékony földréteggel, ki tudja miféle zölddel. Csak egy erős markoló munkagép kellene, oldalról a felületre emelné a kőtengert, majd egy másik lehengetné, és kész a kiváló minőségű erdei-bányai, eresztvényi út. Ez talán mégis fontos, mert minden igazi fejlesztés úttal kezdődik. De hát, mit is kellene fejleszteni itt, ahol a madár egyedül jár, ahol néhány, Holdról pottyant horgász és önkéntes kőbányász jár csak (Suzuki-val). A jellel mindenki elégedett, aki valóban ért a természetörzéshez és ismeri az embereket. A természetről ugyanis köztudott, mindig győzedelmeskedik, ha az emberek békén hagyják.

Valójában, ahogy az élet visszaveszi a kőbányászoktól megváltoztatott tájat, az lehet még szívderítő is. Rendben van, maradjon minden így, ahogy ma látható fél-visszavaduló állapotban, félig kőbányaként, az utat is ideszámítva, akkor kifarad viszont valami igazán értékes-érdekes az északi fejlesztési frontvonalból. Mert bizony ilyen és hasonló trüvájok-„kiscsodák” kellene a sokféleképpen megénekelt, megálmódott, aztán lehurrogott, majd újra felpártolt idegenforgalmi élethez idefent a salgói paradicsomban. Mi más lehetne az értékes városkörnyék szerepe, ha nem a felfokozott, jól előadott-reklámozott, ám kordában tartott európai mintázatú nagyszabású idegenforgalom? Mi másból lehetne a városnak és közvetlen környezetének bevételek szert tenni, amikor jövőnek szánva látványosan csak az ele-

gáns, benetonszinű ipari parkok díszlenek, közben sokkal több az eszkimó (városi, környéki polgár), mint a parki fóka.

Főtérnyi bányató, amelyről tudható, hogy a bazalttömbök közül alulról természetes forrásból táplálkozik, s amelynek vízszintje most kb. egy méternyire lejjebb áll a szokottnál, körülötte égnek ugró kőfalak olyan tektonikai, geológiai változatossággal, hogy talán valóban nincs is kőformáció, amelyik innen hiányozna. Maga a tó, ennyi zordon kő között életet hirdetve, fenségesen szép víztükör, amiként jelképszerűen áll az itt egyáltalán nem honos oroszmintájú fehértörzsű nyírfácska a kőfal-meredély egyik pontján a kőrengetegből kiábrándozva egy eljövendő, földben gazdagabb szép új világ reményében. A tó partján olyan az akusztika, hogy a távolabb horgászók minden szava jól érthető.

Arról beszélnek, járt itt egy pasas egyszer, aki fenekezett... Hát, ahol 25 méteres a mélység, ott fenekezve talán csak az ersztvényi szörnyre lehet horgászni (ha van). De a horgászás szöveget ver a fejembe. Mit eszik itt a hal? Ilyen szigorú bazaltkörnyezetben és ilyen hirtelen zuhanó partmélység mellett. A környékről vízbehulló szerves anyag meddig lebeghet elérhető magasságban a halak előtt? Hogy került ide egyáltalán hal, nyilván telepítéssel, de aki csak arra gondolt, hogy legyen, gondol-e arra is, mit egyen? Horogra tűzött csalin kívül.

Az ersztvényi rég felhagyott bazaltkőzúzó robbantásos bánya lehetett. Akik művelték, pontosan tudták – meddig mehetnek a falban. Most szinte méternyi vastagságú rétegben áll már csak, mögötte a morzsalékos részek hegynyi mennyiségben. A nyírfácskának igaza lehet még. A páratlan környezetben a csodás formációk, földtörténeti „munkák”. Kőtojás ez belülről. A héjon túl már egy másik – a földvilág. A közelben van néhány hasonló kőkráter, még szebb, még változatosabb rétegeket őrizve. De az élet, a víz azokból hiányzik.

A tónál a bazaltlemez részek azonban nagy veszélyben vannak. Bontják, kalapálják, viszik valahova, valakiknek jó pénzért. Jó néhány köbméternyi máris hiányzik a meredély falból, elég csak odacsapni az ötkilóssal és engedelmesen pendül lefelé a gyönyörű kőlap. Megragadható, fuvarozható, beépíthető extra kerti kivitelben. A bazaltminőséget, méretazonosságot, vastagságot a sokmillió éves természeti cég szavatolja. Csendes csatákat veszünk nap, mint nap az északi frontokon.

(Megjelent a szerző Újútonjáró című kötetében, 2007-ben.)

FOTÓK: CSALÁDI ARCHÍV

„VÉGÜL IS, ÉN SZERETEM EZT A VÁROST”

TALÁLKOZÁS KUBINYI JÚLIÁVAL

FOTÓ: FÖLDI ZSOLT

> BESZÉLGETŐTÁRS: KOVÁCS BODOR SÁNDOR

Közöttünk, itt Salgótarjánban él egy kislány, aki sokakat, sokunkat elvarázsolt már hangjával és színpadi megjelenésével. Kubinyi Júliáról van szó – barátai és ismerősei számára csak Julcsi –, aki 17 éves korára megnyert minden létező versenyt és minősítést, amit ebben a műfajban meghirdettek országunkban. A varázslat, amire az előbb utaltam, persze nem állt meg Salgótarján, illetve Magyarország határainál, a környező országokban és az észak-amerikai kontinensen is számos hívét és rajongóját lelhetné fel az, ki arra adná a fejét, hogy összegyűjtse őket. Mi, tarjániak szerencsések vagyunk: Júlia másfél évig még biztosan a Bolyai János Gimnázium diákja lesz.

(Megjegyzés: A tegeződést ő kezdeményezte, részemről a megtiszteltetés.)

■ Fel tudod idézni a legkorábbi emlékedet?

Egy gyerekkori álmom az, amire emlékszem, egyébként semmi értelme nincsen, de az a legkorábbi emlékem. Még nagyon kicsi voltam, és azt álmodtam, hogy elkezdek repülni, egyszer csak felemelkedem, és ott termek valamilyen domb közepén, és találkozom egy kutyával. Megjédek, utána pedig a szüleim hazavisznek. Ennyi az egész.

(Furcsa, mert nagyon hasonló az én első emlékem is, de az nem álom. Kétéves lehettem, apámmal sétáltunk egy szántóföld mellett és egyszer csak ott termett egy nagy fekete kutya. Vadul ugatott minket, amitől természetesen nagyon megijedtem. Apám felvett egy követ a földről és oldalba dobta az ebet, mire az nyűszítve elszaladt. Aztán már csak arra emlékszem, hogy apám újra megfogja a kezem, és valami nagy-nagy melegség és megnyugvás árad szét bennem.)

■ Hogyan kezdődött ez az éneklés, tudsz erről valamit mondani?

Még óvodás koromban volt egy kedvenc lemezem, a Kalamajka együttes Aprók tánca című albuma, és mindig azt hallgattam, amikor csak otthon voltam. Dudorásztam, táncikáltam, megtanultam a dalokat. Gyakran előfordult, hogy anyáéknak előadtam egy-két részletet, szerettem ilyen „fellépéseket” tartani a szüleimnek. Az óvodában inkább meséket mondtam nagy előszere-ttel, az énekléssel iskolás korom óta lépek fel rendszeresen.

■ Meséj valamit a szüleidről.

Anyukám salgótarjáni születésű, jelenleg a Váci Gyula Művészeti Iskolában tanít népdaléneklést. Apukám Zala megyei, ő a Madách Imre Gimnázium tanára. Az egri főiskolán ismerkedtek meg. Mindketten szeretik a népzene-t, olykor-olykor ők is hangszer-t ragadnak; anya hegedül (a tarjáni szimfonikus zenekarnak is tagja), apa pedig nagybőgőn játszik, illetve sokáig fuvolázott.

FOTÓ: DR. LALMOS BÉLA

■ Milyen érzés a színpadra kiállni?

Ha nem izgulok, és biztos vagyok magamban, akkor egyszerűen már várom, hogy színpadra léphessek. Olyankor feltöltődöm energiával, és nem foglalkozom semmi mással. Viszont, ha izgulok, nem is tudok úgy produkálni, nem tudok eléggé azonosulni a dalokkal.

■ És miért pont a népdal, miért nem popzene?

Gondolkodtam már rajta, de nekem ez olyan természetesen jött...

■ De talán voltak más lemezek is családban...

Persze, rengeteg komolyzenei és könnyűzenei lemezünk is van. Anyáék elsősorban a népzénet „adagolták”, talán ezt tartották nekem valósnak. Ők is szívesen foglalkoztak népzénevel. Gyakran kísérték táncgyűtéseket, és én mindig szívesen mentem velük, szerettem nézni a táncosokat. Én is egyre többet énekeltem, szerepeltem. Lassan tudatosult bennem, hogy magam is akarva-akaratlan belekeveredtem, szerettem csinálni.

■ Most gimnazista vagy, hogyan tovább, mit szeretnél tanulni, mi az, amiben biztos vagy?

Énekelni mindenképpen szeretnék, de az még kicsit kérdéses számomra, hogy hivatásszerűen-e. Most erősebben él bennem az, hogy nem ezt választom hivatásomnak. Bár ezt hol így gondolom, hol úgy.

■ Nem vagy biztos, hogy ezt akard tanulni?

A zeneakadémián akár választhatnám is a népdaléneklést, de nem vagyok benne biztos, hogy ez jó döntés lenne. Az iskolában a matematika faktot választottam, tehát lehet, hogy valamilyen más úton tanulok tovább. Szüleim is támogatnak ebben. Szinte minden döntésemet a szüleimmel együtt hozom meg. Ez nem azt jelenti, hogy mindig az ő elképzelésük szerint cselekszem, de a véleményük, tanácsuk és legfőképpen kritikájuk nekem a legfontosabbak. Minden téren! Anyukám

egyben az énektanár nénim is, és a felkészítő tanár szerepét is betölti, apa pedig rengeteg felvételt, fotót és precíz „dokumentációkat” készít a szerepléseimről, versenyeimről.

■ **A világzenei vonalhoz kötödsz? Efelé nem gondolkodsz, vagy Salgótarjánban nehéz világzenet játszani?**

Mindig kíváncsian, érdeklődéssel hallgattam a világzenet, mert szeretem. Nekem még egyelőre nincs bátorságom ezt énekelni. Még nem merek belenyúlni a dalokba. Egy feldolgozást akkor érdemes megvalósítani, hogyha az ember hozzá tud tenni az eredetihez.

■ **A tanuláson túl, mi kéne még, hogy bátorságot szerezz?**

Engem a szakemberek, neves népzeneészek elismerése bátorít. De itt is, mint minden művészpályán azért szerencse is kell, amellett, hogy az ember valamit jól csinál.

■ **Van még másfél évad a döntésig.**

Igen, még várom, hogy esetleg valami közbejön, és megerősít valamelyik irányba.

■ **Van, aki mélyen hisz a predesztinációban: „Csinálom a dolgomat, és majd eljön az a pillanat, amikor tudni fogom egy bizonyos jeltől, hogy mit kell tennem.” Szoktál ilyeneken gondolkodni?**

Igen, de főként úgy, hogy visszatekintek a hátam mögött lévő dolgokra, hogy azért sok minden annyira szerencsésen alakult az életemben, és olyan sok helyre eljutottam az énekléssel. De nem hiszek a véletlenekben, Istenben hiszek, és abban, hogy a hátam mögött lévő sok „szerencsés és váratlan” fordulat nem csak úgy véletlenül lett, céltalanul... Hogyha nekem ezt kell csinálnom, így hivatásszerűen, akkor abban majd meg fogok bizonyosodni róla. Eddig is minden úgy alakult, ahogy kellett.

■ **Melyik fellépéseden érezted magad a legjobban, hol volt a legnagyobb sikered?**

Az eddigi legnagyobb sikerem talán Prágában volt, 2006 októberében. Egy hatalmas színházteremben megrendezett gálakoncerten énekeltem – cseh és más külföldi énekesek mellett – két erdélyi népdalt. A koncert után nem csak a rendezvény főszervezői, hanem a műsorban fellépő két zenekar tagjai is elismerően gratuláltak. Sőt, az egyik cseh prímás azt is megígérte, hogy ha két év múlva újra ott leszek, akkor csak szóljak, ha zenei kíséretre lenne szükségem, mert szívesen játszanak akár magyar zenét is. Még búcsúajándékot is kaptam a brnói Ondras zenekartól. Ott szembesültem vele, hogy Csehországban milyen nagy „felhajtást” csinálnak egy népdalversenyből. Ott annyira megadták a módját: neves opera-énekestől kezdve, állami vezetőkhöz mind ott ültek a támogatók között, és tényleg figyelemmel kísérték az egész műsort. Egy egész évet felölelő népdalverseny-sorozat gálája volt ez. Prága teljesen a szívemhez

nőtt, mert olyan kedvesen fogadtak és annyira a szívükbe zártak minket. Mindkétszer anyáék kísérték el, és az a néhány nap, amit ott töltöttünk, felejthetetlen.

■ **És a tengerentúl?**

Az is maradandó élmény, hogy a Kabar zenekarral kijutottunk Amerikába és Kanadába. Abban az volt a jó, hogy megismertük a világnak azt a részét is. Másfél hónapig voltunk kint, folyamatosan utaztunk, és rengeteg embert megismertünk. A kinti magyar cserkészszövetség szervezett nekünk koncerteket.

■ **Meséj a benyomásaidról.**

Egyrészt hatalmas kontinens. Ezt, ugye az átutazott napok igazolják. Tényleg állandóan úton voltunk, egyik nap az egyik városban volt fellépés, aztán egy napot végigutaztunk, hogy estére odaérjünk a következő helyszínre. Az volt a legnagyobb meglepetés, hogy nagyon sok magyar él kint. Nagyon összetartanak, főleg a cserkészszövetség az, ami összefogja őket. Nagyon nagy szeretettel fogadtak minket, és mindenki szeretettel beszélt ott Magyarországról. Gyerekcsapatként utaztunk ki egyetlen felnőtt kíséretével, aki *Hrúz Szabolcs* volt a *Dűvő* együttesből, mint a zenekar felkészítő tanára. Az ottani fellépések, táborok felejthetetlen emlékek maradnak.

■ **Mi tetszett a legjobban?**

Részt vettünk az egyhetes ITT-OTT konferencián, amit a magyar családok részére rendeztek. Délelőtt előadásokat tartottak, délután közös főzések, este pedig koncertek voltak. Nekem az a hét volt a leg-

kedvesebb. Emlékezetes marad a clevelandi koncertünk is, ahol nagyon nagyszámú közönség gyűlt össze. Sokan be sem fértek a koncertterembe.

■ Hol a legnehezebb énekelni?

Egyrészt szabadtéren, ugyanis a hangosítás elég kényes, mert a színháztermekben jobban be tudják állítani az erősítést. A hangosítás fontos, mert el is szúrhatja a műsort.

■ Neked mindegy, hogy Salgótarjában éneksz vagy Budapesten?

Hogy hol, az mindegy. Az nem mindegy, hogy diákközönség előtt, vagy felnőttek előtt. A diákközönség sokkal kritikusabb, ott nehezebb. Jobban szeretek olyan közönség előtt énekelni, akik szeretik a népzene-t. Szakmai közönség előtt, például.

■ Amikor koncerten éneksz, nem lehet nem odafigyelni rád. Vannak titkos rajongóid?

Nem tudom, hogy ez minek köszönhető. Szeretek színpadon lenni, nemcsak az énekléssel, hanem tánccal vagy színjátszással is.

■ Miben fogsz legközelebb játszani? Hol láthat a közönség?

Nemrég készült el a Brémai muzsikuskok című mesejáték, és abban a macska szerepét játszom, a Vertich Színpaddal.

■ Annyi helyen jártál már. Amikor hazaérsz, milyennek látod ezt a várost?

Akkor ridegnek, de mihelyt összefutok egy-két ismerőssel, mindjárt jobban érzem magam. Végül is szeretem ezt a várost, itt a táncház, itt vannak azok a közösségek, amikhez kötődöm.

■ Kedvenc helyszíneid a táncházon kívül?

A zeneiskola, ahol sokat megfordulok, mert hegedülök és zongorázom is. És a József Attilában is sokat vagyok.

■ Sok barátod van?

Sok emberrel vagyok jóban, de hogy a barátaim is lennének, abban nem igazán vagyok biztos. Jól kijövök a környezetemmel, és jó érzés, hogy tarto-

zom egy-egy közösséghez. Persze van egy-két barátom, akikkel sok mindent megosztok, de úgy gondolom, nem sok.

■ Milyen gyakoriak a fellépések?

Tavasszal és nyáron lényegesen több van. Ősszel inkább helyi rendezvények, kiállítás-megnyitók és ehhez hasonlóak.

■ Tehát egy évben összejöhet száz is?

Igen, akár. Mostanában minden héten van egy vagy kettő. Legutóbb kivételes alkalom volt, amikor a Dúvóval léptem fel a Hagyományok Házában, Pesten. A Jászság népi együttesnek van a Bartók a Jászságban című műsora, és abban én voltam az énekes. Nem csak szólóban, hanem a Rokolya ének-együttessel is sokat énekelek. Öt éve alakult a zeneiskola népi énekes növendékeiből. Mi öten nagyon szeretünk együtt fellépni, számos sikeres verseny, fesztivál és szereplés van már a hátunk mögött.

■ Szabadidő?

Szinte minden szabadidőmet kitöltik a szereplések, felkészülések vagy a délutánonkénti elfoglaltságok: néptánc, éneklés, hegedű, zongora, színjátszás. De szeretek sétálni, színházba vagy koncertre járni, télen síelni, nyáron kenuzni, utazni, új embereket megismerni, zenét hallgatni.

■ Vannak, akik szerint a kudarcot könnyebb feldolgozni, mint a sikert. Te hogyan „kezeled” a sikereidet?

Egy-egy jól sikerült szereplés után mindig feltöltődöm. És mindig megerősödik bennem az az érzés, hogy mennyire szeretem azt, amit csinállok. Ha esetleg olyan időszak van, amikor kevesebb a fellépés, nagyon hiányzik; mert nekem „erőt ad a hétköznapokhoz”. Hát így kezelem.

KISVÁROSI GULLIVER

Hibó Tamás-portréfilm (1991)

- részletek -

A nagy varsói diáksztrájkok idején (1969) én ott voltam, amikor az ORMU meg a rendőrség megostromolta a főiskolát, és mi hősiiesen védjük az egyetemnek a sérthetetlenségét. Az utca népe hozta be az élelmet a főiskolákra meg az egyetemekre. Hát, ott sok mindent láttam.

Elmesélek egy érdekes történetet, hogy mikor éreztem először halálfélelmet. Egy utcai tüntetésbe akkor szándékom ellenére belekeveredtem. A rendőrség természetesen megjelent - hosszú gumibotos, faszán beitatott spéci legények -, és elkezdtek abrikolni a népet, több irányból. Egy néhány száz fős csoport velem együtt beszorult egy bezárt moziportál elé, ahol két méterenként hatalmas kőoszlopok voltak, mögöttük meg egy óriási üveg portál. A lényeg az, hogy amikor a tömeget elkezdtek ütlegelni, akkor én hátra keveredtem, és a tömeg nekinyomott az üvegnek. Még most is érzem, hogyan hajlott az a hatalmas üvegtábla mögöttem. És akkor azt gondoltam: *Tamás, valószínűleg itt a vég, mert ha még egy nyomás jön és betörök az ablak, akkor téged miszlikre vagdálnak a lezuhanó hatalmas üvegdarabok.*

A lényeg az, hogy megúsztam a dolgot, mert mindenki elszaladt és én maradtam utoljára. Kispricceltem két oszlop között, de nem úsztam meg teljesen azért, mert volt egy bőrkabátom, ami a mai napig is megvan, és a vállamon ott a nyoma, ahogy a bőr kirepedt a gumibot-ütéstől, amit kaptam.

Hát én ilyen élményekkel éltem Varsóban. Például az egyetemek függetlensége vagy a diáktanácsok működése újdonság volt számomra, és ők ezzel már erősen kacérkodtak akkoriban.

* * *

A képzésben – ha lehet így összehasonlítani a két főiskolát – a magyar minőségileg messze fölötte járt a varsóinak. A lengyel főiskolán alapvető hiányosságok voltak szakmailag.

A diákok nem kapták meg azt a kemény müncheni dresszúrát, amit mi megkaptunk a Török Pál utcában, illetve később a főiskolán, amíg tanítottak a régi mesterek és élt ez a fajta szellem. Hát ez ellen sokan tiltakoztak, meg tiltakoznak, sőt most újabb főiskolai áramlatok vannak, új tanszékvezetők jönnek, de hát ezek ugyanúgy nem fognak megtanítani se festeni, se rajzolni, és ez a baj. Mert a nagy szabadság csak akkor jó, amikor az ember már tud valamit. De aki egy hangszernak nem ismeri a törvényeit, az nem fog az istennek sem (akármilyen zseniális képességű ember), valami meghatározó dolgot produkálni azon a hangszeren.

És ez is egy ilyen szakma: aki nem tanul meg egy kockát, egy fejet, egy aktot, vagy egy kezét megrajzolni, hát az nem fog tudni később sem jó műveket létrehozni. És ha megtanulja, akkor sem biztos! *Tudniillik én ezzel kerültem szembe, és ezzel vívódtam, ezzel ment el egy fél élet szinte, vagy már egy teljes, mit tudom én, hogy van ez megszabva.* Hogy most már, ha tudok is valamit, van-e mit kezdeni ezzel a tudással.

HIBÓ 60

HIBÓ TAMÁS (1947-1991)

CURRICULUM VITAE

► H. SZILASI ÁGOTA MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

Hibó Tamás 1947-ben született Szolnokon. Szüleiivel költözött Salgótarjánba, ahol első mestere *Iványi Ödön* volt. Az ő biztatására jelentkezett a budapesti Török Pál utcai Képzőművészeti Szakfőiskolába. Tanára *Viski Balás László*, kinek egyénisége és szakmai tanácsai meghatározóak voltak művészi gondolkodásának alakulásában. 1968-ban turistaként Lengyelországba utazott, ahol felvételt nyert a varsói Szépművészeti Főiskolára. A második évtől a Magyar Népköztársaság ösztöndíjasaként tanult festészetet, különböző grafikai technikákat és szobrászatot. 1971-ben fejezte be varsói tanulmányait. Féléves vívódás után felvételét kérte a budapesti Képzőművészeti Főiskolára, ahová *Ék Sándor* támogatásával fel is vették. Szakmai tudását *Raszler Károly* és *Rozanits Tibor* irányításával bővítette. Főiskolai tanulmányait 1972-ben fejezte be, majd tagja lett a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának.

Visszatért Salgótarjánba. 1974-ben Madách-ösztöndíjban részesült, majd 1975-ben a Munka-Művészet díjjal tüntették ki, s díjat kapott az V. Salgótarján Tavasz Tárlaton és 1981-ben a milánói Nemzetközi Ex Libris Kiállításon. Mivel elsősorban sokszorisított grafikákat készített, grafikusként vették fel 1980-ban a Magyar Képzőművészeti Alapba, majd a Képzőművészek Szövetségébe.

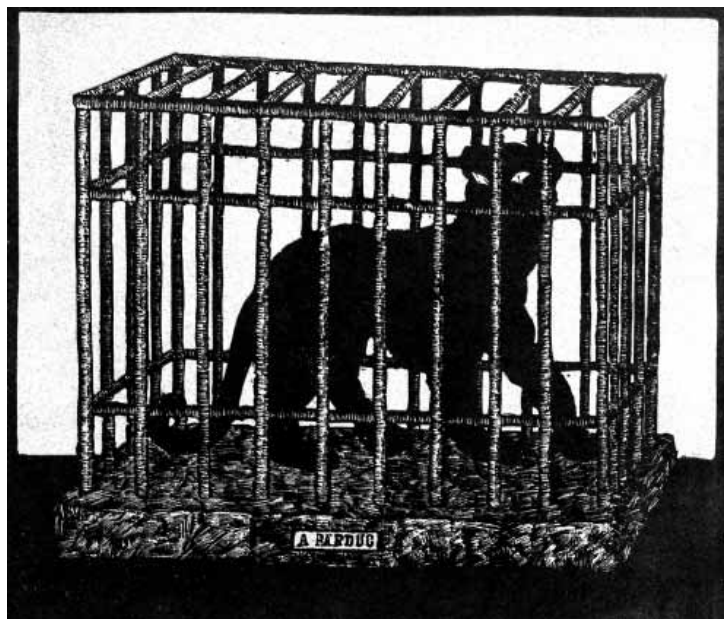
Önálló kiállításai: 1969 Pásztó; 1969, 1971, 1983 és 1986 Salgótarján; 1977 Budapest – Ferencvárosi Pinceklub; 1978 Zagyaróna; 1977, 1982 Balassagyarmat; 1982-ben Budapest – Lengyel Kultúra Háza; 1993 posztumusz kiállítás, Bányatereny; 1995 Nógrádi Történelmi Múzeum, Salgótarján; 1997 Madách Művelődési Központ, Vác; 2004 Bolyai János Gimnázium, Salgótarján.

Válogatott csoportos kiállítások: 1972-től Miskolci Téli Tárlatok; 1973-tól Salgótarjáni Tavasz Tárlatok; 1975 VIII. Országos Grafikai Biennálé – Miskolc; 1976 Ember és Természet, Palóc Múzeum – Balassagyarmat, Intersymposion - Nemzetközi Grafikai Művésztelep, Salgótarján; 1981 Nemzetközi Ex Libris Kiállítás – Milánó; 1986 Intersymposion – Nemzetközi Grafikai Művésztelep, Mátraalmás; 1987 Kisgrafikai Biennálé – Tihany; 1991 Nógrádi Művészek kiállítása, Kastély Galéria – Szirák.

A nyolcvanas évek végén ismét a festészet felé fordult. Négy utolsó képe egy új – már beteljesületlen – alkotói korszak lehetőségét vetítette előre, hiszen életműve lezáratlanul maradt ránk 1991. október 23-án bekövetkezett korai halála miatt.

Stílusdivatoktól elzárkózó, fanyar, katarzis nélküli tragédiákba hajló, társtalan, ám tanulságokkal szolgáló filozofikus-moralizáló művészetét leginkább barátai értették meg. Amit igazán tudnunk kell róla *Kovács Bodor Sándor* portréfilmjében (Kisvárosi Gulliver – 1991), *Brunda Gusztáv* búcsúzójában (1992/6. Palócföld), egy 1995-ben megjelent, Hibó életművét feltáró könyvecskében *Hann Ferenc* és visszaemlékezésében *Bedegi Győző* (2007/6. Palócföld) összegezte.

■ Jardin des Plantes

Mikor hazajöttem Varsóból, én abbahagytam mindent: festést, grafikát mindent. Egyrészt mindig ilyen vajúdo típus voltam. Mindig egyéb megfontolások vezettek. Nem voltam úgynevezett buta festő, hogy csinálja naponta, és száz rosszból egy jó lesz, vagy kettő.

Mindig jót akartam alkotni, de mindig meggondoltam, hogy igazán jó lesz- e. Vagy, ha én nem vagyok művész, és nem csinállok semmit, attól a világ még nagyon primán elketyeg .

És amikor az ember erre rádöbben, és ráadásul a saját munkája sem bizonyítja igazán azt, hogy ez egy kurva jó dolog, akkor abbahagyja. Mondjuk így, néhányszor már hagytam abba ezt a szakmát az életben.

Amikor visszakerültem Varsóból Tarjánba, akkor egy fél évet itt dekkoltam, csak úgy tengtem-lengtem. Utána a magyar főiskolára bekerültem egy évig, de a főiskoláról visszakerülve is szabadúszó voltam, tehát mondjuk összesen ez alatt a húsz év alatt körülbelül 8 hónapot dolgoztam munkaviszonyban. Szerényen éltem, akkor még egyedül. Olyan barátaim voltak itt, akik azóta már mind meghaltak vagy elköltöztek. Hát ezekkel az emberekkel tartottam a kapcsolatot: Hann Feri, Szujó Zoli, Szabó Tomi, akkor még kis gimnazista gyerek volt, Molnár Béla, Hegedűs Morgan. Hát ilyen hasonszőrű pofákkal festegetünk, iszogatunk.

* * *

Hann Ferenc: Hibó Tamás 1971-ben világmegváltó szándékokkal tért haza Varsóból.

Tisztában volt képességeivel, és eléggé biztos is volt magában, a jómódú, a tisztességes és a tehetséges művész sorsára vágyott. Hamar rájött, e három kritérium együttl, a hetvenes évek Magyarországn, különösen a negatívumokat esszenciálisan magába gyűjtő Salgótarjánban nem lehetséges.

* * *

Dolgoztam, örültem ha a pártbizottság ad jutalomfeladatképpen egy vagy két rézkarcra megbízást minden évben. Mellette azért rajzolgattam és csináltam grafikát is. Főként grafikát, akkor nem festettem egyáltalán. Azzal végképp leszámoltam, mert nem volt mit festenem. Egyszerűen nem tudtam mit festeni. Grafikát csináltam, mert az kisebb műfaj volt, talán gyorsabban is ment. Így aztán grafikus is lettem végül.

Na szóval ilyeneket is csináltam, jó pár munkásmozgalmi albumban részt vettem. Nem vagyok rá nagyon büszke, de megcsináltam, mert kellett a pénz. És mondjuk hát ki-tüntetésnek nem tartottam, hogy megbíztak, mert belül éreztem, hogy tisztességtelen dolog ez. Tudniillik valamikor, amikor még gimnazista voltam, akkor én szentül hittem a művészetet, és akkor megesküdtem, hogy öngyilkos leszek, ha egyszer pénzért fogok festeni, tudva, hogy nem belülről jön, hanem pénzért és megbízásért – az a művészet halála.

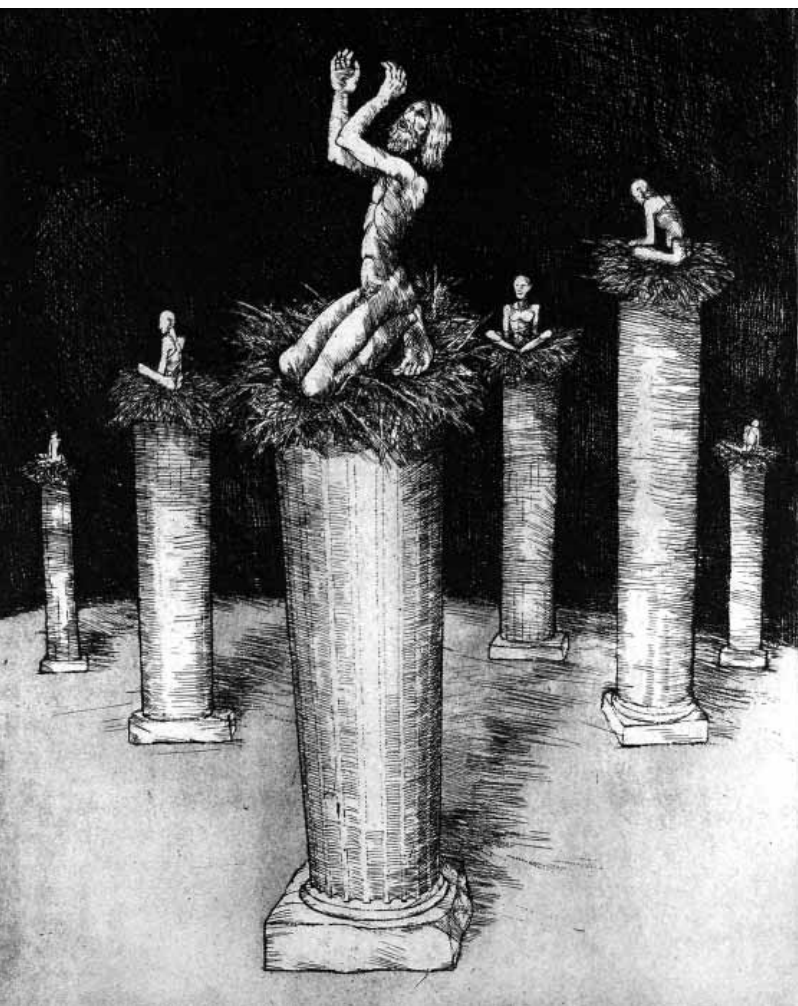
Aztán később ahogy az idő múlik, egyre több kompromisszumot követ el az ember, és egyre inkább nem lesz öngyilkos ezekért a kis apró szarakodásokért, kis lélekölésekért.

* * *

Hann Ferenc: *Az az attitűd, amelyet Hibó Tamás munkái mutatnak: az elesettek mellé állás, a hatalmi téboly gyűlölete – szorosan összefügg a személyes sorssal. A ketrecbe zárt párduc, mely villogó szemmel tekint ki a számára elérhetetlen szabad világra, nagyon könnyen sorsrajznak, akár önportrénak is értelmezhető.*

* * *

Miután hazakerültem, persze mondanom sem kell, elég sokat pofáztam. Amikor megérkeztem Salgótarjánba, szeretettel fogadott a szakma, mert nem tudták, hogy ki vagyok. Az idősebb kollégákra gondolok: azt hitték, majd együtt fogom velük tolni a szekeret. Hát nagyon hamar kiábrándítottam őket, hogy én nem tolom senkiel sem a szekeret. Így aztán ezek a munkák fokozatosan elmaradtak, illetve kikoptam ezekből a körökből, ahol osztogatták itt helyben a „manit”.

■ Osziopok B.M. emlékére

Hann Ferenc: Hibó Tamás, aki mindig erősen hivatkozott a szubjektum, a személyiség, az Istentől kapott tehetség primátusára, sokszor beleolvastja a személyét a tömegbe. Amikor nem, akkor felséjlik a figura mögött a személyes sorsmotívum. (...) A cellában fekvő, vagy széken gubbasztó, katonán pózt felvevő alakok a végleges kiszolgáltatottság metaforái. Itt sem ritka a személyes azonosulásra utaló jel, miként azon a lapon sem, ahol a kapuszerűen mutatkozó nádas előtt magányos karcsapásokkal úszik elénk a figura, mely krisztusi, robinsoni egyszerre, és jó okkal gyanakszunk, hogy a két előkép lényegi jegyeit a művész is viseli.

Hibó egyik legmeggrázóbb, talán kulcsműnek is mondható lapja az a grafika, melyen archaizáló oszlopokon, gólyafészkekben ülnek, ágálnak a figurák. Nincs másról itt szó, mint az ember magányáról, egyedülvalóságáról, ugyanakkor arról a helyzetről, hogy mégis csak körül van véve sorstársakkal, hasonló helyzetben lévő egyedekkel, ám a közöttük lévő kommunikáció szinte lehetetlen.

* * *

Hát az ember, ha sokszor mellőzik, meg kevés pénze van, akkor egyre kiábrándultabb, egyre inkább magába forduló, egyre szarabbul is dolgozik, mert sikerek nélkül nehéz élni. Ilyen apró kis sikerek kellene, és ezért lettem például horgász.

Nekem a horgászat pótcselekvés volt, utólag tudom, most így szembenézve önmagammal. Minél többet horgásztam, annál jobban megismertem ezt a szakmát, és annál több halat fogtam, s minden halfogás sikerélmény volt, de most már egyre kevesebbet horgászom. Miért? Mert megtaláltam úgymond a belső békémet, és most festek. És ez most kielégít. És most már nem is akarok mást csinálni.

* * *

Hann Ferenc: Talán Hibó Tamásnak nem ide kellett volna szülnie, ebbe a világba. Jól el tudnám képzelni egy középkori rézmetszőnek, egy provance-i város főterén, sátorban, bódében, frigiai sapkában, jó kedéllyel, soha el nem habzó sörrel, vagy egy üveg bordóival a keze ügyében, s egy Rabelais-kötettel a hóna alatt.

* * *

Vesztesnek nem tartom magam, még, ha veszíttem is. Gyengének meg semmi szín alatt. Tehát én mindig meg tudtam védeni a saját szuverenitásomat. Igazán, ha feladtam dolgokat, csak magam miatt adtam fel, ami így belülről táplálkozott. Plusz van bennem mostanában valami utolsó tánc hangulat. Ebbe belesugárzik az egyéni életem utolsó tánca, belesugárzik a társadalom utolsó tánca, és hát ezek csinálják ezt a képet.

A filmet Kovács Bodor Sándor készítette.

A beszélgetésben részt vett Halászné Szilasi Ágota művészettörténész

A felvételek 1991 májusában készültek, öt hónappal Hibó Tamás halála előtt.

A portréfilm eredeti példánya a Nógrádi Történeti Múzeum tulajdonában van.

■ Bátká

■ Fehér tábla

■ Színház

■ Szeretlek J.A.

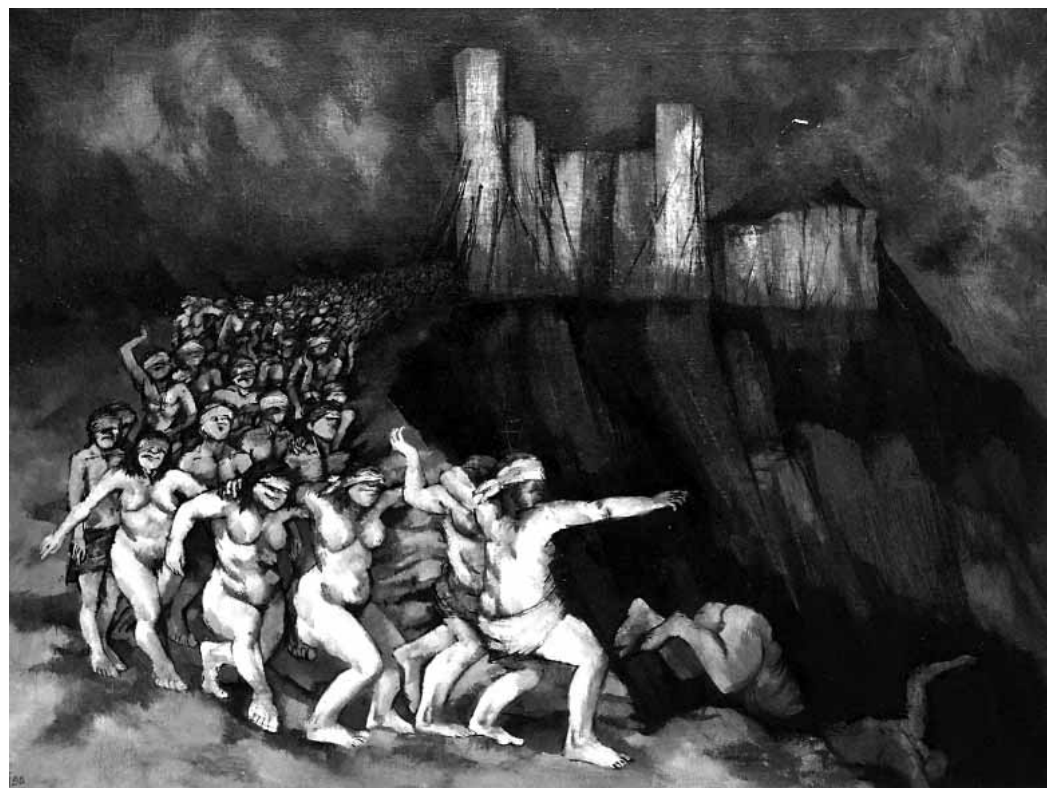
FÁJDALMASAN TISZTÁN ÉS KÉRLELHETETLENÜL PONTOSAN RAJZOLT

„Nem mondtak tisztább és őszintébb kritikát a korról, mint amit Hibó mondott.” (Földi Péter)

Földi Péter, Somoskőújfaluban élő Kossuth-díjas festőművész így emlékszik Hibó Tamásra:

Hihetetlen módon becsültem azt, amit ő csinált. Aztán, hogy ez kölcsönös volt-e, nem tudom, úgy remélem, hogy igen.

Voltak furcsa helyzetek, Hibó Tamásnak akadtak olyan periódusai, amikor nem volt könnyű vele egy asztalnál ülni – s természetesen emiatt egy csomó ember eltávolodott tőle, de nem hiszem, hogy ez lenne a lényege a dolognak. Én azt gondolom, hogy az az emberség, meg az a hitelesség, amivel ő jelen volt a világban, az mindenféle, vélt vagy látszólagos arroganciát visszaigazolt.

■ Szakadék szélén (Nak vezet világtalant)

Rettenetesen bosszús voltam akkor, amikor *Hege-dűs Morgan* meghalt, és azt mondták, hogy félbe törött az életmű, meg mi lett volna, ha... ilyesmit mondtak, és nem néztek meg, hogy mi lett.

Most meg lehet nézni, hogy mi a lett a Hibó Tamás-életműből. Úgy kerek, úgy teljes, ahogy van. Emlékszem a legelső tavaszi tárlaton kiállított rézkarcára. Egy hűtőgépből áradt a hideg, gomolygott lefelé egy hegytetőről, de annál döbbenetesebb képet akkor nem láttam. Olyan megérezés volt benne, hogy egyszerűen beleborzong a hátam még most is. Olyan fájdalmas borzongás fut az emberen végig, ha visszagondol rá, hogy ennél nagyobb előreérzést, előrejelzést nem igazán élhetett meg, vagy tudott megmutatni más. Valószínű, hogy ez volt az első találkozásom vele, de ha az ember az egész életművet végignézi, olyan mérhetetlen igazságtartalom leledzik benne, ami nagyon ritka. A „Gulliver” is ilyen: amikor az emberséget lekötöd, és helyette a hülyeség működik. Döbbenetes az, amikor egy egészen szűk világ nem az emberség léptéke mentén, hanem a kis jelentéktelen emberek léptéke mentén fogalmazza meg önmagát. S Tamás ezt olyan mély, tiszta és belső etikával tudta átérezni.

Ne felejtjük el: ez az a korszak, amikor egy *Kondor Béla*, egy *Tóth Menyhért* élt. Olyan művészeti igazságok fogalmazódtak meg és maradtak periférián, amik nagyon-nagyon szükségesek lettek volna ahhoz, hogy ne hagyjuk magunkat félrevezetni.

Tamásnak döbbenetes volt ez a fajta tisztánlátása, a végtelen belső etikája, szakmai etikája. Nem tűrte meg, hogyha valaki nem ismerte a szakmát. Egyszerűen gyűlölte azokat, akik nem tanulnak meg rendesen rajzolni, nem tudta elviselni azt, hogy kóklerséget csináljunk, és nem tudta elviselni azt, hogyha hazudik valaki a képzőművészetben. A képzőművészet meg mindenfajta művészet az igazság formája. Ez őnála annyira belső etikává vált, hogy nem tudott rossz vonalat húzni, egyszerűen nincsen rossz vonala. Amikor csak úgymond dekorál, akkor sincsen hiteltelen vonala. Nem tudott úgy az anyaghoz hozzányúlni, hogy az ne az igazság formája lett volna. Fájdalmasan tisztán és kérhetetlenül pontosan rajzolt, azzal a kérlelhetetlenséggel, amivel nem tudta megbocsátani azt a fajta furcsa, kívülről jövő, paradézó nagyszerűségtudatot, aminek a mentén itt időként a művészeti életet ünnepeltük.

Ha gondolkodom a dolgon, és próbálok végigvezetni, akkor nekem ott jön a következő pont, amikor megláttam a Szeretlek, József Attila című képét. Akkor sokan húzogatták a nyakukat: ezt a beképzeltséget, hogy Hibó meg *József Attila* egy grafikán. Tessék megnézni őket egymás mellett. Tessék megérteni azt, hogy ez a két ember etikában, érzékenységben, valóságtudatban, belső átéltségben és művészi megjelenítő erőben ugyanazt a léptéket adja elő, ugyanazt a léptéket éli meg, ugyanazt a léptéket közvetíti. Majd eljön az idő, amikor ennek a súlyát mindenki át fogja érezni. *Nem mondtak arról a korról tisztább és őszintébb kritikát, mint amit Hibó mondott.* És olyan mély, belső együttérzéssel dugja a fejét egymáshoz az a két ember, szemérmetlenül lógatják sajtát férfiasságukat, és ez a furcsa kiszolgáltatottság volt az, amitől az egész nem póz lett, hanem hiteles valóság.

Ha továbbmegyünk, azért fura, hogy egy társadalom mit tűr el, és mivel mer szembenézni, és mivel nem, és hogy, milyen léptékű műalkotással tud azonosulni: ez a társadalmat minősíti. Ha abban az adott korban nem képes szembenézni egy ilyen igazságtartalmú művel, akkor láthatjuk, hova jut és mivé lesz. Ezeket a dolgokat úgy ítélem meg, hogy az a fajta végtelen empátia és beleérző képesség, ami egyébként a művészet lényegről szól, az Hibót itt tulajdonképpen a megítélő és kicsit kívülálló pózába mutatja. Amikor élete utolsó korszakában elkezdett festeni, és elkezdett olyan

pasztelleket csinálni, amik tulajdonképpen talán a legdöbbenetesebbek, akkor érti meg igazán az ember, azt, hogy ki is volt Hibó Tamás.

Amikor a festészete oldottabb lett, kiderült, hogy a színhez, a szín hangulatához ugyanolyan érzékenyen tud hozzányúlni. Az a formarendszer, amivel festette, olyan módon volt képes felszabadítani ezt a kicsit merev, a grafikából következő gondolkodásmódot, hogy az egészen fantasztikus volt. Akkor lepődtem meg, mert végig azt gondoltam: ő az az általam soha meg nem érthető grafikus gondolkodásmódú művész. És akkor kiderül, hogy festőként ugyanezt meg tudja csinálni, és ugyanolyan pontosan fogalmaz, ugyanolyan pontosan és tisztán bánik a színnel.

1991-ben *Peák Ildi* elhívott, hogy menjünk Hibóhoz válogatni, zsűrizni. És akkor Tamás mutatott ilyen megkötözött figurákat, és ott az ember nem tudott mást, egyszerűen lepadlózott. Mindenki érezte ezt a csapdahelyzetet, mindenki érezte ezt a megkötözöttséget, de ezt a fájdalmat, ezt a kétségbeejtő, sikkító magatehetetlenséget és az ebből adódó kiszolgáltatottságot talán soha nem éreztem és a döbbenetes az volt, hogy Tamás közben elfelejtette azt a nagyon kemény rajzolási módot. Egyszerűen felszabadult, hogy úgy mondjam, áradóan beszélt a kőről. Ez tudom, hogy ellentmondás, de létező valóság. Úgy jelenítette meg a kiszolgáltatottságot, hogy az egyszerűen színné, formává vált, nem lehetett szétválasztani a formát a tartalomtól. Egy hihetetlen erejű ütés volt, olyan ütés, amiben az ember szembesült egy emberi lényel, aki ő maga volt. Mondom, ugyanezt a szoros köteléket érezte más is, csak az volt a döbbenetes, hogy rá vagy két hónapra ő aztán meghalt.

És igazából ott esett le a tantusz – és akkor itt van az, amit az elején mondtam –, tessék komolyan venni, hogy igen: ez az életmű teljes. Valószínűleg tudta, hogy mi lesz a vége, ennyi volt, ebből már nem volt kiút.

Még valami. Emlékszem egy gyönyörű aktképére, és az olyan szép volt. Adja Isten, hogy ez jutalomként az övé legyen.

Elhangzott 2007. november 7-én, a Frei Caféban.

Beszélgetőtárs: Brunda Gusztáv

„ELLENG A NÉMA, KÉK IDŐ...”

> H. SZILASI ÁGOTA

Hibó Tamás emlékkiállítás – Nógrádi Történeli Múzeum, Salgótarján, 2007. november 9.

Igazat kéne már végre beszélni, mert különben világunk, a szinte mindenben uralkodni vágyó, ám közben felelőtlen ember világa, katasztrófális végzetébe zuhan. Ezzel a vágyott „igazat-beszéléssel” próbálkozott meg Hibó Tamás egy olyan időben, amikor eszményinek, fejlődőképességnek, humánusnak hazudott, ám lelkünket összezavarni akaró társadalomban éltünk. Különleges képessége volt, hogy a külsőségek mögé lásson.

Kristálytisztán el tudta különíteni a jelenséget a lényegtől. Ám e tulajdonsága, a jelen igazságának felismerése, tudatos, ám konok, s közben profetikus, pesszimista jövőt vizionáló létállapota nem ígért könnyű életet számára.

Nem csupán azért, mert nem tudta, alighanem nem is akarta elkülöníteni önmagában az egyedi, empirikus egyént és az egyetemes történelmi lényt, de érzékeny, kifinomult szellemiségével már érzékelte annak a gigantikus „decivilizációs” örvénylésnek a közeledtét, mely ma húz minket egyre mélyebbre. Petőfi Sándorhoz, vagy József Attilához hasonlóan, vele kapcsolatban is feltehetjük a kérdést, hogy vajon túlélte volna-e mindazt, ami tragikusan korai halála után elkövetkezett. Tekinthejtük-e mindhármójuk korai halálát a sors kegyességének? Petőfi ugyanis beleőrült volna az 1850-es évek minden nemzeti érzést elfojtó idegenarcú tombolásába, s József Attila vajon mit kezdett volna a fasizmus ámokfutásával?

Az a József Attila, akiben Hibó Tamás azonos lélekre talált, s akinek pontosan formált szavai lefedték mindazt, mely képi jellé materializálódva vált a Hibó-grafikákon XX. század végi üzenettévé.

József Attila
Reménytelenül
Lassan, tűnődve

*Az ember végül homokos,
 szomorú, vizes síkra ér,
 szétnéz merengve és okos
 fejével biccent, nem remél.*

*Én is így próbálok család
 nélkül szétnézni könnyedén.
 Ezüstös fejszesuhanás
 Játsszik a nyárfa levelén.*

*A semmi ágán ül szívem,
 Kis teste hangtalan vacog,
 Köréje gyűlnek szelíden
 S nézik, nézik a csillagok.*

Vas-színű égboltban...

*Vas-színű égboltban forog
 A lakkos, hűvös dinamó.
 Óh, zajtalan csillagzatok!
 Szikrát vet fogam közt a szó - -*

*Bennem a mult hull, mint kő
 az űrön által hangtalan.
 Elleng a néma, kék idő.
 Kard éle csillan: a hajam - -*

*Bajszom mint telt hernyó terül
 Elillant ízű számra szét.
 Fáj a szíven, a szó kihűl.
 De hát kinek is szólanék - -
 1933. március*

Az egyre csak fokozódó decivilizációs folyamatból, az elfogadhatatlanná váló világ kényszerítő sodrásából való kitörésre az egzisztencialista filozófia kiutat mutató módszere a saját személyes univerzum megteremtése volt. Heidegger vélekedése szerint a műalkotások világa egyfajta szabadságot teremtő közeg, így a készen kapott felszíni világvilágba, az átlagos hétköznapi világba való beleolvadás helyett, ugyan magunkra hagyatottan, de az önmegvalósítás lehetőségét megkapva-megragadva kell megkeresni, létrehozni világunkat. Mindezt figyelembe véve, Hibó Tamás művészetéhez nem csupán esztétikai, hanem szociológiai, s főleg filozófiai alapon kell közelítenünk. Bizonyára kedvelt olvasmányává vált volna Heidegger *Lét és idő* című művét követően Artur C. Danto magyarul 1997-ben megjelent, *Hogyan semmizte ki a filozófia a művészetet?* című értekezése, vagy Almási Miklós *Anti-esztétikája*, s *KORszellem v@dászata*.

Hibó tragédiája, hogy értelmiségi létet, művészetet képzelt el magának, ám kora még az egzisztencializmus ezen önmagába forduló szabadságát is – természetesen – megtagadta tőle. Valószínűleg úgy tervezte, mint ahogy Douglas Davis posztmodern gondolkodó 1977-es manifestumában írta: „...*miszerint a művész szabadon használhat bármilyen eszközt vagy stílust, hogy elképzelését megvalósíthassa. Ő többé már nem*

nyomatkészítő, szobrász, fotó- vagy videó-művész, pop-artos, szocialista realista, 'új filozófus' – ő mesze több, saját maga. Ha úgy tetszik, ez olyan, mint felhúzni az agy kalózzászlaját, azon csodálatos szervét, amely saját eszközeivel fog hozzá minden feladat megoldásához. Semmilyen törvény, elmélet vagy kormányzat sem köti ezt az egyént, s nincs hasonlóság közte és a világ bármely más egyéne között.”

Ezt az állapotot sohasem érte el. Az emberi és a művészi kiteljesedést, a vágyott szabadságot – melyet önkirekesztő gesztusával végül mégiscsak megformált magának valahogy – feldolgozhatatlan fájdalom, örömtelenség kísérte. Talán műveinek kisugárzása ezért határozható meg inkább a döbbenetes, fanyar, katarzisz nélküli tragédiákba hajló, társtalan, ám tanulságokkal szolgáló filozófikus-moralizáló művészetként, melyek nem csupán a lélekbe, hanem elsősorban az elmébe fészkelik be magukat. S az elmében kérdések születnek. Mindenkinek a maga kérdései – a!a Hibó.

Művésze elválaszthatatlan azoktól az évtizedektől, s attól a helytől, melyben megszületett. A hetvenes évek szűk levegőjű 3T-s időszakától, a kiállítási lehetőségek ellenőrzött rendszerétől, a ritkán adódó megbízások ideológiai töltetétől (lásd különböző grafikai albumok egy-egy lapja, vagy a Hann Ferencel készített Város című füzetkéje), vagy elválaszthatatlan a hazai művészetet egzisztenciális sajátosságától, hogy tudniillik a szocialista állam a munkanélküliséget „nem létezőnek” tekintette. S a nyolcvanas évek enyhülő szorítása okán a nyugati művészeti szemléletmód – magyarországi problémákra egyébként választ adni képtelen – beszivárgásával is közép-európaias tehetetlenségétől, s nem túl biztató jövőt ígérő légkörétől. S elválaszthatatlan a VÁROS – Salgótarján – akkori állapotától, az ott élők determináltságától. Ez az „alig-történelmű”, s azt is elfeledni vágyó, leginkább jelenből s szép jövőt vizionáló bátorságából élő kisváros még akkor is rányomta bélyegét művészetére, ha elsősorban európai kitekintésre vágyó emberként, művészként s nem helyi lakosként dimenzionálta magát. A patriotizmus nem alakulhatott ki benne, hiszen inkább emberekhez, mint közeghez, környezethez tartozónak érezte magát. S e közeg, még ha kezdetben kíváncsi várakozással is fogadta a lengyel kultúrával érintett fiatal művész hazatértét, egyre inkább értetlenül szemlélte vergődéssé váló magányát, s számunkra már érthetővé váló, korát meghaladó, széles horizontú tudásából fakadó elkülönülését.

Gyakorlatilag nem létezett műkereskedelem, s jobb esetben a múzeumba kerülhetett néhány munkája. Budapesten, vagy az akkor formálódó modern gyűjteményekben (Székesfehérvár, Pécs) – vidéki léte révén egy-két kiállítástól eltekintve – nem ismerték. Tehát abból élt meg, amiből tudott: jelesül sírkőfaragásból – nem, a lelkét, azt nem volt hajlandó eladni. Az az intellektus, az a szakmai tapasztalat, az a tudás, melyet lengyelországi és hazai tanulmányai során felhalmozott, az a mély filozófiai műveltség, melyet olvasmányaiából összegyűjtött, valójában kisugárzás nélkül, néhány elhunyt (Szujó Zoltán, Hegedüs Morgan), vagy a várost elhagyó barátjával (Hann Ferenc) vagy az Ipoly-parton üldögélve, a széllel szállt a semmibe? Talán nem: mégis csak itt állunk művei között (a mai bemutatójukat a Hibó Tamásra szeretettel emlékeztetők szervezték meg), de ő most is az Ipoly-parton maradt. S e művek még jelen valóságunkban is arrogánsan provokálják, hogy mélyedjünk el technikai precizitásukban, vonalaik legmélyebb igazságokat felmutatni képes tökéletességében, a tónus kifejező erejében, s a tartalom mélységében. Mert az ő művésze olyan, még ha nem is volt ez akkortájt túlságosan divatos, hogy történetük, s legfőképpen morálra váltható üzenetük van.

Megítélésem szerint műveit – azon túl, hogy mesterségbeli tisztesség jellemzi valamennyit (legyen az rézkarc, linó, tusrajz, majd pasztell vagy olajkép) – két csoportra lehet szétválasztani. Az egyik gondolatfűzér a társadalmi jelenségek megfigyeléséből, a hitelességüket veszített, szemétdombra került ideológiákon átlátó, leginkább a kritikusan szemlélt arctalan tömegemberré vált kortársainak (közép-európaisan megélt) infernalis-hedonista létmódjából, ostoba-primitív, gusztustalanul behódoló létállapotából fakadó, s a jelene következményeiből felépülő jövőt negatívan látó profetikus társadalomkritika. – *Menyegző (1978)*; *Vak vezet világtalant (1978)*; *Szép, új világ (1978)*; a kietlen sötétséget vizionáló *XXI. század (1979)*; korát felvillantó ironikus kritikája a *Kockológia (1979)*, világot féltő intelem *Szeretkezettek, ne háborúzzatok! (1980)*; *Kísértet járja be Európát (1983)*; *Négy kutya tanulmány (1985)*; a ma is nagyon érvényes *Kártavár (1986)*; vagy a *Színház (1988)*... – S azt, hogy kortársai felé irányuló megvetése, vagy az aggodással teli visító figyelmeztetése az erősebb – ennek eldöntését e műveken keresztül a mindenkori nézőire kívánta bízni.

A lelki mélységekkel telt intellektus hozta létre művei másik csoportját, ahol az alkotó saját léte a fő kérdés. Nem a külső szemlélődés, hanem a szubjektívizálódó azonosulás vagy az elhatárolódás. A saját magán átfuttatott érintettség, olykor magányra vágyó befelé fordulás, önelemzés – szomorkás melanholiával keveredve. E műcsoport az új szubjektívizmus hajnalán született. – *Herman Ottó és én (1976)*; *Hazafelé (1978)*; az emblematikus művé nőtt ön-*Gulliver (1978)*; a curbet-i realizmust fanyar humorral ötvöző *Jó napot, Hibó úr (1980)*; a vágytartalmú *Metamorfózis (1980)*; s a másik toposzszerű munka: *Szeretlek, József Attila (1980)*; az *Elhagyott kőfejtő (1987)*; *Műteremben (1990, olaj)*. Ide sorolnám az *Oszlopok B.M. emlékére 1983-as* művét, melyen ő maga próbál valami magasabb létállapottal itt kapcsolatot teremteni, ha már a többi magányos lélekkel nem sikerül. – Önmaga világba helyezésének tragédiáival, lelki, pszichikai, érzelmi, indulati töltöttségével, sőt túlfűtöttségével, s gyakran azonosulási pontok keresésével (*Szeretlek, József Attila*) a művészi személyiség megnövekedett szerepét, az alkotói Én és a személyes mikrovilág – mikrotörténelem, mikroklutura – új értékelését vállalta fel, mint kortársai közül sokan.

S mégis e két megformálási mód elválaszthatatlan egységet alkot. Csak a két szegmens együttese teszi átláthatóvá az életművet. Mely befejezetlen ugyan, de nem töredékes.

FEKETE MADARAK

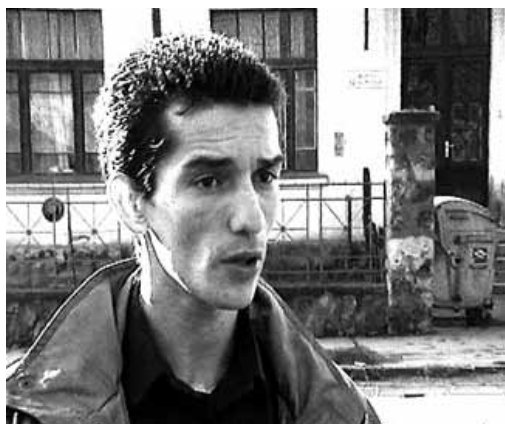
A SALGÓTARJÁNI ROMÁK HELYZETE 2000-BEN dokumentumfilm

> KOVÁCS BODOR SÁNDOR

Bevezető

Előző filmünkben, az 1999-ben készült *Cigánydombban* az első salgótarjáni romaközösség kialakulását és felbomlását próbáltuk nyomon követni. Az akkori hatalom a 70-es évek közepére felszámolta a Pécskő úti cigánytelepet. A korszak uralkodó szociálpolitikai elgondolásainak szellemében igyekeztek a többségi társadalomba integrálni, asszimilálni a munkásság szerves részét alkotó cigányságot. A város vezetői kiadták az azóta sokat idézett jelszót: „Egy lépcsőház, egy cigánycsalád!” Jelen dolgozatunkban azt próbáljuk bemutatni, hol és hogyan élnek ma az egykori *Cigánydomb* lakói és leszármazottaik.

I. HŐSÖK ÚTJA

Klajbán János

1986 környékén jöttünk ide először a testvéremmel. Akkor ez az épület a bányagépgyár művelődési házaként működött. Akkor még voltak itt kulturális rendezvények, előadások, és tanfolyamokat indított a gyár, de már akkor működött gyermekklub. Ide jártunk eleinte csocsózni, sakkozni, napi 3-4 órát is eltöltöttünk itt. A város szinte minden részéből, a Vásártérről, a Besztercetelepről, sőt falvakból, Karancsságról, Vizslásról is jártak ide. Volt egy saját zenekar, *Rockmance* néven alakult meg, melynek tagjai ma is zenészek, többek között *Botos Flórián*, *Snétberger István* vagy *Lakatos Zoltán*. Emellett működtek roma hagyományőrző együttesek, az egyik *Klajbán Róbert* vezetésével, a másik *Rácz Gézáné* vezérével. Eleinte még csak hobbiszinten jártunk le ide, barátok, szinte amatőrként kezdtünk zenélni, énekelni. Az idősök unszolására alakult ki ez a fajta kulturális élet. Ők mondták mindig, ha már úgyis itt vagyunk, akkor próbáljuk eladható szintre hozni az egészet. S utána már egyre többen jelentkeztek; volt, aki versírással próbálkozott, volt, aki a hagyományőrző zene felé orientálódott. Mindennapos dolog volt, hogy bejöttek az idősök, próbáltunk, táncolni tanultunk, zenéltünk, eljártunk szalonnát sütni, focizni, strandra, azaz tényleg jó közösség alakult ki, és ennek talán az volt a legnagyobb értéke, hogy magától jött. A bandatagok, hogy úgy mondjam, voltunk tizenöt-tizenhatan a környékről, de később elment a híre, egyre többen jöttek, volt rá példa, hogy egy hétköznapon is itt volt hatvan, hetven ember. Aztán az együttesünk, a *Kályi Chirikli* is innen indult, több tag is idejárt, így *Oláh Hajnalka*, *Oláh Antal*, *Oláh Erzsébet*, s jómagam. Salgótarjában sok roma művész él, említethetném *Oláh Jolánt*, *Balogh Balázs Andrást*, *Szomora Kálmánt*, nekik akkor, régen a Pécskő-dombi Cigányhegy volt az úgynevezett kulturális bölcsőjük. Nekünk talán ez a művelődési ház volt; azt hiszem, innen indultak ki a már előzőekben említett művészek, művészelöltek, itt szinte egymástól tanultunk.

Aztán 1988 vége felé változott a helyzet, megalakult a *Phralipe* cigányszervezet, amely átvette a művelődési házat, és attól kezdve már nem kulturális házként, hanem inkább egy politikai szervezet székházaként üzemelt, s fokozatosan maradtak el

a kulturális rendezvények, a programok, már a fiatalok sem jártak úgy be.

Narrátor

Szintén a Hősök útján, pontosan a legvégén található az a két kolóniaépület, melyeket az egykori Bányagépgyár építtetett munkásainak, idestova 100 éve. Ma mintegy 40 cigánycsalád él az egyszoba-konyhás, komfort nélküli lakásokban. Egy részük a közeli Zöldfa úti összkomfortos házból került ide, anyagi kényszerűség okán. Az aktív korúak döntő többségükben tartósan munka nélkül vannak, így meglehetősen nagy szegénységet találtunk itt jártunkkor.

Bari József

Nekem 79-ben volt egy balesetem, amikor a munkahelyemre mentem. Leszálltam a buszról, s elütött egy kocs. Két hónapig voltam kómában, a lábam eltört, ebben itt jóformán csont sincs. (Mutatja.) A könyökömet és az agyamat kétoldalt megműtötték, s itt a jobb kezem, ebben is vas van. Dolgozni dolgoznék, de hát nem kapok munkát, mert ha valamelyik gyárba elmegyek, megnézik a munkakönyvem, s bele van írva, hogy rehabilitált, holott a nyugdíjat nem kapom. Hát, már 20 éve nyugdíjas volnék. És nagyon nehéz így nekem. Enni még csak-csak jut nehezen, azt mindennap meg tudom teremteni, de ha nincs, akkor még kukázni is elmegyek. Alumíniumot, rézdrótokat szedek össze,

leégetem, és van, amikor ötszáz forintot keresek, valamikor ezer forintot, máskor csak kétszázat. Inkább ezt csinálom, mint hogy elmenjek lopni. Azt a kis családi pótlékot kapjuk, a gyest, az ápolási pénzt, és van a nevelési segély, de ezt beküldik az iskolába. 40-50 ezer forintunk marad egy hónapra, abból élünk kilencen. Úgy megyek mellé guberálni, hogy legyen az asztalon valami.

Tavaly decemberben kiment szánkózni a kislány, ide a hegyre. No most, lekerült valahogy a Dominó kocsmához, ott elütötte egy kocsi. Koponyatörése lett, hét hónapig volt kómában. Pesten volt az idegsebészeti klinikán. Senkire nem reagált, csak ránk, a szüleire. Sokat jártunk hozzá, és hála a jó Istennek, most újra itt van, csak még nem teljesen egészségesen.

Az a gondom, hogy gyógytornára lenne szüksége, de azt nem bírom megfizetni. Emellett fürdőszoba, meg ilyen dolgok kellene neki, az meg nincs. Egy kis kádban fürdetjük, de abban ki sem tud nyújtzkodni. Mikor masszírozom, másabb a színe is, elindul nála a vérkeringés, akkor a kezét is jobban ki tudja nyújtani. Például most nagyon hideg a keze, mint a jég, olyan. Nem baj, majd fűtünk a rezsóval.

A lakás nagyon kicsi. Meg az az igazság, hogy ebbe a házba kályhát sem kapok. A Salgó Vagyonnál próbálkoztam kérvénnyel, hogy adjanak egy kályhát, de azt sem kapok. A rezsóval kell fűtenem. A villanyomat kikapcsolták. Most úgy veszem a szomszédból a villanyt. Minden hónapban háromezer forint, de most, hogy jön a végelszámolás, tízezer forintot kell adnom. No most, ha nem adok, a gyerekektől kihúzzák a villanyt. Valamikor megvolt a villanyórám, de valaki rákötött, és lopták az áramot. Negyven- vagy ötvenezer forint lett a számla, és azt nem bírtam kifizetni. Ezért kikapcsolták. És így valakitől nekem is kellett vennem, hogy a gyerekeknek legyen fűtés. A szomszéd adja. De most ez a végelszámolás borzasztó sok lett, 100 ezren fölül jött ki, és ezt most részletekben fizetjük. A múlt hónapban is adtam tízezeret, meg most is adnom kell, s a jövőhónapban is. Négy vagy öt hónapig minden esetben tízezeret kell adnom, és ezt bizony nagyon megérik a gyerekek.

Hét gyerek van, egy szoba-konyhában élünk; van három nagylány, Marika, Mesi és Zsanett, meg három fiú, Géza, Tomi, Márió, meg a kicsi Eszmeralda. Így vagyunk összezsúfolva, jóformán egymás hegyén-hátán alszunk.

Feketén dolgozom, ha visznek, de nem bírok emelni, ez a baj. Most is lenne sok helyem, hívnának maszekba, de 10 kilónál többet nem bírok emelni. Eljárok az erdőre fáért, ha nem fog el a kerülő. Mert ha elfog, akkor megbüntet. Ezért már majdnem ültem egyszer, mert 6000 forint büntetést kaptam. Ez hatvan napra jött volna ki, és pénzt kellett kérnem kölcsön, hogy a gyerekektől ne vigyenek el a börtönbe. Tűzfát nem bírunk venni ennyi gyerektől, mert ha azt veszünk, nem esznek.

Nagyon rossz is, mert ez a hely tele van patkánnyal. Szürkületkor már az ajtót sem lehet kinyitni, mert a patkányok fel-le szaladgálnak. Meg a környezet se jó. A budi itt van, ahogy lemegyünk, rögtön, tíz méterre. Csak egy kis lyuk. Abból is, ha nem szivatnák minden héten, akkor kifolyik minden. Úgyhogy ez a kolónia már nem jó, mert tönkre van téve. Nem tudom kiültetni a lányt se, mert nagyon rossz gyerekek vannak itt. Nekem is sok gyerekem van, és

félek, ha kiteszem a rokkantkocsiba, azt valaki elindítja, és jól járnék vele, újból itt lenne a baleset. Nekem is itt a lépcsőn tört el ez a kezem, ahogy vittem lefelé a kocsit, elestem, és széttört a csuklóm. Azóta vas van benne, ezzel sem bírok emelni.

Volt egy saját tulajdonú lakásom. Igaz, hogy cseréből szereztem azt a lakást, de saját tulajdon volt. Inkább mondtam volna akkor azt, hogy szakadjon rám a ház, mint hogy ide raktak. Mert itt egyszerűen nem lehet élni, este olyan zaj van, hogy azt nem lehet elmesélni. Vannak itt olyan gyerekek, akik ordítanak, diszkóznak egész éjjel. Nem lehet aludni sem. Nem bírják a gyerekek kipihenni magukat. Inkább a saját lakásomban hagytak volna! Rám dőlt volna, és Mesinek sem történik a balesete. Az lett volna jó.

Bari Józsefné

Azóta, hogy volt neki a balesete, nem segített senki. Pénzt kellett kölcsönkérni, hogy a lányhoz feljárjak, a gyerekek szájától kellett elvennem az ételt, mert éjjel-nappal ott voltam a kislánynál. Azóta nagyon nyomorultan élünk. Amit tudok, össeütök a gyerekeknek, eljárógatunk széjjelnézni, ruhákat keresni, magyarul elmegyek kukázni, s ha találok ruhát, kimosom, kivasalom. Kézben mosok, mosógépre nem telik, úgy élek, mint a régiek, hogy megfogom a teknőt, szappant, és kimosom a gyerekeknek.

Az egyik nap ríva jött haza a gyerek, hogy anyuci, csúfolnak az iskolában, mert nem vetted meg a könyvet, és menjek be, beszéljem meg. Mondom a fiannak: bemegek, megbeszélésem; mert nekem is rossz, hogy nem bírom megvenni a könyvet. Bár csak meg tudnám venni a gyerekeknek az iskolaszert, mert nekem is jobb volna, ha tanulnának a gyerekek. De egyszerűen nem bírom megvenni. Nekem is jobb volna, ha meg tudnám adni a gyerekeknek azt, amit kéne, hogy ne így nevelődjenek fel. Megértik ezt, nagyon rendes gyerekek. Anyu, így van? – kérdezik. Így van, kislányom – felelem. Ha bemegek a városba, nem iszom meg két deci kólát, de még szendvicset sem vennék magamnak. Higgye el, ha veszek is valamit, megfogom, beteszem a szatyorba, és hazahozom a gyerekeknek. Nem tudnám megenni nélkülük.

II. IDEGÉR

Narrátor

Míg a Hősök úti kolónia a megyeszékhely déli részén fekszik, addig az Idegér nevű városrész a nyugati felén található. A krónika szerint 1891-

ben épültek itt az első lakások a salgótarjáni kőszénbánya jóvoltából, a társulat tisztjei és altisztjei számára. A terület beépítése az 1930-as években folytatódott. Az első cigány családot a 60-as évek második felében jelentek meg, egy időben a már említett Pécskő úti cigánytelep felszámolásával.

Csikós Gyula

A Pécskő utcában laktunk, nagy volt a szegénység. Onnan költözünk ide Idegérbe, a Bereczky Máté útra. 15 éves voltam, abbahagytam a sulit. 1972. január 11-én kezdtem dolgozni. Akkor másabb volt, jobb volt a környezet, jobb volt minden. Mindenkinek volt szépen lekerítve, éltek az emberek, mentek mindenfelé, de egy fogót sem loptak el. Most már nem lehet letenni semmit, még a szekrényt is elviszik.

Húsz évvel ezelőtt másabb volt, élelmesebb volt az ember. Most mit csinálnak otthon? Csinálják a gyerekeket, hogy még több családi pótlék legyen, elgépezik azt a kis pénzt, megisszák egy hét alatt, a gyerekek meg a küszöböt rágiák.

Harminchárom éve itt lakunk, régen sok magyar lakott erre, és kevés roma volt. Jó volt, a gyerekek meg lettek nevelve, de a mostaniak sajnos rosszszak. Sok probléma van a gyerekek miatt. Nekem is bejöttek a házba, feldöntöttek mindent. Szóltam a szüleiknek, és még rám jöttek. Úgyhogy ezt kéne megfordítani, ezt a világot. Nagyt váltzott az élet, de mi szegények maradunk mindig.

Balázs Miklósné

Nagyon régen a Pécskő utcában, a Cigányhegy alatt laktunk. Jó gyerekkorom volt ott. Férjhez mentem Tápiószecsőre, és onnan most ide kerültem vissza. Úgy gondolom, itt jobb nekem.

A 80-as években, amíg Kádár élt, szabadabban élhettünk, mint most. Most nagyon be vagyunk szorítva a sarokba, egyáltalán nem tudunk dolgoz-

ni. Gyerekeket is hogy' neveljenek most, nincs kiút nekik. Az is a probléma itt nálam – nem tudom, hogy az országban ki, hogy van vele –, hogy kijárja a gyerek az iskolát 18-19 éves koráig, és azután semmi haszna nincs belőle. Nem alkalmazták a munkahelyeken, munkanélküli lesz, ha tanult, ha nem. Itt van az unokám is: a 10. osztálytól már nem tud továbbmenni. Sajnál engem a kiadások miatt, én is sajnálom őt. Mi lett a vége, most itt dolgozik Salgótarjánban, a savanyító üzemben. Nehéz fizikai munkára ment a 17 éves lány, mert beleunt az iskolába. azt mondta, hogy nem csinálja tovább. „Minek, mama? Nem lesz abból semmi haszon. Ne is mondd tovább, mert úgysem folytatom. Téged is megrongállak vele, én meg csak sóvárgok.” Előkelő munkahelyre úgysem fog kerülni, még, mint eladó sem jut be üzletbe, mert mindig csak az előkelők jutnak be oda. Pedig jó gondolkodású gyerekről van szó, nem elhanyagolt, elveszett gyerek, és mégsem. És ez így van mindenkinél a romák között. Sajnálom ezeket a gyerekeket, mert nem sikerül nekik tovább lépni, és kizökken a lelkük. Ha nem állnak szívből-lélekből az emberhez, akkor a cigány sem tud lélekből viszonzni semmit. Itt vidámak az emberek, attól eltekintve, hogy szegénység van. Úgy látom, mindenütt szegények a romák, de azért élnek a kis meghitt életüket.

III. ZAGYVAI RAKODÓ

Narrátor

A Zagyvai rakodó a 19. század negyvenes éveiben a város környékén beindult szénbányászat egyik telephelye volt. 1871-ben már vasúton szállították ide a szenet az inászóói bányából. A rakodó közelében épült bányászkolóniák sorsa a nógrádi szénbányák felszámolásával pecsételődt meg az 1980-as évek második felében. Azóta folyamatosan mintegy 40 cigány család költözött ide, egy részük jogcím nélkül. A városközponttól alig 500 méterre fekvő házsorokat a tervek szerint hamarosan felszámolják.

Radics János „Hetes”

A Cigányhegyen születtem, ott teltek a gyermekéveim. Hamar bekerültem intézetbe a szüleim miatt, mert alkoholisták voltak. Négyen vagyunk testvérek. Hat-hétéves korunkban kerültünk el intézetbe mindnyájan, és 13 éves korig ott voltunk, Cserhátsurányban és Szátokon. Tízéves koromban vettek ki az intézetből, és Szátokra kerültem. Na-

gyon jó nevelőszüleim voltak. Csak hát sok barátom volt, sok cigány is lakott a faluban, és megismerkedtem egy ilyen galerival, belevittek a bűnözésbe. Később elszöktem a nevelőszülőktől, vágytam haza Salgótarjánba. Itt is megismerkedtem barátokkal, „jó barátokkal”, és megint bekerültem az intézetbe. Részt vettem egy postarablásban, hét és fél évet kaptam érte. Egy 13 éves gyerek mit tudja, hogy mibe csöppen, de belecsöppentem. 270 ezer forintot raboltunk el, az hatalmas összeg volt a 60-as években. A javítóban kegyetlen élet folyt, fogat fogért, szemet szemért volt a törvény. Én hál' Istennek dolgoztam a betontelegen, ahol fizikai munkát végeztünk. Volt ott egy illető, akivel nem úgy álltunk össze, ahogy kellett volna, mert a B körletnek ő volt a menője. Én akkoriban kerültem oda, és többen is kóstolgattak, rám küldtek kis fiatal gyerekeket, hogy provokáljanak. Nem tudtam, hogy miről van szó, leütöttem őket, és akkor hatan-heten is rám jöttek. Összeugrottam ezzel az illetővel, és megszurtt. Mivel nem dobtam fel őt, ezért kaptam három év bűnvádat. Így a hét és fél évből tíz és fél év lett.

Elég sokat, tizenhét és fél évet ültem eddig, mégis megsegített az istenkém, mert megismertem egy olyan asszonyt, akit imádkok, van tőle két szép lányom, és van hat unokám.

A Kádár-rendszer nagyon jó volt! Lehet hogy most, nagyzolok, de akkoriban nekem nagyon jó volt. Ha nem dolgozott az ember, elvitték közveszélyes munkakerülésért. Kapott harminc-negyven napot. Ha dolgozott, nem volt semmi baj. Nem foglalkoztak vele a rendőrök sem. Nyugodtan élhetett, megvolt a pénze.

Kijöttünk az asszonnyal ide a rakodóra, hátha itt lakhatunk a sógoroméknál; ha meg úgy van, nézünk itt valahol egy lakást, és föltörjük. Ott fenn, ahol legelőször laktunk, nagyon jó hely volt, csak magyarok éltek. Összesen három cigánycsalád lakott itt akkoriban. Gyönyörű udvarok voltak, s mindenkinek külön volt beköve a víz. Aztán az öregek kihaltak. Üresek lettek a házak, jöttek a cigányok, föltörték. Ezután már a magyarok azért mentek el, mert a cigányok idejöttek lakni.

Van olyan lakás, amelyik tiszta, de van olyan hely, ahol mindent tönkretettek. A csatornát, a szennyvízelvezető-csőveket eltörték, elvitték a MÉH-be, így aztán ide nem járnak WC-t pucolni; ide nem járnak ki az önkormányzattól; a szeméért sem jönnek rendszeren, nem tudom, hogy miért. Jól van, tudom, mert nem fizet senki semmit. Ez az igazság.

Mi 1987-től folyamatosan itt lakunk, de hát meg lehet nézni ezeket a házakat, pedig rendszeren fizettünk lakbért, vízdíjat, villanyt, csatornadíjat. De, hogy mire vonják a csatornadíjat?! Hát, ha kijönnének megnézni, milyen állapotban vannak a házak, azt mondanák, hogy lakhatatlan.

Egy nyugdíjból élünk. Lehet, hogy ha jön egy másik kormány, az majd jobb lesz.

A 90-es évek elején, ahogy szabadultam, elhelyezkedtem a pálfalvai cipő ktsz-be. Dolgoztunk a feleségemmel, eleinte elég jól ment minden. Nem volt nagy fizetésünk, de fejenként a harmincezret megkerestük. Így ment ez három hónapig, majd megbeszéltem a főnökkel, hogy vannak itthon cipőkészítő gépeim, és inkább bedolgoznék. Így is történt, ő kihozta az árut, varrogattunk, először még kifizetett rendszeren. Eltelt a következő hónap, elég sokat dolgoztunk, és nem fizetett ki. Elvitte az árut,

a cipőket, pénzt viszont nem kaptunk. Mit mondjak erre? Nem volt pénz, nem dolgoztam. Végül nagy nehezen, egy kis erőszak hatására kifizetett, de ki is rúgott bennünket. Azóta így élünk. Munkanélküli segílyt nem kapok.

Én örültem a munkának, mert szerettem dolgozni, és volt úgy, hogy nem is feküdtem le, hanem amikor a többiek reggel felkeltek, a feleségem lefőzte a kávé, és ugyanúgy nyomattam tovább. Annyira szerettem a munkát, hogy fel sem vettem az időt. Azóta így tengek-lengek. Hát, ennyi bírok elmondani az életemről.

IV. MŰVÉSZTELEP

Narrátor

A város északi részén található, és 1934-ben még lakatlan völgyben Bátki József festőművész építette az első házat. Az ő emléket őrzi ma is a településrész elnevezése. 1946-ban, az államosítás során kisajátították és felparcellázták a környező Krecsbirtokot, így a szomszédos Acélgvár munkásai elkezdheték a terület beépítését. Az 1960-as évek második felétől a szociálpolitikai támogatással felépített családi házakba több, mint 100 cigány család költözhetett be az egykori Cigánydombról.

Botos János

1970-ben kerültünk ki ide. A tanács lebontotta a lakásunkat, ennek az újnak a 10%-át be kellett fizetnünk, és úgy kezdtek hozzá az építkezéshez. Megmondom őszintén, nehéz volt. Még dombok és bokrok voltak a ház körül, el kellett planírozni, belső udvart kellett csinálni. Nekifogtam a ház körüli munkának. Ólakt kellett készíteni, mert malacokkal, disznókkal foglalkoztunk. Emellett eljárógattam ide-oda; felvettem a hegedűt, és menni kellett, az is pótolta valamit a nyugdíj mellé. A megyében már nincs is cigányzenekar, amelyik étteremben játszana. Megszüntették, átvitték erre a beatre, mindenkit elküldtek, nincs fizetés. Járok temetésre, két-három évben egyszer, járok lagziba is muzsikálni. Hát, most már csak ketten vagyunk az asszonnyal, de ha összejövünk, vagyunk még tizenötven is. Most, hogy a gyerekek nem dolgoznak, őket is segítjük. Amúgy megvagyunk, csak az út jelenti a problémát. Ősszel olyan sár van, hogy bokáig ér, gépkocsikkal nem mernek idejönni, nem jönnek ki se a fával, se a szénnel.

Csonka János

A 70-es években könnyebb volt, gyakrabban ösz-szejöttünk, jobban ment a kultúrmunka, egymással is gyakrabban elbeszélgettünk, kiültünk, nem úgy, mint most, amikor csak a nagy létbizonytalanság, a nincstelenség van, mindenki csak munkanélküli segíyen, járadékon tengődik. Ebből a családot nem lehet eltartani. Itt nem segílyt kell osztogatni, hanem munkát kellene biztosítani. Főleg a romák helyzetén kellene javítani, mert addig nem lesz felzárkózás, előre lépés, hogy tartsunk a többséggel. Nem csak ígérni kell, hanem adni is. Ma azért fizetnek, hogy nem dolgoznak, ez se jó. Ezért nem csak a munkanélküli a felelős, mert a többség dolgozna ugyan, de ha nincs lehetőség, akkor hol?

Nagyon félek attól, hogy mi lesz az unokáimmal. Vannak már négyen, most jön az ötödik, de tíz év múlva mi lesz velük? Ha tanulnak is, elvégzik a szakmunkásképzőt, hová veszik fel őket? Ettől nagyon félek.

Oláh István

A bányánál dolgoztam húsz évet, 1951-től egészen 1970-ig, mint lakatos. 1970-ben jöttünk ki ide, amikor a STÉSZ átadta a lakást. A Cigányhegy bontás alá került, és mindenkit szanaszét szórtak. Minket ide tettek, a többieket pedig, ahová bírták. A 60-as, 70-es, 80-as évek NB I-esek voltak. 1992-ig dolgoztam rendszeresen, aztán megszűnt az üzem, ugyanúgy, mint a legtöbb helyen, ahol bezárták a gyárakat, és sajnos engem is elküldtek 56 évesen. Pedig még dolgoztam volna, most is szívesen dolgoznék. Sajnos 42 év és 200 nap munkaviszony után – pedig soha nem hiányoztam a munkahelyemről –, mindössze 8400 forint nyugdíjat adtak, amely most olyan 29 ezer forint lehet. Időközben jött ez, jött az, az asszony is lerobbant,

agytrombózt kapott, a fél oldala lebénult, éppen akkor, amikor elzavartak a munkából.

A gyerekek már házások, egy fiam és három lányom, kilenc unokám, sőt már nyolc dédunokám is van. Nekik sem könnyű az életük a munkanélküliség miatt; gyakran még nekem kell segítenem őket is.

Itt már nagyon kutya, kegyetlen világ van. Én már azt a pár évet még csak-csak elkínlódom valahogy. Isten ments, hogy most legyek fiatal! Nem jó az, hogy mindig csak rossz jön az emberekre.

Oláh Sándor

Érdemes megemlíteni azt az időszakot, amikor kiköltöztünk ide a Művésztelepre. Az csodálatos időszak volt a környéken élők számára, mert nagyrészt a Cigányhegyről kerültek ide az emberek. Elég nagy harcba, sok utánajárársba került, hogy miután a házakat átadták, az utak, a járdák és a vízelvezető árkok elkészüljenek. Ez nem ment simán. Ha nem jártak volna utána, és nem szervezték volna meg már akkor is önmagukat a cigányok; ha nem próbálták volna meg közösen kiállni a saját érdekében, akkor ez nem valósult volna meg. De megvalósult, és ezzel Salgótarjánnak a Művésztelep az egyik kiemelkedő lakókönyezete lett.

Amikor ide kikerültek, az emberek 99%-a, a nőket is beleértve, mind dolgoztak valamelyik üzemben, s így normális életkörülményeket tudtak teremteni maguknak. A lakásokat úgy rendezték be, ahogy nekik tetszett, polgári körülmények között tudták nevelni a gyerekeiket, iskolába tudták járattatni őket; akkor még nem jelentett gondot a tankönyvek kifizetése. Akkor még el tudták küldeni a gyerekeket üdülni is. Én is többször voltam nyaralni, mert akkor még működtek a gyári üdülők, amelyek manapság már nincsenek.

Úgy vélem, a polgárosodás egyik nagymérvű meghatározása az, hogy az emberek olyan jövedelemmel rendelkezzenek, amely lehetővé teszi számukra a polgári életet, tehát a szórakozást, a kultúrát és egyéb szociális körülmények megteremtését. Azt gondolom, a 70-es években ez adott volt a magyar emberek, sőt a cigányság számára is.

Salgótarjánban nagy igény volt a cigányzenére. A 60-as, 70-es években a vendéglők fellendülőben voltak, és nagy létszámú zenekarok játszottak ezeken a szórakozóhelyeken. Ez is nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy akkoriban normalizálódott a viszony a cigányság és a magyarok között. Ez pedig nagyon fontos összetevője volt annak, hogy

harmonikusan egymás mellett tudtunk élni. Sajnos ez mára egy kissé megromlott.

Hogy miért romlott meg? Ennek oka szerintem a múltban gyökeredzik. Ugyanis a partneri viszony azért volt úgymond normális, mert együtt dolgoztak az emberek a gyárakban és az üzemekben, napi 8 órán át, egy célért, egy feladatot végezve. Akkoriban asztalosként dolgoztam az Acélgárban, és így a saját tapasztalatomból tudom, hogy a dolgozó emberek az elvégzett napi becsületes munka után elmentek bizonyosfajta szórakozóhelyekre, megitták azt az egy-két sört, és mielőtt hazamentek volna, elbeszélgettek. Ennek révén olyan rendszeres kapcsolat létesült a cigányok és a nem cigányok között, amely sokszor baráti viszony kialakulásához vezetett. Egymás problémáit ismerő, egymás problémáival törődő emberek dolgoztak a munkahelyeken. Akkoriban az som volt ritkaság, hogy a munkatársak egy egész lakóházat is együtt építették fel. Mára ez semmivé foszlott.

Nagyon fontos még megemlítenem, hogy a 60-as, 70-es években a cigányság a zene mellett a sport révén is nagy hírnevet szerzett magának Salgótarjánban és Nógrád megyében, hiszen nagyon neves sportolók nevelkedtek itt, elég, ha csak a *Botos családot* említsem, akik olimpiakonok, többszörös magyar bajnokok voltak, és akiket az egész városban, megyében büszkén emlegettek. Sajnos ezek a lehetőségek a cigányság számára szinte teljesen bezárultak, hiszen olyan patinás ökölvívóklub szűnt meg, mint az SBTC, ahol a salgótarjáni cigány fiatalok tömegei nevelkedtek föl, jobbnál jobb eredményeket értek el a serdülőktől a felnőttekig, és büszke volt rájuk a város társadalma. Mára ez a dolog feledésbe merült.

A telepen a cigányság életét nagymérvű apátia jellemzi. Nagyon reményvesztetté váltak az emberek. Nem tekintenek optimistán a jövőbe, mert nem látják a kiutat. Nem látják, mert nem is láthatunk bele azokba a folyamatokba, amelyek ma és a későbbiek során végbemennek körülöttünk.

A cigánysággal kapcsolatban nincsenek átfogó tervek, nincsenek meg azok a kitörési pontok, amelyek mi is megértenénk. Lehet, hogy vannak ilyen tervek, csak mi nem értjük meg, hogy miről szólnak ezek a dolgok; tehát nem fordítják le a nyelvünkre, hogy mit kéne tennünk, vagy mi várható a jövőben, miben kéne változnunk nekünk, illetve a társadalomnak. Ezért nagy a kedvetlenség, a reménytelenség. Sajnos 20-30 évet becsületesen ledolgozó emberek váltak munkanélkülivé. Ez tragédia, és nem csak a pénzügyi forrás megszűnése miatt, hanem érzelmileg is. Ez nagyfokú reményvesztéssel jár, és átragad a fiatalokra is, pedig nekik pozitív módon kéne viszonyulniuk a jövő felé, de motiváció nélkül nem működik semmi.

A fiatalok nem tudják, nem értik, miért mondják nekik a szüleik, hogy tanulniuk kell, mert ez lehet a kitörési pont, az út a jövőbe. Nem értik meg, nem érzik át, mert nincsenek példaképeik. Nincsenek előttük viselkedési minták, nem látnak olyan embereket, akikre rámutatva azt mondhatnák a szülők: „Figyeljetez ide! Ez az ember tanult. Látjátok, mire vitte! Nektek is ezt kéne csinálnotok!”

Nagyfokú előítéletek uralkodnak a cigánysággal szemben. Ezek tények, hiszen nagyon jól tudjuk: ma egy cigány számára szinte kilátástalan az, hogy ha valahol meghirdetnek egy állást, és oda szemé-

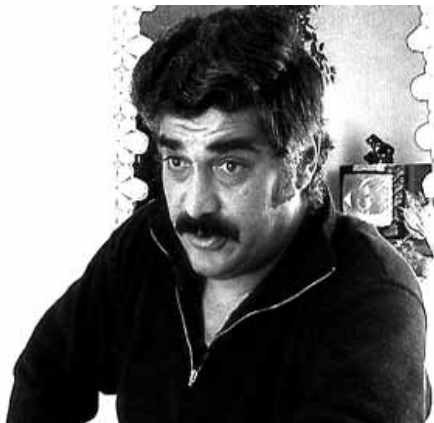
lyesen elmegy, akkor a másik húsz jelentkezővel versenyre tud kelni, ha a képességei erre alkalmasak is tennék.

Természetéből fakadóan az ember mindig előítéletes, és ezeket az előítéleteket nagyon nehéz megszüntetni, háttérbe szorítani. Azt gondolom, a társadalom erre csak akkor képes, ha olyan felelős emberek vannak vezető posztokon, akik ennek súlyát átérzik, és ezt megpróbálják kompenzálni valamilyen jogszabályi, törvényi keretekkel.

V. ACÉLGYÁRI ÚT

Narrátor

A régi Salgótarján egyik legpatinásabb utcája volt a város északi részén található gyári fasor. A Rimamurányi Vasmű idetelepülésével egy időben, a XIX. század végén kezdték meg ennek a kialakítását. A gyár egykori munkásainak kolóniaházakat, a műszaki értelmiségnek komfortos altiszti, tiszt lakásokat építettek. A rendszerváltás után a kohászati üzem elveszítette dolgozóinak 80%-át. A megüresedett kolóniaépületek az önkormányzat kezelésébe kerültek, és olcsó bérlakásokká váltak. Ily módon költöztek ide az első cigánycsaládok a 90-es évek elején.

Oláh József

Itt születtem Salgótarjánban, a Cigányhegyen nőttem fel. Nem voltunk se szegények, se gazdagok az ottani körülményekhez képest. Voltak, akik jobban álltak, voltak, akik rosszabbul. Én 14 éves korom óta dolgoztam. Az Öblösüveggyárból 25 év után mentem el rokkantsági nyugdíjba, mivel meszesedésem van, s a derekam, lábam nem bírja a munkát. Ugyanaz a betegségem, ami édesapámnak. A korai munka nem tett jót az egészségemnek.

19 évesen megnősültem, a mai napig együtt vagyunk a feleségemmel. Két gyerekünk volt, a kislányom 17 évesen, súlyos betegségben meghalt. A fiam 25 éves, neki két gyereke van.

A feleségemet a szívére műtötték, ő sem dolgozik. Úgy tengetjük magunkat. Most kettőnknek harmincezer forintunk van havonta, amiből meg kellene élni. Néha eljárom dolgozni, mert van egy ismerős maszek barátom, és ha fontosabb munka van, akkor szól.

Ebbe a házba három éve költöztem. A Művésztelpről jöttünk ide a Salgó útra egy kétszobás lakásba, majd innen a Besztercetelepre költöztünk, ahol hét évig laktunk. Azután visszajöttünk ennek az utcának az elejébe, ahol gyönyörű szép, kétszo-

bás lakásunk volt, majd, ahogy lebetegedtem, már nem tudtuk fizetni a lakbért és a gázt. Lecseréltük a lakást egy kisebbre, aztán azt is le kellett cserélni egy még kisebbre, amikor a kislányom meghalt. Le kellett rónom a tartozást, amit a temetésre felvettünk. Most itt élünk egy szoba-konyhában, éppen csak, hogy víz van idebent, semmi más.

Gyerekkoromban sokat sportoltam, bokszoltam, Pintér Jani bácsi volt az edzőnk. Ez nagyon boldog időszak volt, 14-15 évesek lehettünk, jó is ment a bunyó. Tíz kis cigánygyerek bejárta az országot. Salgótarján hírére mi is elvittünk *Botos Andrisék* után. Ha nem is olyan szinten, de azért eljátszottunk a szorítóban, jól éreztük magunkat...

Aztán megnősültem, jöttek a gyerekek, ment a munka. Amíg dolgoztam, jól éltem, mert mindenem megvolt, videótól kezdve háztartási gépekig, automata mosógépig, minden. De aztán lebetegedtem, és már nem tudtuk azt a régi színvonalat fenntartani.

Klajbán János

1974 decemberében születtem itt, Salgótarjánban, mondhatom, hogy művészcsaládba, mert a nagyszüleim. *Oláh Jolán* és *Balogh Balázs András*, illetve anyai nagybátyám, *Szomora Kálmán* is művészek. Csak édesanyám roma, édesapám nem. Én mindig is cigánynak vallottam magam. Kiskoromtól kezdve érdekelt a zene, a vers. Próbálkoztam már akkor is verseket, illetve dalokat írni, kisebb-nagyobb sikerrel.

Tízéves koromban a sport mellett döntöttem, ökölvívó lettem az SBTC szakosztályánál. Pályafutásom elég sikeresnek indult, mert nyertem két serdülő és egy ifjúsági magyar bajnokságot, tagja voltam a magyar válogatottnak is. Aztán a szakosztály megszűnésével nem volt ökölvívás a városban egy jó ideig. Egészen 1996-ig, akkor megalakult a Gong SE, melynek színeiben még nyertem egy bronzérmeket a magyar felnőtt bajnokságon.

Nagyon jó hatással volt akkoriban a romák megítélésére is a sport, maga az ökölvívás, mert sok eredményes roma sportolónk volt: *Botos András*, *Botos Tibor*, *Hranek Sándor*. A salgótarjáni bokszélet nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a városnak jó hírneve legyen. Sokat számítot, hogy voltak példaképeink, álltak olyan roma emberek előttünk, akiket érdemes volt követni. Ők nagy szolgálatot tettek szerintem a városnak.

Én aztán a munkahelyi elfoglaltságok, meg az együttes miatt a sportpályafutásomat befejeztem. 96-ban megalakítottuk a *Kályi Chiriklit*, melynek *Fekete Madarak* a jelentése. Egy helyi kulturális egyesület berkein belül dolgoztunk. Nagyon sok vál-

tozáson ment keresztül a zenekar, mind zeneileg, mind pedig a tagokat illetően. 1997-ben már a területi Ki mit tud?-on továbbjutottunk a megyei döntőbe. Rétságán volt a Nógrád megyei romafesztivál, azt megnyertük, pedig támogatók nélkül működünk. Később a salgótarjáni kisebbségi önkormányzat hangszerekkel, illetve hagyományörző ruhákkal támogatott minket, mindaddig, míg az elnökük, *Hranek Ferenc* 1998-ban le nem mondott. Akkor az új összetételű önkormányzat teljesen megszűntette a támogatást, sőt olyan határozatot hozott, mely szerint az együttes nem zenélhet. Erről tudni kell, hogy az együttes családi kapcsolatokon alapul, mindenki testvér, unokatestvér, sógor, és nem hiszem, hogy egy önkormányzatnak jogosítványa van arra, hogy megtiltsa, hogy az ember családon belül mit csináljon. Még ezt is átvészeltük nagy nehezen, voltak külső segítők, mindig akadt egy-két jóindulatú ember, aki megpróbált segíteni, de mindent magunknak teremtettünk elő, a hangszereket, a fellépési lehetőségeket. Sajnos hátrányt jelent, hogy még nem vagyunk bejegyzett egyesület, így pályázni nem is tudunk, úgyhogy minden önerőből kell megteremtünk.

Aztán az 1999-es országos roma Ki mit tud?-on második helyen végeztünk, a Nemzetközi Népzenei Minősítő Fesztiválon pedig arany fokozatot értünk el, ami ebben a kategóriában az egyik legnagyobb elismerés. A feleségem, aki egyéniben indult, ezüst fokozatot ért el. A város nagyobb rendezvényein állandó szereplőknek számítottunk.

Rengeteg munkánkba került, amíg elfogadtattuk magunkat. Mind emberileg, mind szakmailag, mind zeneileg nagyon sokat kellett nyújtanunk, hogy felfigyeljenek ránk, elfogadjanak bennünket.

A romák körében még nehezebb volt az elfogadtatás. Eleve ez a fajta folklórzene nem a mi csoportunkhoz, a rommugnórhoz tartozik. Mert a cigányok között is felfedezhetők a különbségek, és ez a zene az oláh cigányok zenéje, ezért nehezebben fogadják el tőlünk, magyar cigányoktól.

Az együttesrel egy „bölcsőt” szeretnénk létrehozni, egy olyan intézményben gondolkodunk, amelyik nemcsak a folklórról, hanem az egyetemes magyarországi cigánykultúráról is szól, tehát szeretnénk bevonnai a képzőművészeket, zenészeket, színészeket, s mindenkit, aki tenni akar és tud a roma kultúráért, a romaság felemelkedéséért.

Sajnos a salgótarjáni roma fiataloknak van némi identitászavaruk, tehát vagy nem tudják, vagy nem akarják elfogadni a romaságukat. Szerintem ez abból adódik, hogy maguk sem ismerik a saját történelmüket, kulturális értékeiket – mert minden nemzetnek megvannak a kulturális értékei.

Ha az ember valakit nem ismer, akkor nincs meg benne a kellő bizalom. Közel 600 éve itt van a cigányság Magyarországon, és még mindig érezi a falat a többségi társadalom és a romák között, és azt hiszem, az a legjobb módszere annak, hogy ez a fal leomoljon, ha hagyják, hogy a romák kiéljék az identitásukból fakadó kreativitásukat.

A film a Soros Alapítvány támogatásával készült, 2000-2001-ben.

A Bary családdal Bedegi Győző beszélgetett.

Jelen dolgozat a Palócföld 2006. évi Madách-pályázatán Salgótarján város különdíját kapta.

KASZA MARTON LAJOS BORÓKÁS KARÁCSONY

- Kisfiam, sütnék én kalácsot is nektek, de egy valami nincs, ami nélkül hiányos lesz a karácsonyunk: fánk nincs., karácsonyfánk! – mondta Édesanyám, azokban az ínséges, kora 50-es években, amikor egy kivágott husángért megbüntették az embert... Karácsonyfáról meg álmodni se mertünk, mert a piacon árult zöld fenyőgallyakat is összeszedték a piaci rendőrök Salgótarjánban, a „vörös” Tarjánban, ahogy akkor nevezték Tarját, dühöngött a népi demokrácia előszele.

Mindennap történt valami változás. Ami főként nadrágszínhúzgálást jelentett nekünk – mindég beljebb, de ez még hagyján, az ember megszokja, mint cigány szamara az éhezést, de a lelki, szellemi sanyargatást – csomóval a torokban – nehezen lehetett lenyelni.

Húst csak Pásztóról meg Mátraszőlősről kaptunk néha, nagyanyánk s a rokonság hozta föl, cserébe szögért, lópatkószögért, zsanérért vagy a kölcsönadott boroshordókért; s néha csak úgy, rokoni érzelemből is kaptunk húst. A mindennapi sorban állás sem hiányzott az asztalunk mellől. Különben is mért lettünk volna mi különbek, hiszen az egész országot csinálta.

Édesapám a tarjáni Acélgárban dolgozott, s a bűgátni vitt nyúl hasa alatt, gyakran szög, lópatkó-sarokszög, s egyéb gazdasági kellékek jöttek haza, s amikor összejött annyi, hogy érdemes volt „vidékre” menni vele, akkor néha, apám szalonnával, csirkével, s egyszer egy kismalaccal jött haza. Persze, egy év után azt a másfél mázsás kismalacot a többi rokonság öröme is, éjjel, titokban mentettük meg magunknak, mert akkoriban mindent be kellett jelenteni a hatóságoknak.

Még a kinti vécénekből is elvittek mindent, s még nekik állt följebb, ha nem volt egészen tele a véce. Hogy állhattak, vagy élhettek a szegény szovjetek hozzánk képest? – mert azt mondták, hogy nekik kell a vécének tartalma...

Ezen a napon Édesanyám szomorúan nézett ki a konyha ablakán. Salgó vára felől, félkörben, Karancs felé csúnya, ismerős felhőképződéses havat jeleztek. December 23-a volt. Karácsonyelőtti áhítat lebegett körülöttünk, meg a sötétet jósó népi demokrácia vetett ránk árnyékot, de karácsonyfa nem volt, az, ami hiányzott még...

Anyáskánk épp a spájzban válogatta az egyre fonnyadó, gubacs nagyságú krumplikat, s kihasználva az éppen kínálkozó alkalmát, szóltam a húgomnak:

- Te, Baba! – húgomat hívtuk így –, kimegyek a Nagyerdőbe, nyáron, mikor Ruzsik Misi bátyámmal a Karancs felé jártunk, egy szép méteres borókafát láttam, remélem még nem csórta el senki, hátha megtalálom. Ne szólj anyáskánknak, hogy hova mentem, vagy, ha kérdezi, akkor mondd, hogy Pajával (velem egykorú szomszéd gyerek) lementünk a vasútra szalmaért. (...Az üvegyár hátsó rakodó-bejáratánál rostokoltak a még üres vagonok, rakodásra várva, onnan szoktunk, segíts magadon, Isten is megsegít alapon beszerezni egy-két háti erejéig az ágyba, priccsbe, s az állatok alá való szalmát.)

Megkerestem apám kis metszőfűrészét, s elindultam a Karancs – a volt Lubi majorság – nagyerdeje felé, karácsonyfának valóért. Megmásztam a Pipiske-hegyet s innen, Tarján fölött nézelődve, tiszta időben látni lehetett az Alacsony-Tátrát is, balról, a szlovák határon túl a somoskői várat, szemben pedig Salgó vára meg a Boszorka-vár sötétlett a távolban. Aki innen nézte a tájat, az történelmet nézett és látott... Szednem kellett az irhámát, mert az idő nem sok jót ígért, s ha behavazik, és szerencsével já-

rok, visszafelé a hó nyomán utánam jöhetnek... Át az akácson, de micsoda csend van. Balról Karancsalja szélső házait lehetett látni, előttem magasodik fel a hat kilométerre lévő Karancshegy, s ha jól emlékszem, akkor ott, a major felé leágazó út fölött, vagy hatszáz méterre láttam – egy másodvágás közepe táján – azt a borókafát.

- Hová még, te fiú? - hallottam a jobboldalról jövő hangot. Inamba szállt a bátorság, mert a hang tulajdonosában, nem mást, mint Kupcsák bácsit, az erdőkerülőt ismertem föl.

- Csak barangolok, megyek a majorba.

- Oszd fűrészszel?.. Add csak ide azt a fűrész!

- Minek, élesíteni viszem, Vadas bácsihoz. (Tényleg ismertük Vadas bácsit, apám többször vitt neki reszelőt, meg egyéb kéziszerszámot, cserébe valamért.)

- Nacsak, hadd ném' azt a fűrész, te gyerek! – milyen éle van?

- Tessék – adtam oda bártortalanul, s láttam magam, amint ott állok a rendőrségen, fél lábon, mert hazudtam, hogy nem éles a fűrész...

- Tényleg, nincs valami jó éle – állapította meg. – Már azt hittem valamit ki akarsz vágni velem.

- Dehogy, Édesapám a gyümölcsfákat szeretné megmetszeni, oszt nincs neki reszelője, hogy megélesítse, azért küld Vadas bácsihoz – hazudtam szemrebbenés nélkül.

- Na, jó, járj békességgel utadon... Hallod-e te fiú! – nézett rám fűrészszemekkel. – Nem a Gizella úti Martonnak vagy a fia?

- Dee iiiigeen – mondtam félénken, s futásra álló lábakkal vártam, mért kérdezi.

- Na, megvagy, te lucernatolvaj!...A nyáron nem tudtalak megfogni benneteket, mert mind a hárman tíz felé szaladtatok, meg osztán könnyebb volt nézni, mint szaladni utánatok. Hiába, az évek! – és szememben kigyúlt egy kis mosoly fénye, vagy csak én láttam úgy, lehet. - Tehát ti voltatok, megismerlek!

- De Kupcsák bácsi, az már olyan rég volt... Azt a lucernát már rég megették a nyulak, és hol vannak már a nyulak is; megettük őket régen. De sok minden történt mán azóta! – mondtam bártorkodva, mert nem láttam, vagy inkább megéreztem, hogy ebből az elmúlt tetteiből, utólag nem fogom húzni a rövidebbet.

- A fene az eszedet, meg a lábadat, gyorsak voltatok; kár, hogy elvették a puskámat, kaptatok volna egy kis sót a lábatok szárába...Na, menny, Isten hírével.

- Kellemes karácsonyt, Kupcsák bácsi – szóltam indultomban, s ekkor a távolból az Acélgvár bűgő kürtje a délutáni két órát fújta, kezdődött a délutáni sikta. Kupcsák bácsi egy pillanatra felnézett, elővette a zsebóráját, mint aki meg akar bizonyosodni, hogy pontosan fúj-e a gyár, de a gyár mindég pontosan fúj, és a város is ehhez igazította az óráját, ő is tudta, de ez már beidegződött szokássá vált nála is, mióta az Acélgvár, Acélgvár...

- Jó, üdvözlöm apádat is. Még nem felejtettem el a picenyél ügyet..., atombomba, meg miegymás., rafinált ember az apád... – mondhatom. Na, menjünk. Szevasz!

- Csókolom!

A fene egye meg, most kerülnöm kell, mert le kell fordulnom jobbra a major felé vezető földútra. Nem baj, néhány száz méter után, mikor már nem láttam az erdőkerülőt, visszakanyarodtam a Karancs felé, fel az irtásnak. Közben folyton csak azt hajtogattam magamban, hogy csak meglegyen az a fa, hogy nem lopták-e el, mert én akarom hazavinni a borókabokrot: karácsonyfának!...

Csend van az erdőn, se vad zaját, se madár hangját nem hallani. Az a vihar előtti csend ül a táj felett, vagy csak nekem tűnik annak? – Lehet. Néha még a piciny dolgok is felnyagítodnak, talán most is ez van. Átvágok egy kis völgyhajlaton, föl az irtásnak. A hegy, enyhén lejt balra, Karancslapujtó felé s a szívdobbanásom is megállt, ahogy átnéztem a magasodó, tél kopasztotta cserjés fölött: a borókafa!

Úristen!...Szinte hitetlenül, mikor valamit lát az ember, de nem akar hinni a szemének s inkább hisz a kezének, a tapintásnak..., a boróka, Karácsonyunk leendő fája, vagy bokra, ott áll a galagonya s a kőkénybokortól körülveve... Istenem, hát mégis lesz igazi, fás Karácsonyunk? Igaz, hogy boróka, de zöld lesz, és Édesanyám daralós kalácsot fog sütni, fölakasztgatjuk és elénekeljük a mennyből az angyalt, meg a pásztorokat...

Micsoda karácsony lesz, Istenem! Az, hogy esetleg fáj a fának, hogy kivágom, hogy az erdő hiányolni fogja, hogy a madarak esetleg nem raknak fészket dús zöldje közé, erre most nem is gondoltam, eszembe se jutott. Pedig tanított erre is Ruzsik Misi bátyám.

Átbújtam a galagonyabokrok között, megkerültem a kőkényest, s letérdeltem a borókafa mellé, mint aki imádkozik, és jó mélyen, közel a földhöz, hogy minél vastagabb törzse legyen, a kis 50 centis fűrészrel kivágtam a fát!... Akármilyen életlen is volt a fűrész, az áhítat, a karácsonyfa képe, az hogy lesz karácsonyfánk, és Édesanyánk kalácsot süthet rája, szinte megélezte a kis fűrész s olyan szépen, mint ahogy elő van írva, még csak el sem engedtem dőlni a fát, úgy emeltem magam elé, mint ahogy a zászlótartó viszi a szent zászlót, mint pap az oltáriszentséget: felmutattam a Jóistennek a kis fát: itt van, most már jöhet a Jézuska! Megvan az ünnep jelképe, de még haza is kell vinnem. Azt tudtam, hogy az utakat kerülnöm kell, mert csak az ember jár az úton, a természet gyermeke nem követ embornyomot, tehát az erdő, a vadon mutatja majd utamat...

- Igen?! Élesíteni vitted a fűrész? A fene a jó dógod, most elkaptalak, te gyerek!

Belém fagyott a szó, cövek lett a lábamból; se szólni, se mozdulni nem tudtam, és Kupcsák bácsi az erdőkerülő, erdő-mező ura, védelmezője jött felém, s hangja nem volt valami biztató. Az egyetlen út, a menekülés útja csak feléje vezetett, mert mögöttem, félkörben szűrős galagonya, hamvas kék gyümölcsös kőkénybokrok zárták el menekülésem útját. – Istenem, hát nem lehet Karácsonyunk! Nem lesz fánk, de én sem leszek otthon, mert az öreg kerülő, most már biztos bevisz, bekísér a rendőrségre, s aztán meg amit kapok az apámtól, az is az enyém lesz. Nem azért, mert borókát loptam karácsonyfának az erdőből, ez még megbocsátható, hiszen karácsony lesz vagy van, de, hogy ügyetlenségemre kapott el a kerülő, ez mán nem nevelési hiba, ez tényleg ügyetlenség. Biztos mondja majd az apám:

„Hát erre tanítottalak én, fiam?!” – Ez van, ezt kell szeretni, villant át agyamon, amit igen gyakran hallottam a népi demokráciát illetően, mikor apámék tehetetlenségükben beszélgettek valamiről.

- Kupcsák bácsi, láttam itt ezt a borókabokrot, oszt gondoltam, úgyszincs karácsonyfánk, hát kivágom, s az élesítés után hazaviszem – mondtam félig hazudva, félig igazat mondva, s vártam, hogy elveszi a fűrész, a boróka-karácsonyfát, s elindít maga előtt, egészen be, Tarjánba, a rendőrségre. De Kupcsák bácsi, a régi világból itt maradt, az egykori Lubi-birtokot védő, megöregedett erdőkerülő, néhány lépést tett felém, és a szeme mintha fátyolos lett volna, s hirtelen olyan, de olyan jóság tükröződött az arcáról, mintha csak nagyapámat láttam volna, pedig a „máskori” találkozások a szigorú, erdők, mezők őrék mutatták nekünk, de most, ahogy látom őt, és félelmemben visszatükröződik akkori arca, tekintete, most nem tudom, hogy mitévő legyek, mert nem láttam még őt ilyen jóságos arcúnak. Odajött mellém, s

én kétségek közt, készen nyújtottam feléje apám metszőfűrészét. Úristen, mit kapok én ezért!? S ahogy tartottam a fűrész, szememben tényleg két csillogó könnycseppet pillantottam meg s csak annyit mondtott:

- Mér hazuttál, hogy élesíteni mégy...? Ezt megmondom apádnak... Tudtam, éreztem, hogy az előbb nem mondasz igazat... Utánnad gyüttem, meglestelek, és most elkaptalak... kivágtad a fát!..., és mondd, tényleg karácsonyfa lesz belőle..., ugye az ?!

Mintha csak ő is ezt szerette volna hallani, ez csendült ki szavaiból. Most már nem lehetet hazudni tovább, hiszen mindent tud az öreg ő, belelát a szívembe s talán a napszítta, kemény vonások alatt, mélyen bent, még lelke is van a vén kerülőnek. Csak most látom, így közelről, hogy nap cirógatta, sok időt látott kalapja alatt legalább hatvan évet cipel, vagy még többet is talán.

- Igen – motyogtam megszeppelve... - Édesanyám kalácsot is sütné, de nem tuggyuk mire aggatni, oszt karácsonyfával mégis csak szebb a Karácsony – mondtam egyre bátorodva.

Közben a Karancs felől jövő hóduyhás felhők, szórni kezdték fehér pihéiket.

- Hát jó, értelek. – Elmerengőn megint átnézett a fejem fölött, aztán újból megszólalt, mintha valami kényszerítene őt a beszédre.

- Tudod, fijam., valamikor nekem is volt, illetve nekünk is volt fás karácsonyunk, akkor még a feleségem is élt, meg a fijam is, de negyvenötbe' kivitték őket aknát szedni a muszkák, ott robbantak fel az aknán mind a ketten, azóta nincsenek karácsonyok, illetve vannak, de nekem nagyon szomorú minden karácsony, pedig vigadni kéne a kis Újszülöttnek. Hallod! – vedd úgy, hogy nem mondtam semmit, felejts el mindent!...

Hirtelen elhallgatott. Valami oknál fogva nem folytatta tovább – messze nézett, talán kereste azoknak a régi karácsonyoknak a szeretetét, értelmét, amit egy pillanat alatt szétrobbantott az esztelenség.

Aztán megszólalt:

- Na, usgyi hazafelé, mert itt a hó, ez mán megmarad, oszt mondd meg Édesanyádnak, hogy a kalácsokkal szeretetet is akasztgasson a Kisjézus fájára, most erre van a legnagyobb szükségünk, s gondolatok majd rám is...

- Hát elenged? – csúszott ki hirtelen a számon.

- El hát! Eriggy Isten hírével és Kellemes Karácsonyt kívánok..., apádnak is, spuri hazafelé... – s napcserezte arca szinte mosolygott, azt hiszem tudta, hogy most jót tett valakivel s ha nem is sokkal, de szívében, ha csak egyszer is, pótolta a sokszor szomorúan, magányában eltelt Karácsonyok egyikét.

Mire hazaértem, esteledett, esett a hó s mikor a borókafával betoppantam a konyhába, Édesanyám sírva fakadt, és csak ennyit mondtott:

- Kisfiam! Ez lesz a legszebb, legboldogabb Karácsonyunk.

És tényleg, nagyon szegények voltunk, de olyan gazdag és boldog Karácsonyunk volt s talán azóta se, mert akkor az a kis boróka, sugárzó zöldjével illatosította be kis szobánk melegét és mi szeretetünkkel díszítettük fel életünk örökzöld Karácsonyfáját...

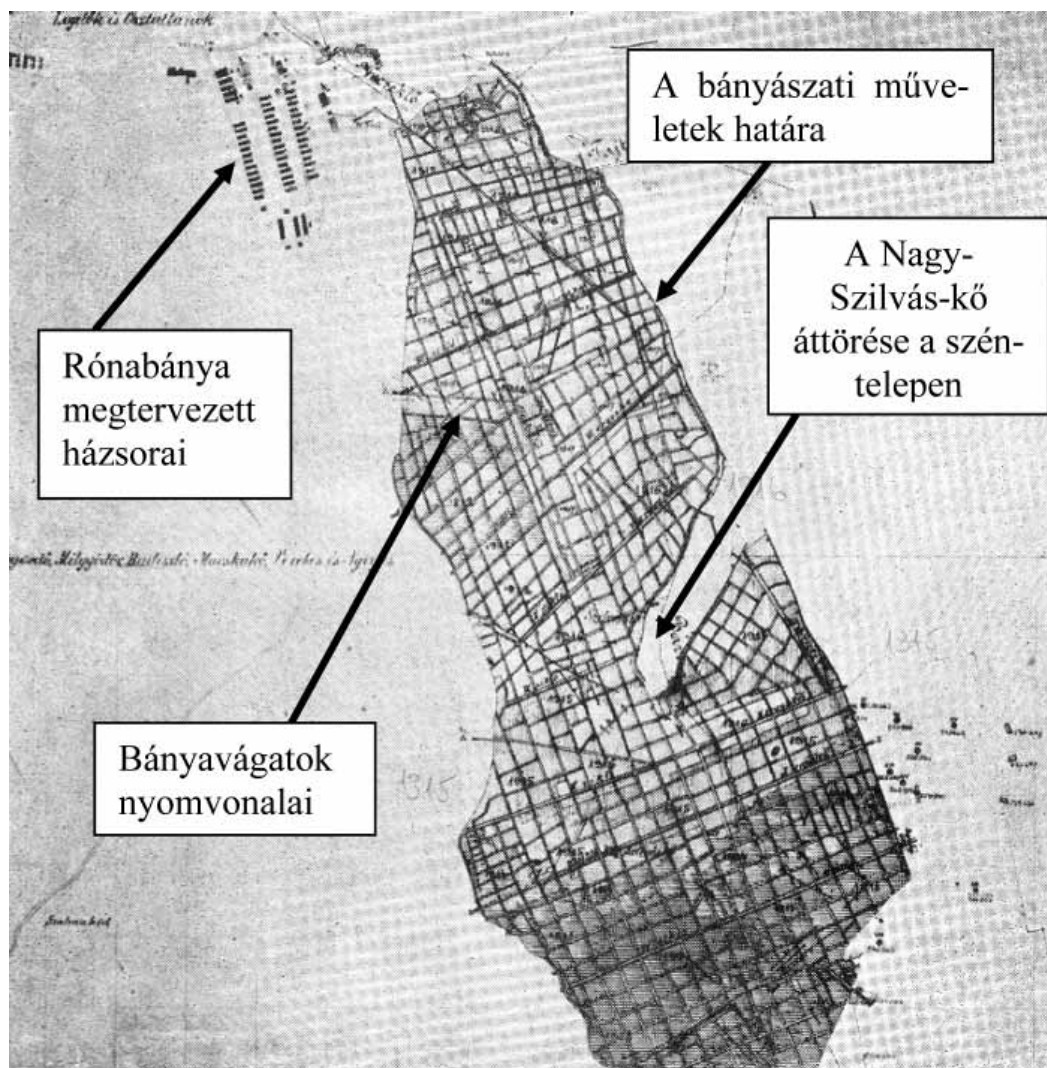
SZILVÁS-KŐI KALANDOZÁSOK

► PRAKFAI PÉTER

Szinte hihetetlennek tűnik, hogy Salgótarján központjától alig fél órára található egy olyan, akár fél nap alatt bejárható kis terület, ahol a természeti és turisztikai érdekességek sokasága összpontosul. Utunk során lépten-nyomon érezhetjük a közel 100 éve itt működött szénbányák határait, megnézhetjük közelebbről a „kenyeretlen” Tarjánt városi rangra emelő szénteletet, vezetővel bemászhatunk olyan különleges „barlangokba”, amelyek nem a közismert oldásos úton keletkeztek, és elkalandozhatunk a nem mindennapi hasadékrendszerben, ahol nyáron még érezhető a tél lehetete. Kereshetünk „geoládát” is, vagy havas télen síelhetünk a bazaltoszlopokkal koronázott Szilvás-kő oldalában és akkor még nem beszéltem a terület vadregényes növényvilágáról, vagy az egykori bányászajon kifolyó un. „öregségi” vízből kiváló mésztufáról. Azt javaslom, minél előbb vágjunk neki. Rónabánya felé haladva 25 millió év rétegeit száguldjuk át autónkkal. Nem is gondolunk arra, hogy az út részsűjét, a hegyoldalakat alkotó sárgás színű kőzet közel 30 millió évvel ezelőtt sekély tengervízben keletkezett. A rónafalusi temetőt követő nagy kanyar utáni útszakasz hepe-hupásságát már azok a földtani képződmények okozzák, amelyek folyóvízben és annak árterében keletkeztek, ugyanis az ártéri agyagok csúszásra hajlamosak, lejtős térszínen még az útjainkat, házainkat is képesek elmozdítani. Baloldalt fehér színű sziklák bukkannak fel. Ezek a kazári riolittufával megegyező kőzetek, de itt még az erózió nem tudott olyan szép felszíni formákat kialakítani, mint az említett palóc falu közelében. Mondhatnám, várjunk néhány százezer évet és itt is lesz ilyen, de ennyi időnk nincs. Száguldjunk tovább. Megérkeztünk Rónabányára. Kevesen tudják, de ez a településrész nem lenne a térképen, ha nem lett volna szénbányászat. A Szilvás-kő és a Medves bazaltja alatti széntelet kitermeléséhez munkások kellettek, akiknek praktikussági okok miatt jó volt, ha a bánya lejárata közelében laktak. A mértani pontossággal megalkotott településrész (1. ábra), az egyszerű és egymásnak hű másolatát képező épületek sorai különleges hangulatot árasztanak (2. ábra). Talán érdemes lenne megmenteni az utóknak.

A Szilvás-kő gerincének ÉÉNy-i végén, a házak mögött látható egy kis toronyszerű, romos téglapépület. Ez volt az un. szögállomás. Innen indult egy kötélpálya a zagyvarónai Erőműbe, amihez itt csatlakoztak a medvesi szénszállító kötélpálya, valamint a szilvás-kői bazaltot szállító csillék, un. sikló pályája (3. ábra).

A „szögállomás” környéke nemcsak erről nevezetes. Itt látható annak a szénteletnek a kibukkanása, ami egykoron megalapozta az életet többek között Rónabányán is. Érdemes közelebbről megnézni (ne féljünk az itt őrködő, és mindig ugató kutya nem ér el eddig) és végiggondolni, milyen fontos szerepe volt a Nógrádi-medence fejlődésében ennek a barnás színű, semmilyen külön-

■ 1. ábra: Szilvás-kő alábányászottsága és Rónabánya mértani pontossággal megtervezett településrészete (Kb. 1948-bó származó bá-nyatérkép).

■ 2. ábra: Rónabányai hangulat (Fotó: Prakfalvi P. 2007).

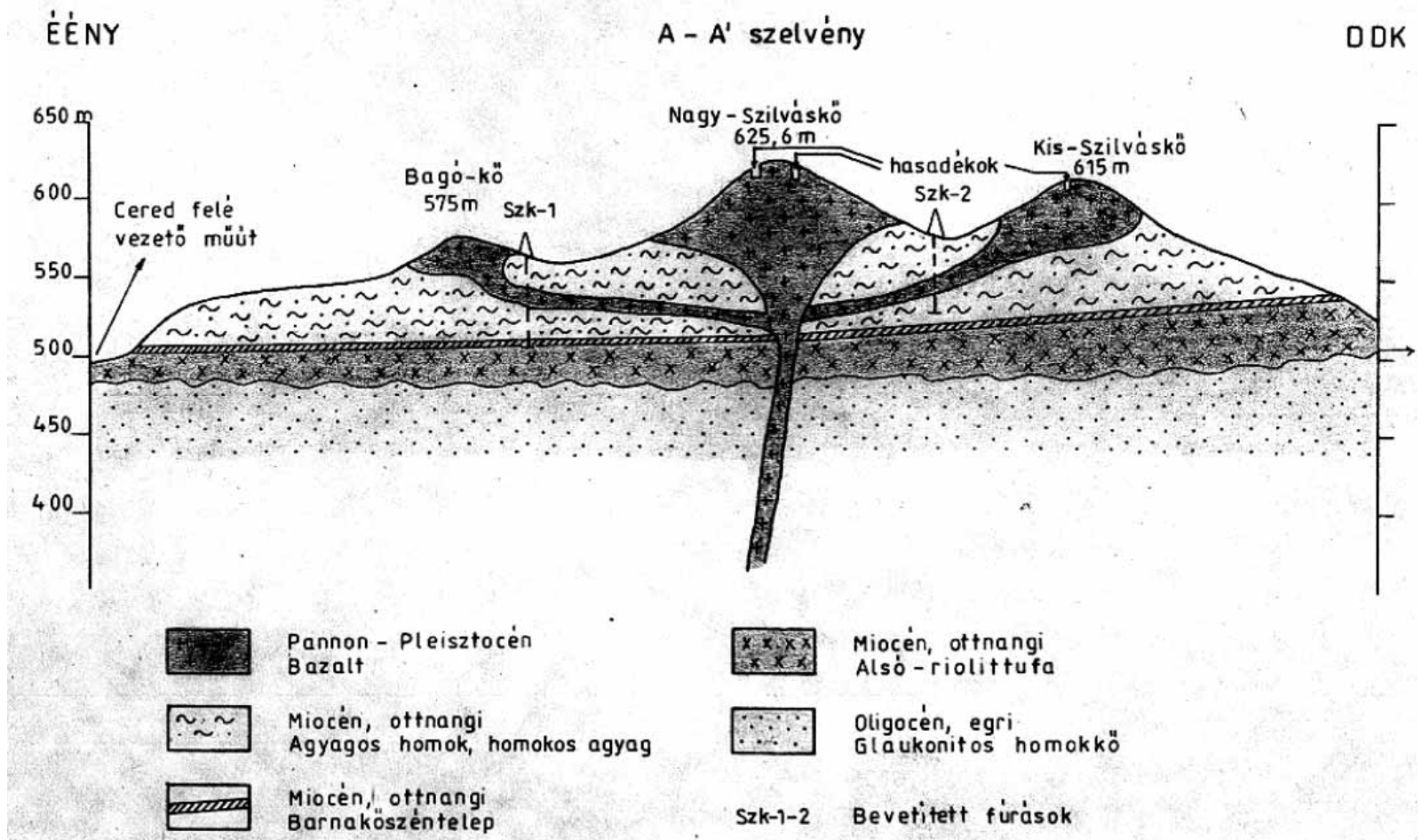

■ 3. ábra: A Karancs és Medves turistatérképe 1930-ból. Akkor még működött a kötelpálya, valamint a bazaltszállító csillék lejtős sínpályája (sikló).

legességet nem mutató, földszerű anyagnak. Egyébként alatta látható a már említett riolittufa, amit a szénbányászok nemes egyszerűséggel csak „fejír kőnek” neveztek. A bükkösben felfelé haladva lövészárokszerű mélyedésekkel találkozhatunk, ezek az egykori bányavágatok felszakadásai, majd egy formás, néhány m-es kiemelkedés hívja fel magára a figyelmet. Ember alkotta képződmény ez is, de a nem a szénhez, hanem a bazalttal kapcsolódik. A mellette lévő bányából hordták ki, amint hasznosításra már nem tartottak alkalmasnak a csillékkal erre a meddőhányóra borogatták ki. Korát mi sem jelzi jobban, hogy öles bükkfák meredeznek ki belőle. Betérve a kőfejtőbe karcsú, egymásra merőleges bazaltoszlopokat, valamint az egykori bazalt lávafolyás és az alatta lévő homokkő érintkezését láthatjuk. A magas hőmérsékletű láva (kb. 1200 Celsius fok) megpörkölte a homokkövet, ami feketés égési nyomokban jelentkezik. Tovább folytatva az utunkat erős kapaszkodóba kezdünk, ekkor másszuk meg a Nagy-Szilvás-kő csúcsát, ami az egykori vulkánt megtápláló magmacsatorna, kihámozódott, közel függőleges fala. A tetőn fakoriátok között húzódik az, az esetenként 8-10 m mélységű hasadékrendszer (4. ábra), ami akkor keletkezett, amikor

ÉÉNY-DOK-I IRÁNYÚ FÖLDTANI SZELVÉNY

■ 4. ábra: Földtani keresztmetszet a Szilvás-kő kúpjain keresztül (Szerk.: Prakfalvi P1993., Rajzolta: Kakuk J.)

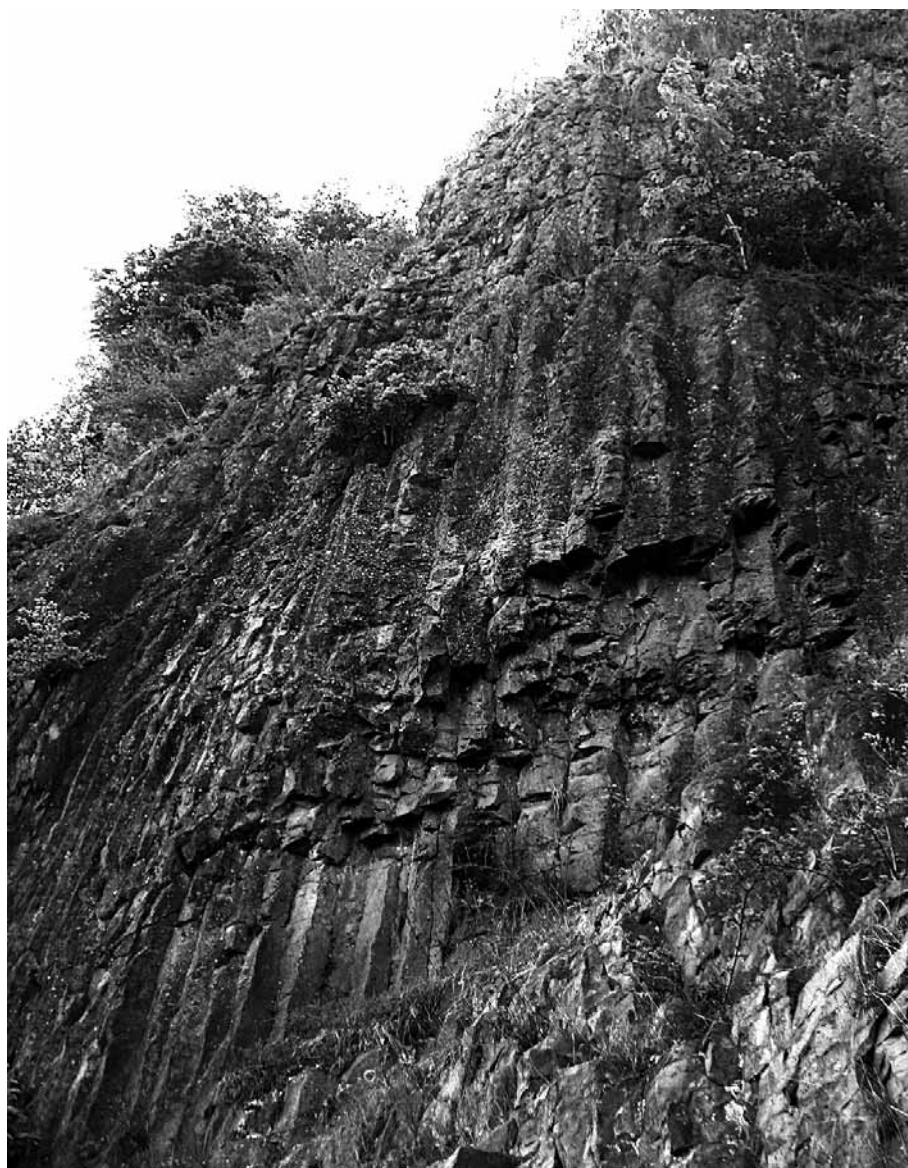
■ 5. ábra: A szénbányászat hatására kialakult szurdok különleges élményeket tartogat az ide látogatók számára (Fotó: Prakfalvi P. 2007).

1917-ben kifejették a III. szénteleg, felső 2-2,5 m-es padját. A szénteleg a felszínhez elég közel, 20-80 m mélységben helyezkedett el. A kibányászás következtében kialakult üregrendszer a felette lévő köztömeg nyomásának hatására „összement”, azaz a felszín megsüllyedt, ami meggyengítette a keskeny bazaltgerinc alátámasztását, így az kettényílt. A keletkezés idejének évét onnan tudjuk, hogy egy levéltári dokumentum dátuma megőrizte azt. Ebben a terület akkori tulajdonosa, Marcinek András kártérítést követelt a bányavállalattól a nyilvánvalóan a bányászat hatására a földjén keletkezett hasadékok miatt.

A hasadék ritka érdekességeket tartogat számunkra. Különleges például a mikroklímája. Mélysége, zártsága (5. ábra) miatt megül benne a hideg levegő, továbbá a lyukacsos fala kedvez a párolgásnak, ami hőelvonással jár, és ez fokozza a lehűlést. Kemény, havas tél után a nyár elején is találhatunk benne jeges havat (firm). A hasadék falát képző vulkáni bombákkal teleszórt hamu magnetit szemcséket is tartalmaz, ennek eredményeként az iránytű „megbolondul”. Talán mégis a „barlangjai” a legizgalmasabbak. Nem oldódással, hanem a korábban már említett beszakadás során keletkeztek a nagyobb kövek egymásra gurulásából. Nem is nevezhető igazán „barlangnak”, mert nem teljesen természetes úton keletkeztek, hanem az emberi beavatkozás hatására, ezért a tudomány ezeket konzekvencia barlangnak minősíti. Az egyik legnagyobbban megközelítőleg 70 m-t bolyonghatunk, és akár 13 m mélységbe is lejuthatunk (csak gyakorlott, engedéllyel rendelkező barlangászok merészkedjenek le). A hasadékból kikászálódva az ösvényt követve egy remek kilátópontra érkezünk. Előttünk a bárnai Szérkő, a Bükk nyúlványai, valamint a szlovákiai Cseres-hegység. Nem akárhol állunk most, éppen a híres szilvás-kői bazaltoszlopok tetején. Elérkezünk a hasadék másik végéhez, itt szintén lemehetünk abba. Ha figyelmesek vagyunk, a „geoládát” is megtalálhatjuk. A „játékszabályok” szerint írjunk be a kis könyvbe, vegyük ki a jól megérdemelt ajándékunkat, természetesen csak akkor, ha vittünk

cseretárgyat is. Átsétálhatunk a Kis-Szilvás-kőhöz és ne legyünk meglepődve, ha itt is mély és szűk hasadékokra lelünk. A nyeregben található ismeretlen katona sírja mellett elhaladva, akár a sípályán, akár mellette lemelve elérjük a bazaltoszlopokat. Az ötven évvel ezelőtti turisták nem igen csodálkozhattak rá erre a pompás alakzatra, mivel nem volt még a felszínen, ezt a kőbányászatnak köszönhetjük. Ők bontották ki és tették láthatóvá. A 20-25 m magas oszlopsor egyes tagjai karcsúak, 5-6 szögletűek (6. ábra). Keletkezését a már említett magmacsatornához köthetjük, a benne lévő láva kihűlésekor zsugorodási feszültségek léptek fel, amelyek ilyen szabályos formájú repedéseket hoztak létre.

A természet megközelítőleg 5 millió évvel ezelőtt befejezte a Szilvás-kő megalkotását, de úgy, hogy értékeit elrejtette. Ezek nagy részét napjainkban nem csodálhatnánk meg, ha nem lettek volna emberi beavatkozások a területen. A köztudatban az gyökeresedett meg, hogy a bányászat inkább természetromboló, mintsem értékteremtő folyamat. Szilvás-kő környékén az értékek már felszínre kerültek és a kutatók (barlangászok, geológusok stb.) kitaró munkájának köszönhetően feldolgozásuk is megtörtént, most már csak az a feladatunk, hogy az illetékes szervek (természetvédelem, turisztika stb.) megőrizzék, közkinccsé tegyék és az ide kilátogatók megóvják ezeket. A korszerű ismeretátadásra jó példa többek között a Büki Nemzeti Park Igazgatóság és a Karancs-Medves Természetvédelmi alaptvány jóvoltából elhelyezett magyarázó táblák, az Ipoly Erdő Rt. által kialakított erdészeti tevékenységet és a főbb fafajokat bemutató tanösvény, de mindezeket nem közelíthetnénk meg, ha nem lennének a Nógrád Megyei Természetbarát Szövetség által kiépített, jelzett turistautak.

■ 6. ábra: A szilvás-kői bazaltoszlopok orgonásipokként meredeznek az égbe (Fotó: Prakfalvi P. 2007).

DOLINKA: MÚLT, JELEN, JÖVŐ

ÚJRA A VÁROSLAKÓK KEDVELT HELYE LEHETNE

► BARÁTHI OTTÓ

A természeti és az épített környezet védelme, fenntartható fejlesztése Salgótarján új gazdasági programjának egyes fejezeteiben is megjelenik. Az önkormányzat a város integráns részének tekinti a települést körülölelő táji környezetet, erdőket, ligeteket. Így a Dolinka néven ismert egykor kies pihenőparkot, kedvelt kirándulóhelyet is, amelynek közérdekű működtetése azonban nem valósulhat meg lakossági összefogás, a civil társadalom közreműködése és a vállalkozói szféra támogatása nélkül. Mindezek ösztönzésének szándékával született az alábbi – a Dolinka dicső korszakát és kálváriáját tanulságként felidéző, elmúlt évekbeli újraélesztését bemutató, közeljövőbeli prosperálásában is reménykedő – írás.

A GYÖKEREK: LEGENDA SZÜLETIK

Salgótarján acélgvári településrészétől keletre, karnyújtásnyira terül el a sűrű erdő borította, egykor kedvelt kirándulóhely, a ma is varázslatos Dolinka-liget.

A név eredetét többnyire a „dolina” szócskára vezetik vissza, ami tölcser vagy tál alakú mélyedést jelent, sőt a szlovákok bemélyedést, völgykatlant is értenek alatta. Egyes feltételezések szerint a „dolina” szót vették alapul és alakították át „Dolinka” névre az 1868-ban alapított Salgótarjáni Vasfinomító Társulatnál a többségben foglalkoztatott szlovák dolgozók. Pihenőidőben és munka után volt módjuk a kies környéket is becserkészni, felfedezték a Dolinkát, mint természeti kincset, amire a gyárvezetés is felfigyelt.

A termelés növekedésével, mind több gyári munka és vezető fordult meg a völgyrészben. 1892-ben a RIMA társulat műszaki vezérigazgatója, Borbély Lajos tiszteletére Borbély-liget nevet adta a Dolinkának, döntött szociális és jóléti célokra történő hasznosításáról.

A LIGET DICSŐSÉGES KORSZAKA

A gyár tulajdonosai évről évre fokozatosan építették ki a ligetet. Bővítették pihenőterületeit, rendezték útjait, növelték a park felszereltségét, amely „pihenő, szalonnacsurgató, szórakozó” területté alakult. Asztalokat, padokat telepítettek, a legifjabbak játszóteret kaptak, mind több játékszerrel és játszóhellyel (hinta, csúszda, homokozó, télre ródli pályá) ellátva. A vállalatvezetés támogatásának, a széleskörű összefogásnak, szorgos kezek munkájának köszönhetően rend és tisztaság uralkodott a területen. A fenyves erdő telepítése a jó levegőt, a felüldülést szolgálta. A

gyáriakon kívül az egész város lakossága felfedezte a Borbély-ligetet, amelyben 1924-ben felavatták a Salgótarjáni Sport Egyesület (SSE) pályáját. A salgótarjáni pihenőpark hírét az 1930-as évek elején a gödöllői cserkész-világtalálkozó idelátogató résztvevői a külföldi országokba is eljuttatták. 1933-ban Salgótarján már benne volt az országos vérkeringésben, méltónak találtatott külföldi vendégek fogadására. A Dolinkát, mint helyi természeti értéket és szociális létesítményt, meg lehetett mutatni országnak-világnak. Ezekben az években, a gazdasági világválság ellenére is, divatba jött a kirándulás, a természetjárás. A város vezetése számított az ideérkező turistákra, s ebben szerepet szánt a ligetnek. A '30-as évek végén azonban a gazdasági helyzet, a militarizmus milióje nem kedvezett az idegenforgalomnak, a Borbély-liget fejlesztésének. A II. világháború véget is vetett a Dolinka félévszázados dicsőséges korszakának, hatalmas pusztítást okozott a gyár életében, közvetve a ligetben is.

A DOLINKA KEGYETLEN KÁLVÁRIÁJA

A háború után az acélgárban csak lassan indult meg a termelés, dőcögösen tért vissza az élet a normális kerékvágásba. Később mind többen kilátogattak már a Dolinkába is, igaz, az „első fecskék” alig ismertek rá kedvelt kiránduló- és pihenőhelyükre. A gyárvezetés évekig nem tudott eszközöket fordítani a ligetre.

A megújulás a '60-as években kezdődött meg, amikor önkéntes brigádok takarították, gondozták a Dolinkát. Helyreállították a játszóteret, 1964-ben vadas park létesítésébe kezdtek. Tereprendezést végeztek, kialakították a szalonnasütő- és bográcsozó helyeket. Tujákat és díszfenyőket ültettek. Betonlapos asztalokat és betonlábú padokat építettek be. Felújították a ligetbe vezető utat, bővítették a büfét, majd elkészült a madárház is. Jó tíz évig gyarapodott, prosperált a park. A '70-es évek elejétől a nehezedő gazdasági körülmények között a gyár egyre kevesebb támogatást tudott biztosítani a pihenőparkra. Ugyanakkor a városi tanács vezetése sem találta meg a hangot a helyi nagyüzemek igazgatóival. A támogatások elmaradása, az összefogás hiánya először 1972-ben a vadas park felszámolásához, majd a halastó kipadásához, később a madárház vesztéhez, lassan a park lepusztulásához vezetett. A gyár a fennmaradásáért küzdött, s a magára hagyott liget levegőért kapkodott. Így érte mindkettőt a rendszerváltás. Az Acélgárban az egymást váltó tulajdonosok csak a jövedelmező gazdálkodást állították középpontba. Egyik sem tartotta feladatának a ligetről való gondoskodást, minthogy az adásvételi szerződésben – állítólag és ki tudja miért? – nem is rögzítették azt.

A '90-es évek közepén több vállalkozói kezdeményezésről – kisállatkert, szabadidőpark létesítése – lehet hallani, ám kellő támogatottság hiányában egyik sem valósul meg. A városvezetés egy elképzelés szerint sport- és szabadidőcentrummá szeretné fejleszteni a zöldövezetet, de az eredmény nulla. A ligetet az enyészet és vandálok tucatja veszi birtokba, állaga folyamatosan romlik, varázsa kopik.

Ezt az áldatlan állapotot akarta megszüntetni Angyal János önkormányzati képviselő, aki természetkedvelő lokálpatriótákkal 1997 novemberében megalakította a Dolinkáért Egyesületet. A környezet rövidesen lábra kapott, a sebeket begyógyították, a táj feléledt, megnőtt a park látogatottsága. Ám az egyesület erőfeszítése kevés volt ahhoz, hogy megálljt vezényeljen az illegális személtaláknak, véget vessen a rombolásnak. Az egyesület tagjai belefáradtak a sziszifuszi munkába, kellő önkormányzati és társadalmi támogatottság hiányában beszüntették tevékenységüket.

Az elkövetkezendő években a Dolinka lepusztult, a látogatók elmaradtak. Ez az időszak a Dolinka kálváriája volt. A húsz éve csak nosztalgiaírt kiváló zöldövezet megújulására csak akkor mutatkozik újra remény, amikor Czene Gyula, önkormányzati képviselő 2004-ben nekilát a szervezőmunkának.

FEDÉLZETEN A DOLINKÁÉRT EGYESÜLET

2005 februárjában sikerül újjáalakítania a Dolinkáért Egyesületet, amely elnökévé is választja. Czene Gyula az újjáalakulást követően – céljairól és feladataikról – többek között így nyilatkozott:

- A Dolinka a városé, az itt lakó emberek érdekeit, életét kell, hogy szolgálja. A felelősség az önkormányzaté és mindannyiunké. Egyesületünk várja a ligetért tenni akarók segítségét. Számítunk a cégek és magánszemélyek támogatására, igyekszünk pályázati pénzekhez jutni. Az önkormányzat 2005-ben 10 millió forintot biztosított a rehabilitációs munkák megkezdésére. Ennek ellenére látványos eredményekre nem számíthatunk.

Az egyesület és az önkormányzat tevékenysége a romeltakarításában, tisztább környezetben, felújított padokon, helyreállított használati eszközökön, a játszótéren és környékén is megmutatkozott. 2005. június 3-án megújult környezetben ünneplik a környezetvédelmi világnapot, megyei és városi vezetők, környezetvédők és nagyszámú érdeklődő jelenlétében. A beszédek tervekről, támogatásról szólnak, a vezetők három facsemete elültetésével is kifejezésre juttatták, hogy a Dolinka él és élni akar.

Noha az egyesület nehéz körülmények között dolgozik, de a Dolinka újból bekerült a köztudatba. Ötletekre, összefogásra és szívós munkára van szükség, hogy a Dolinka fennmaradjon. Czene Gyula elnök beszélt a munkákról, köztük az esőbeálló létesítéséről, tetőfedett padokról, a tisztaság és rend fenntartásához szükséges őrzésvédelemről, az egyik illemhely felújításáról, konténerek, kukák, nyársalók kihelyezéséről. Vázolta a feladatokat, köztük a jogszabályszerű működés feltételeinek a megteremtését, az egyesület anyagi helyzetét. Elmondta, lehetőségeik – minthogy pályázati forrásokhoz nehéz hozzájutni – korlátozottak. Így terveikbe csak a közművek helyreállításának szorgalmazását, a civil szervezetekkel együttműködve a rétegrendezvényeket, a természeti környezet megismertetésére és védelmére irányuló programok szervezését állíthatták.

Az elnök kiemelte: a 2006 őszén megválasztott önkormányzati vezetés első döntései közt nem szerepelt a Dolinka fejlesztése, de kinyilvánította együttműködési szándékát. A civil ügyekért felelős alpolgármesterrel jól együtt tudnak dolgozni, Eötvös Mihály részt vett május elején a Dolinka jövőjét megtagyáló fórumon. Ezen a résztvevők egyetértettek abban, hogy a legfontosabb feladat a pályázat, ezek révén lehet a Dolinka fenntartását biztosító uniós forrásokhoz is hozzájutni. Eötvös Mihály a tulajdonviszonyok rendezését és a Dolinka működési rendjének elkészítését szorgalmazta.

ÖNKORMÁNYZATI SZEREPVÁLLALÁS

Salgótarján közgyűlése 2007. június 26-án elfogadta a civil koncepciót. Székyné dr. Sztremi Melinda polgármester beszélt a Dolinkáért Egyesület munkájáról és az önkormányzat szerepvállalásáról is.

- Az egyesület erőfeszítései tiszteletre méltóak, de – önhibájukon kívül – nem elégségesek. Az önkor-

gi, sportegyesületi, politikai szerveződési és más programok, amelyek keretében újra több százan töltöttek hasznos és kellemes órákat a jó klímájú, üdítően kellemes környezetben.

Mint Czene Gyulától megtudtuk, különösen a gyermekrendezvények voltak sikeresek, köszönhetően a Gyermekekért Baráti Kör, az Acélgvári Gyermekcsapat és a Kapocs Egyesület szervező tevékenységének, amelyek keretében természetvédelmi és sportvetélkedők, aszfaltrajzversenyek, „szakmai napok”, kulturális csoportok és bakancsos turisták találkozási színesítették a Dolinka és a résztvevők életét. A Dolinka rendszeres látogatói a Tarjáni Gyermektábor lakói is. A Kohász Művelődési Egyesület felelevenítette az évtizedekkel ezelőtti meghonosított „zenés csütörtök” rendezvényeket. A fúvós zenekar és a kórus sok érdeklődőt vonzott a szép erdei környezetbe. A nyáron itt rendezték meg országos találkozójukat a veterán atléták is.

A Dolinkért Egyesület elnökének november 27-i tájékoztatása szerint az eddigi rendezvények fedezetének jó részét az egyesület pályázati tevékenysége révén sikerült biztosítani, de hathatósan segítette munkájukat a megyei és városi önkormányzat, míg a legjelentősebb támogatás a Nemzeti Civil Alaptól érkezett. Hozzájárult a liget népszerűsítéséhez a Dolinkáért Egyesület gondozásában megjelent A Dolinka Krónikája – Kiáltás Salgótarján ritka természeti kincséért c. kismonográfia és a számos egyéb kiadvány, szórólap, plakát is.

TERVEKRŐL – RÖVIDEN

Czene Gyula, egyesületi elnök elismerte, hogy elképzelések – az önkormányzati források szűkülése, a tervezett fejlesztések elakadása miatt – csak részben valósultak meg, s változatlanul nehéz körülmények között dolgoznak. A további terveik elsősorban EU-pályázati forrásokból, az Regionális Fejlesztési Tanács városrész-rehabilitációs projektje segítségével lennének megvalósíthatók. Szeretnék, ha az acélgvártelep tervezett rehabilitációjának része lehetne a Dolinka fejlesztése. Távolabbi elképzeléseik közt szerepel a téli-nyári kulturális és sportcentrum kialakítása, a hozzá tartozó létesítményekkel, stadionnal, sípályával, színpaddal, vendéglátóegységgel.

Álomnak is szép lenne ez – gondolja e sorok írója, bizonyára sok olvasójával egyetemben. Mégis mi magunk először, a realitás talaján maradva sok ezer salgótarjáni Dolinka-kedvelő város lakó nevében is – számítva az önkormányzat hathatósabb támogatására – a legsürgősebb feladatok megoldásáért szorítunk. Ilyenek tartjuk a Dolinka felelős gazdájának hivatalos kijelölését, az állandó őrzésvédelem megerősítését, a park folyamatos gondozását, a vízszolgáltatás helyreállítását, játszótér létesítését, elfogadható étel-italkínálatot biztosító büfé működtetését.

Fontosnak tartjuk a folyamatos pályázati tevékenységet, a széleskörű civil összefogást, a lokálpatrióta vállalkozók hathatós támogatásának elnyerését. Csak így nőhet a Dolinka látogatottsága, térhet vissza közönsége, s ragyoghat régi fényében Salgótarján különleges adottságokkal rendelkező, a város lakók épülésére szolgáló környezete.

mányzat megállapodást kötött az Acélgvári Polgárör Egyesülettel, fizet az őrzésvédelemért. A város-gazdálkodási üzem biztosítja a park rendjét. A képviselőtestület elfogadta a park működési rendjét. Tisztázni kívánjuk a terület tulajdonviszonyait. Mindezek fontos intézkedések, de több kell, másra is szükség van. A város 2007-2018 évre szóló programjában van elképzelés a Dolinkára is. Szeretnénk bekapcsolni abba a tájrehabilitációs programba, amely az acélgvári körzetet, mint helytörténeti emléket átfogó módon kezeli, és később megfelelő projektbe építve pályáztatja. Ott vannak az acélgvári úton a viszonylag jó állapotban megmaradt építészeti emlékek, mint a korabeli társadalmi kasztjellegű képviselő kolóniaegyüttes, a polgári értékrendet felmutató mérnöklakások, a gyári munkások kis gangos, illetve a kiszolgáló személyzet félkomfortos lakásai. Az iskolaépület is építészeti ritkaság. Az acélgvári olvasó-kaszinó épületében – ahol a városalapító képviselőtestület 1922-ben ülésezett – várostörténeti múzeumot hozhatnánk létre. A távlati céljaink között így jelenik meg egy olyan városnegyed képe, ami régi idők emlékeit idézi, és sajátos értéket képvisel. Bízom benne, hogy találunk olyan EU- és központi pályázati kiírásokat, amelyek városközponti rehabilitációra jelennek meg, és tervünk beilleszthető lesz – mondta Székyné dr. Sztrémi Melinda.

A város közgyűlése ez év tavaszán – az újabb rongálások után – rendeletben szabályozta a parkbeli tartózkodás idejét és feltételeit, így engedélyhez kötötte a gépkocsival való behajtást, rögzített néhány fontos használati és magatartásszabályt is. (Az engedélyek kiadásához kikérik a Dolinkáért Egyesület véleményét.) Annak ellenére, hogy a ligetnek ma sincs dokumentumban rögzített intézményi gazdája (a Salgó Vagyon Kft. van „kijelölve”), megoldódott a liget őrzésvédelme és takarítása. Így nyugodtabban és biztonságosabban tartózkodhatunk a parkban. Ugyanakkor az alap- és szolgáltató infrastruktúra – amelynek első lépéseként a villany helyreállítása és a provizórikus illemhely létesítése megvalósult – hiányos, legsürgősebb igényként a vezetékvesztés vizsgálatát, a játszótér helyreállítása és egy büfé legalább időszakos üzemeltetése jelentkezik.

ÚJRA PROGRAMGAZDAG A DOLINKA

2007. május 2-án a liget volt a helyszíne az egyesület Mi lesz veled, Dolinka? című vitafórumának, amelyen részt vett Boldvai László országgyűlési képviselő, Eötvös Mihály alpolgármester, több szakember és számos érdeklődő. A résztvevők áttekintették a Dolinka rekonstrukciója érdekében hozott intézkedéseket, azok eredményeit és a feladatokat, számba véve a források előteremtésének lehetőségeit és hangsúlyozva a széleskörű összefogás szükségességét.

Talán ez a fórum is hozzájárult ahhoz, hogy aki az idén kinn járt a ligetben – ahol szép időben és egy-egy rendezvény alkalmából újra sokan voltak –, jóleső érzéssel állapíthatta meg, hogy a Dolinka újra él. A Dolinkért Egyesület tevékenységének, a vele együttműködő szervezeteknek és az önkormányzatnak is köszönhetően bebizonyosodott, hogy a város lakosságának szüksége van a Dolinkára, mint szabadidő-, pihenő- és kultúrparkra. Amennyiben folytatódhatna a liget rekonstrukciója, jelentős szerepet tölthetne be a város lakóinak életében.

Erre utalnak a csak az utóbbi időben lezajlott óvodai, iskolai, családi, munkahelyi és lakóközössé-

KATASZTRÓFA AZ ŐSI IPOLYTARNÓCON

A nógrádi táj szépsége fel sem tűnik az itt lakóknak, mondják is, hogy a rácsodálkozáshoz távolság kell. Ki itt, a nógrádi jelenben él, néha kishitű, alábecsüli saját méltóságát, válságban terhes értékítélete kivétel környezetére is.

Pedig igazi kincsek vannak itt, a legnagyobb, mi belül dobog, a táj lakója maga. De természeti értékekben is gazdag Nógrád. Elég Tarjánból csak nyújtózunk egyet, s a Karancson túl ott van egy ősvilág.

Katasztrófa szülte, egykoron cápáktól hemzseggő tenger nyaldosta partjait, dzsungelében hatalmas hűsevők tették véres dolgukat. Orrszarvúk taposták a sarat, rájuk gigantikus fák árnyéka vetült. Égig érő tekintetük a közeli füstcsíkot kémlelte, mely a föld repedéseiből, intő jelként szivárgott, ez volt a kezdet.

Az kőzetlemez, melyen élünk, Afrikából leválva, szigetként, mikrokontinensnyi bevándorlóként utazott a majdani Európa felé. Nem volt felhőtlen a fogadtatás.

Az ősi Európa egyesülése is problémákkal járt, az összeütköző kőzetlemezek feszültségzónájában tört ki az a tarnóci vulkán, mely társaival együtt a térséget holdbéli tájjá változtatta. (Elég csak elzarándokolni a kazári riolitufa feltáráshoz, hogy lássuk.)

A katasztrófa hasznos is lehet, persze csak az utókornak. Summa summarum: napjainkra világhírűvé vált az ősvilági Pompeji nyughelye, habár aki itt van, kevésbé nyugodhat.

Olyan rémisztőn vajákos szavak röpködnek az őslények temetője fölött, mint projekt, turisztikai desztináció, PR-tevékenység, marketing.

Mindezekre van magyarázat, még ha nem is oly magyar(ázat), vágjunk hát bele.

A 2007-ben befejeződött „ipolytarnóci ősvilági Pompeji turisztikai fejlesztése” című, ROP-1.1.1.-2004-11-0005/31 projekt révén a terület világszínvonalú interpretációs eszközökkel gazdagodott.

A projekt keretében Torák Oszkár (Karancsterv Kft.) tervei alapján átalakított Ósfenyő Belépő fogadóépületben kialakításra került egy „4D Motion Theatre” szimulációs terem, melyben nonstop ősvilági ipolytarnóci katasztrófa filmet vetítenek, megtekintése csak erős idegzetűeknek ajánlott. Hiteles, s egyben látványosan „hollywoodi” produkció.

A filmszínház mellett egy kiállítótér, egy konferenciaterem, egy ajándékbolt, valamint a turisták által önállóan kezelhető információs portálok fogadják majd a látogatókat. A megújult fogadóépület szimbolikus építészeti megoldásaival, újszerű megjelenésével önmagában is egyedi látványosságot kínál az ideérkező turistáknak. Az épület közlekedőfolyosója a terület hírért világgá röpitő 20 millió éves, gigantikus, kövesedett fa belső üregét példázza.

Természetes volt, hogy a famatuzsálem nyughelye befogadta az árván maradt, 8 millió éves bükkábrányi dédunokákat. A fogadóépület melletti szabadtérben helyezték el a Bükkábrányból átmertett ősfenyőket, melyek konzerválása a sikeres szállítás után folytatódott, és még a tél beállta előtt ideiglenes védőtető alá kerültek. 5 db ősfenyőből álló facsoportos elhelyezésük különleges. A világszenzációt jelentő leletegyüttesre 2008 második felében kerül majd végleges fedél. A páratlan kihívást jelentő sikeres leletmentést a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium koordinálásával a terület kezelője, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság végezte.

De még nem beszélhetünk múlt időben, hiszen a megőrző konzerválás folyamata még nem fejeződött be, 2008-ban folytatódni fog. A fatörzsek még ki nem száradt belső szerkezetének megerősítésére speciális összetételű kötőanyagot használnak, mely magyar termék.

Az ősfenyők tudományos feldolgozása is tart még. Az előzetes vizsgálatok alapján úgy tűnik, hogy az ősfenyők a Taxodiaceae családhoz tartoznak, vagy mocsárciprusok (*Taxodium distichum*), vagy pedig tengerparti mamutfenyők (*Sequoia sempervirens*) voltak.

A fogadóépület és a környékén kiépített pihenőhelyek jelentik a tanösvényhálózat kiinduló- és végpontját, itt kezdődik a különleges időutazás.

A fogadóépülettől a geológiai tanösvény bejáratáig 700 m-es útszakasz, a kőzetparki ösvény vezet el. Minden egyes lépése 15 ezer évvel vissz közelebb a geológiai tanösvény bejáratánál levő rétegek korához. Az idő kerekét visszapörgető séta átéléséhez 2 millió évenkénti tanúkövek feliratai és az idősorba illeszkedő környékbeli kőzetminták nyújtanak segítséget.

A geológiai ösvény bejárata mellől induló és a fogadóépületig vezető biológiai sétányok kellemes kikapcsolódás ígéretével ismertetik a terület élővilágát. A 2, ill. 4 km hosszúságú erdei ösvényeket pihenőhelyek, kilátó és a helyi kőbányászok tájba simuló emlékhelyei színesítik. (Bejárásuk esős időben kevésbé ajánlott.)

A geológiai ösvénytől 100-re, a felső parkoló mellől induló és a Botos-árokig, majd a fogadóépületig vezető 4 km hosszú kősziklaösvény vízmosások, tanyaromok, kőzetkibúvások és felhagyott kőbányák mentén vezet látogatóit. Kapaszkodós rész, főképp második szakasza nagyobb felkészültséget igényel, de megéri.

GEOLÓGIAI ÖSVÉNY

Egy ősi tenger, a Paratethys fenekétől – egy folyóparti, szubtrópusi esőerdő övezetén keresztül – a vulkánok tetejéig ívelő időutazás szakavatott túravezetésekén hívja látogatóit a történelem előtti múltba. A példásan akadálymentesített, 800 m hosszú körút utcai cipőben, esős időben is bonyodalom nélkül bejárható. A tanösvény kiállításai magyar-angol nyelvűek. Legfontosabb ősmaradványai a cápafogak,

kövesedett fák, levéllenyomatok és az őszallati lábnyomok. A lábnyomos homokkővet két csarnok és egy védőpince rész mutatja be, a legújabb, folyamatban levő feltárások belső terét ideiglenes, faszervezetű épület védi.

A nagycsarnok kiállítása világszínvonalú, a terület ősmaradványai mellett az egyéb európai és magyar lábnyomos lelőhelyek ismertetésére is kitér. Az egykori vegetációt egy ősnövény-sarok rekonstrukciója teszi szemléletessé, a lábnyomok alapján rekonstruált állatok pedig 3 dimenziós kivetések segítségével elevenednek meg.

Túravezetések a geológiai ösvényen 2008-tól: III-XI. hónapokban szerda-vasárnap és ünnepnapokon, 930 – 1530 között minden óra harminc perckor a geológiai tanösvény kapujától indulnak. A terület nem csupán önmagában jelentős, zászlóvivője a legújabb környékbeli kezdeményezésnek. Az ipolytarnóci ősmaradványok központi szerepével 2008 közepére várható a térség gazdag földtani és kulturális értékeit hálózatban összefogó, nemzetközi jelentőségű Nógrádi Geopark megalakulása.

A jelentős szakmai és társadalmi támogatottságot is élvező, alulról jövő szlovák-magyar térségfejlesztési kezdeményezés a történelmi Nógrád vármegye egy részét öleli fel. A geoturizmus révén páratlan, történelmi hagyományokat, tájat és közösségeket is újraegyesítő közös Nógrád-Nóvohrad Geopark jöhet létre.

Érdeemes hát a területet felkeresni, no nem most, hiszen a cikkírás idején már zárva van, a terület csak márciustól októberig látogatható.

Remény szerint, ha a jövő évi márciusi ifjak Pest-Budáról felkerekednek, az utat vonaton is megtehetik, mert a Budapesttől Losoncig vezető vasúti szárnyvonat megmenekül a racionalizálásnak nevezett visszafejlesztéstől.

Mi mást tehetnénk még hozzá az eddig leírtakhoz? Az ipolytarnóci ősmaradványok márciustól várja látogatóit! Tudjuk, hogy ez idáig kincseinek csupán töredéke került felszínre, az Ósvilági Pompeji nagy része még feltáratlan. Ha tanösvényeit járjuk, ki tudja, mi rejtezik még lábunk alatt! Hát óvatosan járjunk. S büszkén, Nógrád megye lakói, ez a táj, s benne mi is, világhírű, páratlan!

<http://ipolytarnoc.kvvm.hu/>

■ Antali Károly,
elnök-vezérigazgató

ÚJ KORSZAK KEZDŐDÖTT A TŰZHELYGYÁRBAN

> VASKOR ISTVÁN

Új korszak köszöntött be a több mint 100 éves salgótarjáni tűzhelygyár életében. A cégcsoport életét 2005-től új tulajdonos irányítja, s az elmúlt években megteremtették az európai részvénytársaság megalapításához szükséges feltételeket. A társaság így 2007-től Wamsler SE néven működik tovább. Újabb jelentős változást hozhat a vállalatnál az Új Magyarországi Fejlesztési Terv Gazdasági Operatív Programjából elnyert mintegy félmilliárd forint vissza nem térítendő támogatás, melynek segítségével 2010-ig komplex hatékonyságnövelő beruházásokat hajtanak végre mindhárom gyártelepükön, hozzávetőleg 3 milliárd forint értékben. A társaság tevékenységéről, terveiről Antali Károly elnök-vezérigazgatóval beszélgettünk, akit a tulajdonos 2005-ben bízott meg a cégcsoport operatív irányításával.

■ A cég 1894-es megalakulása óta gyárt háztartási sütő-, főző- és fűtőkészülékeket. Az elmúlt években az Iparfém Kft.-vel és a Mátrafűtőber Kft.-vel kibővülve ma Közép-Európa legnagyobb, 100%-ban magyar magántulajdonban lévő „tűzhelygyarává” fejlődtek. Mit kell tudni a cégcsoport „egységeiről”?

Salgótarjáni, központi telepünkön elsősorban öntödei és zománcozási tevékenység folyik. A zagyvapálvalvai egységben lemezmezmunkálást és kandallógyártást végzünk, míg Bányterenyén kazánokat, kéményeket és lemezandallókat gyártunk. A cégcsoportnál átlagosan ezer-ezerszáz a foglalkoztatotti létszám, ám magas, mintegy 20-25 százalékos a fluktuáció. Termékeink között megtalálhatóak a már több évtizede gyártott termékek és a legújabb, gyakorlatilag minden évben továbbfejlesztett, megújított kandallók.

■ Köztudott, azokban az európai országokban, ahová jelentős mennyiséget exportálnak, a piaci verseny 5-6. helyét foglalják el, míg hazánkban – annak ellenére, hogy sok a versenytárs – piacvezető pozíciót töltenek be. Milyen stratégiával kívánják előkelő helyüket megerősíteni?

Napjainkban új versenyhelyzet állt elő a világ piacain, amelyhez nekünk is alkalmazkodni kellett. A vállalat jogi, pénzügyi és üzleti tevékenységének újragondolása tavaly megkezdődött. Tulajdonosunk jelentős áldozattal elhatározta egy közel 3 milliárd forint értékű fejlesztés elindítását, amelynek eredményeként teljesen megújul gyártmánystruktúrájuk, gyártástechnológiájuk. Első lépésként a hozzávetőleg ezres munkatársi kör felkészítését határoztuk el, amelynek fő mozgatója az időközben bevezetett integrált vállalatirányítási rendszer (SAP) volt. Második lépésben jól jött a nyertes pályázatunk, amely lehetőséget teremt a konkrét feladatok kidolgozására, egyfajta menetrend elkészítésére.

■ Mikor kezdődik a beruházás?

Az első „kapavágás” 2008-ben történhet meg, s véleményem szerint két év elegendő lesz a beruházás befejezéséhez. Ennek keretében valamennyi telephelyünk arculata megváltozik, korszerű, hatékony gyártást lehetővé tevő gépeket szerzünk be. Központi helyet kap ebben a folyamatban a gyártósorok kapacitásbővítése, mert feltett szándékunk, hogy csatlakozunk számos hazai és nemzetközi kooperációhoz. Ez két célt szolgál: egyrészt a gépek hatékonyabb kihasználását, a tűzhely iránti kereslet miatti ingadozó gyártás kiegyenlítését, illetve a többlet árbevétel és nyereség elérését. Akár történelminek is nevezhetem azt a pillanatot, amikor az öntöde felújításáról határozunk, hiszen Bányterenyé önkormányzata szívesen venné, ha ezt a technológiai folyamatot áttelepítenénk az ő ipari parkjukba. Jelenlegi környezetében a kupolók a gondos légtechnikai szű-

rők beépítése ellenére is zavarják a lakókörnyezetet, így a döntés mindenképpen időszzerű volt. A megvalósításhoz azonban Bányterenyének további investíciót kell végrehajtania ipari parkjában, amelyre megvan a remény.

■ Lesz-e megfelelően képzett munkaerő az elképzelések megvalósításához?

Salgótarjában és Bányterenyén egy tradicionális munkakultúra épült ki, amin azonban az élet jócskán átlépett. Természetes ugyanakkor, hogy továbbra is fogunk gyártani tűzhelyeket és ezek alkatrészeit, de sokkal jobban igazodni kell a piaci elvárásokhoz, a versenyfeltételekhez. Ez a korábbihoz képest új munkakultúra meghonosítását is követeli tőlünk. Mivel a térség középszintű műszaki végzettségű szakemberekkel nincs kellő mértékben ellátva, azon is gondolkodunk, hogy bizonyos nagyságrend elérését követően magunk is bekapcsolódunk a képzésbe. Régión szinten is kevés még azon cégek száma, ahol bevezették az SAP vállalatirányítási rendszert. Mi szívesen átadjuk ez irányú tapasztalatainkat, amennyiben igényli valaki.

■ Mi lehet a jövő üzleti sikereinek a kulcsa?

A WAMSLER SE remek alapokra építhető, hála az előrelátó elődöknek, akik gondos gazda módjára bántak vagyonukkal. Ez a szemlélet eredményezte, hogy gyártmányaink közül hét nyerte el a Magyar Minőség Nagydíjat, s lett egy BNV-nagydíjas termékünk is. A tűzhelygyártás kultúrájának továbbfejlesztése érdekében is teszünk lépéseket, hiszen csak bizonyos nagyságrend elérése esetén tudunk versenyképesek lenni a világpiacra. Erre jó lehetőségeket kínálnak a térségünkben meglévő gyárak, amelyekkel szeretnénk közelebbi kapcsolatot kialakítani. A másik fontos követelmény az új piacok feltérképezése. Úgy gondolom, hogy Európa nyugati felében ismertek termékeink, keleten viszont kevésbé. A volt FÁK-országok kínálta keresletet ki kell tudni aknázni, hiszen gazdasági potenciáljuk egyre erősödik. Ukrajnába már szállítottunk, várjuk a visszajelzéseket, ám Oroszországgal még nem sikerült üzleti kapcsolatot kialakítanunk. A következő évtizedben ezen feladatok végrehajtása áll kollektívánk előtt. Amennyiben sikeresen vesszük az akadályt, Salgótarján és Bányterenyé térségének erős gazdasági pillére lehetünk, hozzájárulva az itt élők életminőségének jelentékeny javításához.

■ A cég rendszeres résztvevője a nemzetközi és hazai kiállításoknak

EGY KIS TÖRTÉNELEM

A gyár története 1894-ben kezdődött, amikor három kereskedő – Keszler Antal, Böhm Béla és Bauer Miksa – telephelyet kaptak egy vasöntöde és gépgyár felépítésére, ahol tűzhely öntvényeket és vasúti féktuskókat gyártottak. Mindez a térségben felfedezett nagy mennyiségű barnaszénnek volt köszönhető. Fontos állomás a gyár életében az 1949-ben beköszöntött államosítás, majd a Lampart csoporthoz történt csatlakozás. Ekkor alakult ki az a gyártmánypaletta, amely egészen a legutóbbi évekig kísérte a tűzhelygyár életét.

1995-ben vásárolták meg Salgótarján zagyvapálvalai városrészén az egykori bányagépgyár telephelyét, ahol Iparfém Kft. néven Közép-Európa legkorszerűbb kandallógyára épül fel. Rá két évre a cégcsoport megvásárolta a bányaterenyéi Fűtőber komplexumát, amely Mátrafűtőber Kft. néven működik.

Napjaink felgyorsult történéseinek első fontos dátuma 2005 volt. Ekkor a budapesti Agráringatlan Kft. Szerzett többségi tulajdonjogot a cégcsoportra fejlődött gyártóbázisban. Napjainkban a WAMSLER SE Közép-Európa legnagyobb magyar magántulajdonban lévő tűzhelygyára, mely termékei legnagyobb részét exportálja. Az export fejlődését különös módon segítette a müncheni székhelyű Wamsler GmbH, amely a privatizáció során a beolvadt a cégcsoportba.

200 JÓ PALÓC

> VÁROSLAKÓ-INFORMÁCIÓ

2003 őszén jelent meg először a Nógrád Megyei Szuperinfó mellékleteként a Szuperinfó Plusz, melyben azóta is heti rendszerességgel jelentkezik a Hogy van, mit csinál ma? rovat. Ebben köztiszteltben álló, Nógrád megyében élő, vagy innen elszármazott emberekkel készítették interjút a lap munkatársai. Közöttük az egyszerű házmestertől kezdve, a megbecsült tanáron keresztül, a tudományos munkát végző szakemberekig érdeklődtek életükről, munkásságukról. A lapot kiadó Nógrád Infó Bt. úgy határozott, hogy a négy év „termését” könyv alakjában megjelenteti. Olyan kötetként, amely egyrészt kordokumentum, másrészt emberi életek, sorsok tanulságos olvasmánya egyben. A könyv címe: 200 jó palóc. Az interjúkat Balás Róbert, Hegedűs Henrik, Losonczy Gergely, Surányi János, Szabó Péter, Szabó Gy. Sándor, Tarnóczy László és Vaskor István készítették. A kötet szerkesztője Vaskor István, címlaptervét és tipográfiáját Kalcsó István készítette.

Méltatásként a kötet első lapjain olvasható sorok mindent elárulnak. A kiadó képviselőjében Losonczy Tamás a következőképpen fogalmaz:

„Az ember csinál néha teljesen érthetetlen dolgokat. Látszólag annak tűnt számomra, hogy elövettem a Szuperinfó előző évfolyamainak bekötött példányait és elkezdtem lapozgatni. Kis idő múlva arra ocsúdtam, a Hogy van, mit csinál ma? rovat írásait olvasom, egyik hetit a másik után. Ekkor fogalmazódott meg e kötet elkészítésének ötlete.

A pillanatképeket (...) nem igazítottuk a jelenhez. Az elhangzott, rögzített mondatok, gondolatok a riport készítésének dátumához kötöttek. Biztosan olvasható olyan is, amelyet ma másképp fogalmazna néhány riportalany, de úgy gondoljuk, a lapok alján szereplő dátum ebben is eligazít.

A szerkesztés folyamatában, végigolvasva a kötetet, sajnos sok ismerőssel, baráttal találkoztam, akik nincsenek ma köztünk. Remélem, emléküket nem csak mi őrizzük.

200 jó palóc. Megszerettem ezt a címet. Úgy gondolom vállalható a történeti áthallás. Úgy gondolom, akkor is igaz a cím, ha riportalanyaink nagy része nem Nógrádban látta meg a nap világát. Hőseink, munkásságának, mindennapjainak meghatározója Palócország, akkor is, ha „gyűttmentként” érkeztek ide valamikor.

Van közös ezekben az egymástól térben és időben független riportoknak. Világunkat merőben eltérően megélt szereplőink mondanivalója valahogy, érdekes módon egy eredő felé mutat. Számomra ez ennek a kötetnek az izgalma.

200 jó palóc! Kicsi korrajz. Rajza a 2003-2007 közötti világunknak, mindennapjainknak. És a rajzolás folytatódik...

* * *

A könyv ajánlója Kovács Anna irodalomtörténész. Gondolatai egy „szakmai szem” dicséretét tükrözik.

„Én nem kutatom – szól Mikszáth – a templomok ereklyéit és régiségeit, nem nézegetem a puszták délibábjait, nem kutatom a hegyeket, én azt a nagy rejtélyt szeretem tanulmányozni, amelyeknek ember a neve.”

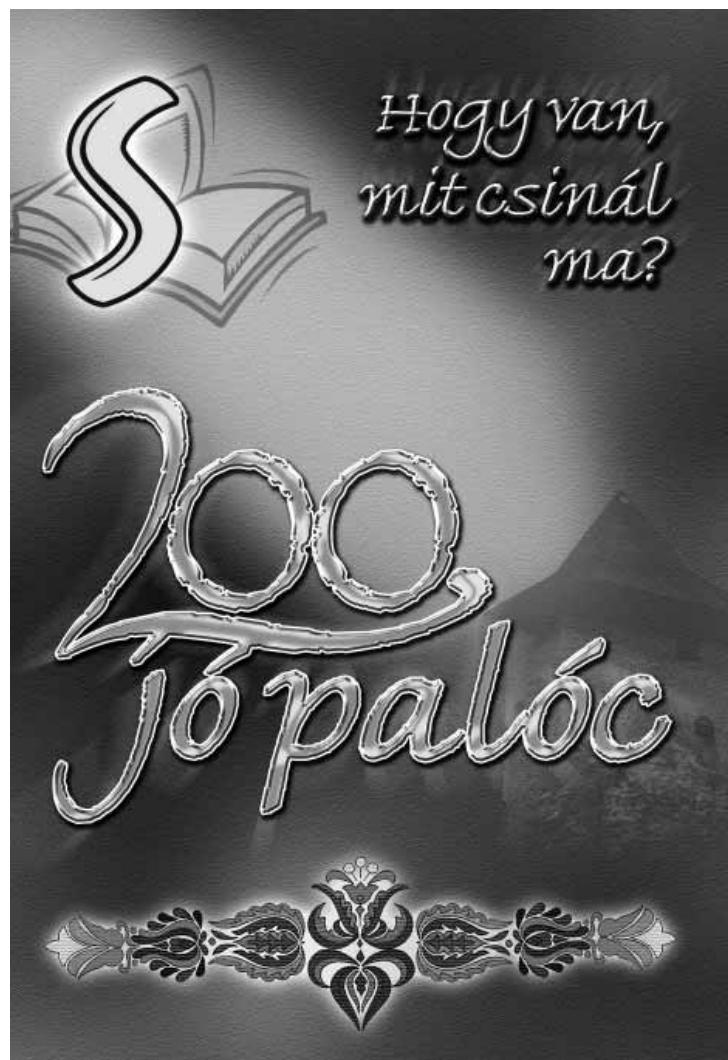
Ha már a kötet szerkesztője a választott címmel a jó palócokat idézte meg, úgy gondoltuk, kezdjük ajánlásunkat a méltán legnagyobb palóc, Mikszáth Kálmán gondolatával. De máskülönb, tartalma miatt is ideillőnek, eligazítónak, lényegi összegzőnek véljük e mikszáthi gondolatot.

Emberi sorsok tanulmányozhatók, egyéni vonások, különleges, izgalmas, egyedi arcok néznek ránk a megjelentett portrék lapjairól. Emberek, akik egyedi választ adtak arra a végtelenül egyszerűnek tűnő, általános, de mégis nehezen megválaszolható kérdésre: „Hogy van, mit csinál ma?”

A válaszolók köre rendkívül széles, a foglalkozást, a tevékenységet tekintve szinte már reprezentatívnak tartható. Vannak köztük a hagyományos értelmiségi pályák jeles képviselői: tanár, nyomdász, újságíró, levéltáros, régész, orvos, gyógyszerész; kiváló művészek: táncos, zenész, népművész, fotós; elismert sportolók: aktívak vagy a sportéletet alakítók; sikeres vállalkozók: vendéglős, szabó, pék; a szűkebb vagy tágabb közélet szereplői: polgármester, jegyző. Házfelügyelő, természetjáró, kertész, halász, vadász, madarász, a sor a régésztől a notaénekesen át a gombászig tart – sokszínű, változatos, egészen olyan, mint maga az élet.

Mégsem ez a gyönyörködtető sokféleség a legfőbb tanúsága a kötetnek, hanem a mélyen megbúvó hasonlóság, az egység, ami benne rejlik. Van valami közös ezekben a portrékban, és éppen ennek a felfedezése, élménye lehet az, ami e kötet kiadását, az egységbe foglalás, az ismétlés, a felidézés szerkesztői szándékát indokolja.

Az életutak, a sorsok, a családi viszonyok, a közösségi, baráti kapcsolatok különbözőek, összehasonlít-

hatatlanok, de a felszín alatt fölfedezhető a közös vonások, felsejlik az összetartó értékrend.

Ezek a jó palócok tevékeny, kreatív, alkotó emberek, mindenki a saját területén – a tehetsége által megszabottan – értékteremtő munkát végez. A munka megbecsülése és öröme, az alkotás elhivatott szeretete, ez az alapvető erkölcsi érték és mérték, amely kivétel nélkül minden portréban erőteljesen jelen van, megszólal. A jó palócok értéket őriznek, újat teremtenek és ebben a mozdulatban a hagyományozás, az örökítés mozzanata is felfedezhető. A jó palócok alakítani kívánják környezetüket, megváltoztatni, építeni világukat, s ezáltal kiteljesíteni önmagukat. Ők formálják saját képükre ennek a tájnak szellemi, lelki arculatát. Salgótarján, Nógrád tőlük kapja meg jellemző vonásait – és persze a többiektől, akik eddig még nem szólaltak meg, nem mondták el, hogy vannak, mit csinálnak.

Keressük őket, hallgassuk őket, hallgassunk rájuk, tanuljunk tőlük, tanulmányozzuk a rejtélyt, amelyiknek ember a neve.

Ehhez a tanulmányhoz kiváló kötet áll rendelkezésre, amelyet a jó palócok iránti tisztelettel ajánlok.

(A könyv a salgótarjáni, Fő téri Juhász Könyv- és Zeneműboltban és a Szuperinfó szerkesztőségében 1600 forintos áron megvásárolható.)

EGY ZAVAROS IDŐSZAK KRÓNIKÁJA

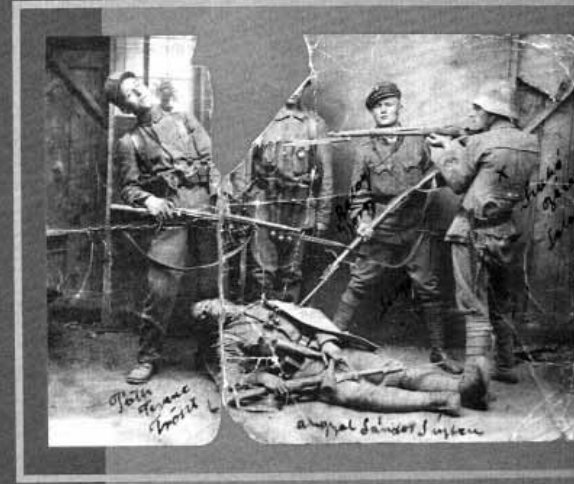
> SEBESTYÉN KÁLMÁN

Megjelent egy könyv 1918–1919 salgótarjáni eseményeiről. A fiatalabb korosztályhoz tartozók kérdezhetik: és akkor mi van? Az idősebbek pedig felsóhajthatnak: már megint? Mit lehet még elmondani erről? S talán közben felsejlik az iskolás március 21-ék emléke, amikor idős emberekkel, veteránokkal találkoztak.

„Azt mondták, hogy a múltat még az Isten sem tudja megváltoztatni; a történetírók képesek rá, és talán ezért is túri meg őket az Isten, mert e tekintetben hasznára lehetnek.” A XIX. század vége felé vetette papírra ezt a cinikus megjegyzést Samuel Butler angol író. Sok rossz tapasztalata lehetett, de a XX. században még inkább megerősítve láthatta volna igazságát. (Csak két évet élt meg a századból.)

Salgótarjáni események 1918–1919

Ha a történetírók ennyire megbízhatatlanok, mit tegyünk, hogy a múlt megismerése mégis valós alapokra épüljön? Bízunk az egyes emberekre a tájékozódást, megértést és a tapasztalatok levonását? Bízunk rájuk! De előbb tegyünk egy hétköznapi próbát. Mit mond a gyermekének, unokájának, ha azzal a kérdéssel fordul hozzá: Azt hallotta, hogy ma a harmadik köztársaságban élünk. Miért? Mikor volt az előző kettő? Hogyan születtek, és hogyan szűntek meg?

Reménykedjünk, hogy a próba sikerül, s a megkérdezettek többségének nem kell a történetírókhoz fordulni segítségért. Aki azonban a múlt feltárására adta a fejét, olyan konok, hogy igyekszik azoknak is támpontot adni, akik esetleg a kisebbséget teszik ki. Támpontot, s nem kizárólagos igazságot. Megírhatja a véleményét ismereteire támaszkodva, érvelhet mellette – ez az egyik út. A másik, hogy felsorakoztatja a dokumentumokat, háttér információkat ad, s rábízta az érdeklődőre a következtetéseket. Természetesen mindkettőnek van előnye és hátránya is. A múlt olyan eseményeinél, melyek indulatokat váltottak, válhatnak ki, talán a második út a célszerűbb. 1918-19 története egyike a magyar múlt ilyen korszakainak. Volt heroizált „dicsőséges 133 nap” és volt „vörös terror”, volt példakép és volt elhallgatásra ítélt, szegényletes kor. Salgótarján

múltjában pedig különösen „érzékeny” időszak. Azonban tényleg meg kellene érteni és meg kellene fogadni a nemrég elhunyt Kosáry Domokos figyelmeztetését: „A múltat vállalni emberséggel, felnőtt nemzetként szorongás és öncsonkítás nélkül, nem a gyengeség, hanem az erő jele és egyben forrása is.”

Ha ebben a szellemben nézzük végig az említett kor salgótarjáni dokumentumait, azok elkezdenek „mesélni”. S akkor már nincs szükség a Butler-féle történetíróra, aki esetleg más, szebb vagy csúnyább „mesét” mondana nekünk. Kitérül az idő, s egy kicsit az akkor élő ember szemével is láthatjuk az eseményeket. Nem vitás, nehéz dolog még így is megérteni az akkori mozgatórugókat. Lapozgatva a dokumentumkötetet, próbáljunk magunk elé képzelni néhány képet.

Leszáll a katona a vonatról, hosszú frontszolgálat után hazaért. S szembetalálja magát a csendőrré, akitől a háború előtt zsigerileg félt. De már változott a helyzet, főként, ha a katona hozta a fegyverét is. A csendőr mögött már nem rémlik fel a büntető hatalom szilárd fala, a megtorlás fenyegetése. Tudja ezt a csendőr is, akinek semmi kedve testi épségét, esetleg az életét kockáztatni. Nem kell félni, jobb lesz. Ígérik lesz munka, akkor lesz élelem a családnak is. Vége a királyságnak, köztársaság van, sőt népköztársaság. Hátha vége a nélkülözésnek is, csak még néhány nap, néhány hét. Ha a család éveket kibírt, ő a frontot túlélte, ezt a rövid időt is átvészeli. Megy a fagyott földből is kiszedni a krumplit, ha az kell. Hogy a községházán újra azok dirigálnak, akik a háború előtt, nem baj. Biztos tanultak az eseményekből. A baj az, hogy a katonaruha lassan rongyolódik és nincs helyette másik. Beszélik, akik Losonc környékéről jöttek, hogy a csehek nagyon készülődnek, sok katonájuk van. Meg jönnek emberek és ígérik, ha közös lesz a gyár, bánya, minden megváltozik. Lesz munka, élelem, ruha. Oroszországban már a dolgozóké minden. Itt is ezt kell követni. Erősen agítálnak.

Hallja, hogy ijedt emberek beszélnek, a község déli részén kocsmákat fosztottak ki, összetörték mindent. Vegyesen vannak közöttük bányászok, falusiak, katonaruhások is. Sokan részegek és fegyvereik is vannak. A fronton a nagy támadások előtt mindig kaptak italt, hogy bátrabbak legyenek. Mit akarnak ezek? Ki állítja meg őket? Az a néhány polgárörnek nevezett egyén? Vagy a csendőrök? Miért játszanának az életükkel? És ha a csehek megneszelik, mi folyik itt?

Gyarmaton már benn voltak a csehek. Kiverték őket. Most Tarján jön? Itt legalább vannak fegyveresek. Csak az érthetetlen, hogy miért viselkednek még mindig úgy a katonák, mint egy megszállt, ellenséges

területen. Magyar katonák, magyar községben, ahol továbbra sincs élelem, ruha. Munka már van legalább.

Kikiáltották a tanácsköztársaságot. Azt mondják, miénk a hatalom, a gyár, meg minden. Az egykori szakszervezeti bizalmiak naphosszat intézkednek, de élelmet, ruhát még ők sem tudnak szerezni. Sokan már fásultak emiatt, csak bejárnak a munkahelyre, de nem nagyon dolgoznak. Úgyis megkapjuk a fizetést, gürcöltünk már eleget – mondják. És megint mozgolódnak a csehek. Agítálnak, hogy meg kell védeni a munkások hatalmát, újra katonákra van szükség. De most nem messzi frontokra kell menni, hanem közvetlenül a várost, az otthont, a munkahelyet fenyegetik.

Fegyvert a kézbe, hajrá, zavarjuk ki a cseheket a magyar földről, hagyjanak békén bennünket. Van elég bajunk nélkülük is. Ha elkergetjük őket a közelből, talán nyugodtan dolgozhatunk. De a parancs az parancs, menni kell tovább, egyre messzebb Tarjától, a családtól. Azok meg panaszkodnak, hogy nem kapják meg a pénzt, amit ígérték, mikor katonának álltunk. Miből etessék a gyerekeket?

A Tiszánál a menekülőök elmondták, hogyan kegyetlenkedtek a románok az elfogott vöröskatonákkal. Akkor inkább már a csehek. Nekik francia parancsnokaik vannak. Talán visszatartják őket a bosszútól. Azt is hallani, Párizsban arról tárgyalnak, hogy Tarján Csehszlovákiához kerüljön. Meg azt is, hogy a Duna-Tisza közén és a Dunántúlon katonatisztekkel álló csapatok akasztgatják a direktóriumi tagokat meg a vöröskatonákat. Ki tudja, mi lenne a jobb: magyarként Csehszlovákiában, vagy állandó félelemben Magyarországon. Újra megjelentek a csendőrök. Kihúzott derékkal járkálnak, és szúrós szemmel néznek mindenkire, akit gyanúsnak találnak. A direktóriumi tagokat és a bizalmiak közül már többet elvittek Gyarmatra a börtönbe. Mi következhet még?

Talán így gondolkodhattak, érezhettek az egyszerű tarjániak abban az időben. Talán. A dokumentumok számomra egy ilyen olvasatot is tartalmaznak. Másnak meg esetleg másról „mesélnék”.

SZŰKEBB HAZÁNKBAN TOVÁBBRA IS TEREMNEK A TEHETSÉGEK FIATAL TARJÁNI FOCISTÁK AZ ÉLVONALBAN

> BALÁS RÓBERT

Szűkebb hazánkban, a nógrádi labdarúgás jelenlegi sanyarú helyzete ellenére, továbbra is úgy nőnek a tehetséges futballisták, mint a gomba. Az alábbiakban a salgótarjáni fociskola három mai kiválóságát mutatjuk be, akik sajnos manapság – lehetőség hiányában – nem szűkebb pátriánkban kamatoztatják a tehetségüket.

GRÚZ TAMÁS: Kulcsember Kaposvárott

Grúz Tamás a magyar élvonal egyik meglepetés-csapatában, a váratlanul jól vitézkedő Kaposvár együttesében 22 évesen alapembernek számít. A nagyszerű fizikai adottsággal rendelkező fiatal játékosra már Angliában is felfigyeltek.

■ Minek köszönhető a kiváló szereplés?

A csapatunk egységes gárdává kovácsolódott, és a helyzeteink közül a korábbinál sokkal többet értékesítünk. A gárdán belül nekem is egyre jobban megy a játék, és úgy érzem, sikerült élnem az egyre több játéklehetőséggel. Az edzőm, Prukner László megtalálta számomra az ideális szerepkört, és az eredmények is azt mutatják, hogy jól alkalmazzuk az egyesek szemében kissé kockázatosnak tűnő három háttvédes harcmódot. A védekezés mellett olykor a támadásokat is tudom segíteni, erről tanúskodik a tatabányaiak ellen szerzett góloom. A bajnokságban az első hét csapat között szeretnénk végezni, de ahogy mondani szokták, evés közben jön meg az étvágy...

■ Noha még csak 22 éves, már jelentős játékosmúlttal rendelkezik.

A Petőfi iskola fociosztályában, hétévesen kezdtem játszani, Póka György volt a nevelőedzőm. Az SBTC felnőttcsapatában – a megyei bajnokságban – már 14 évesen bemutatkoztam. Később egy évet Magyargécen töltöttem, majd 18 éves koromban Békéscsabára igazoltam. A Viharsarokban a szintén tarjáni származású Vágó Attila edző bizalmából 2004. augusztus 20-án, a Vasas elleni mérkőzésen bemutatkoztam az NB I-ben. Nagyon boldog voltam ekkor, hiszen egész életemben ezért küzdöttem, hogy az első osztályba kerüljek. Teljesen más volt az élvonal miliője az alsóbb osztályokhoz képest, ahol addig játszottam.

■ A csabai időszak keserédesre sikeredett...

A bemutatkozáshoz hasonló élményt jelentett, amikor a harmadik fordulóban a pápaiak ellen megszereztem az első NB I-es góloomat, annak ellenére, hogy Békéscsabán védekező középpályást játszottam, így elsősorban nem a támadás volt a feladatom. A csapatban számos kiváló labdarúgó szerepelt, de az anyagi gondok miatt sajnos nem tudtunk megkapaszkodni az első osztályban. Ezután Debrecenbe kerültem, de ott nem léphettem pályára, mert problémák adódtak az átigazolással. Ezután egy évig Szolnokon játszottam, ahol Kis Károly edző vezetésével második helyen zártuk az NB II-es bajnokságot. Onnan kerültem másfél éve Kaposvárra.

■ Melyik volt az eddigi legemlékezetesebb mérkőzése?

A kaposvári bemutatkozásom, amikor sikerült gólt lőnöm a kispesztieknek. Nagyon jól érzem magam Somogyban, szeretnék még néhány sikeres évet eltölteni a Rákóczinál. A nyáron lejár a szerződés, de szeretnék hosszabbítani. Közel félszáz NB I-es mérkőzésnél tartok, és eddig három gólt szereztem. Később szeretnék kijutni külföldre, s amint az újságban is olvasható volt, angol csapatok érdeklődnek irántam.

KERÉNYI GÁBOR: Öröm futballozni Diósgyőrött

Mátranovákról rengeteg tehetséges labdarúgó indult – elég, ha hirtelenjében csak a Répás-testvéreket, Gábort és Bélát, az SBTC egykori kiváló játékosait említjük. A legújabb nagyreményű nováki fiatalember Kerényi Gábor, aki a Diósgyőr élvonalbeli csapatában mutatkozott be. A mindössze 20 éves bal oldali középpályás az SBTC-ben éppen Répás Béla, majd pedig Simon Attila keze alatt nevelkedett, és félévi újpesti „kitérő” után került a vasgyári alakulathoz. A fiatal játékos nem mondható a szerencse fiának, mert bokatorése után már csak jövő tavasszal térhet vissza a pályára.

■ Hogyan éli meg, hogy már tizenévesen az élvonalban szerepelt?

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy a diósgyőri csapatban, hétről hétre sok ezer ember előtt játszhattam, illetve a televízió jóvoltából az egész ország szurkolói, így az otthoniak is láthattak. Ilyen csodálatos szurkolótábor előtt hatalmas élmény futballozni. Diósgyőrben imádják a labdarúgást, élnek-halnak a csapatért. Ilyen környezetben jó érzés a csapathoz tartozni.

■ Csank János az ország egyik legjobb, s egyben az egyik legszigorúbb edző az országban. Ő dobta be a mélyvízbe. Milyen volt a viszonyuk?

Bátran mondhatom, hogy elismerte a munkámat. Öröm volt számomra, hogy Csank Jánosnál

edzhettem és tanulhattam. Sokat fejlődtem a keze alatt. Aztán sajnos megsérültem, és mind a tava-szi, mind az őszi idényt ki kellett hagynom.

■ Melyik a posztja, a klasszikus balhátvéd, vagy pedig a felfutó középpályás?

Felfutóként jobban érzem magam, mert bekapcsolódhatom a támadásokba is. Igaz, ilyenkor ügyel-nem kell, hogy idejében visszaérjek a védekezéshez. A példaképem a brazil Roberto Carlos.

■ Kicsit fussunk vissza az időben. Hogyan kezdődött a pályafutása? „Az alma nem esett messze a fájától...”

Igen, tudom, hogy édesapámat, Kerényi Józsefet nagyon jó védőjátékosként tartották számon. Neki sokat köszönhetek, mind a mai napig rengeteget segít, jó tanácsokkal lát el. A futballt otthon, Mátranovákön kezdtem, és onnan kerültem az SBTC-hez, ahol előbb Répás Béla, majd Simon Attila volt az edzőm. Ők indítottak el a pályán, amiért hálás vagyok nekik. A fekete-fehéreknél tizenhat évesen mutatkozhattam be az NB II-ben, amely nagyon szép emlék. Ezután kerültem Újpestre, ahol a juniorcsapatnál Urbányi István és Víg Péter foglalkozott velem, akiknek szintén nagyon sokat köszönhetek.

■ A liláktól viszont Diósgyőrbe vezetett az útja. Nem volt nehéz átállni a Csank-féle kemény edzé-sekre?

Nem igazán, hiszen az SBTC-nél Répás Béla és Simon Attila megadta az alapokat. De Csank mester-nél valóban minden nap keményen meg kellett küzdeni a játéklehetőségért.

■ Melyik volt a legemlékezetesebb mérkőzése?

Amikor tavaly november 11-én, az MTK ellen, hazai pályán először kezdő játékos lehettem. Igaz, hogy azon a mérkőzésen 1-0-ra kikapunk, de számomra így is a legemlékezetesebb. A másik, hasonlóan nagyjelentőségű találkozót tavaly december 4-én játszottuk, amikor Újpesten 3-0-ra nyertünk.

■ Hallhatnánk a céljairól?

A felgyógyulásom után szeretnék minél többször pályára lépni a Diósgyőr csapatában. Ha bizalmat kapok, igyekszem minél többet hozzátenni a csapat játékához. Később szeretnék bekerülni a korosz-tályos, majd idővel a felnőtt válogatottba, és jó lenne külföldön is egy jó csapatban szerepelni. Ehhez azonban még sokszor kell bizonyítanom.

LAKATOS BÉLA:

Tarjáni mesternek bizonyítana

Újabb tehetséges nógrádi labdarúgó tette le a névjegyét az NB I-ben. A bajnoki nyitányon, a televízió kerestül az egész ország láthatta, amikor Lakatos Béla – az SBTC neveltje – a Diósgyőr színeiben a címvédő Debrecen ellen bemutatkozott az élvonalban. A 23 éves fiatalember igyekszik megszilárdí-tani a helyét az első osztályban.

■ Mit érzett, amikor a bajnoki nyitányon bemutatkozott az NB I-ben?

Nagyon boldog voltam! Régóta vártam erre a pillanatra, hiszen egész eddigi életemben arra készültem, hogy első osztályú labdarúgó lehessenek. Remek érzés volt a fantasztikus diósgyőri szurkolótábor előtt, a bajnok Debrecen ellen bemutatkozni az élvonalban. A szüleim is ott ültek a lelátón, és nagyon büszkék rám – köszönöm a segítségüket! Szeretnék hosszú távon is bizonyítani az első osztályban, a Diósgyőr csapatában.

■ Hogyan kezdődött a pályafutása?

A Petőfi iskolába jártam, amikor az SBTC-ben elkezdtem a labdarúgást. Póka György volt az első edzőm, majd Hornyák János, Kovács János, Földi Attila, Lipták Zoltán, Simon Attila, Répás Béla, Dá-vid Róbert és Szojka Ferenc foglalkozott velem – köszönöm a munkájukat, mint ahogy Gabora János-nak is a sok segítségét. Az első felnőtt mérkőzésemet 15 évesen játszottam a megyei I. osztályban, az SBTC csapatában. Később átigazoltam a Salgó Öblös-Faipari SC-hez, ahol az NB III-ban játszo-ttam, majd – SBTC néven – a szintén harmadik vonalnak megfelelő NB II-ben is szerepeltünk. Ezután kerültem a másodosztályú Kaposvölgye csapatához, ahol két szép és tartalmas évet töltöttem el.

■ Hogyan került Diósgyőrbe?

A romaválogatott tagja vagyok, és az ottani edzőnk, Földesi Károly tavaly Csank János segítője volt Diósgyőrben. Ő javasolta, hogy vigyenek oda próbajátékra. Sikerült élnem a lehetőséggel, és Csank mester azt mondta, hogy szüksége van rám. Kemény felkészülés állt mögöttem, amikor röviddel a bajnoki rajt előtt edzőcsere történt, és egy hétig bizonytalanná vált a helyzetem. Szerencsére Pajkos

■ Lakatos Béla (Diósgyőr)

János is elégedett volt velem, és a szerződéskö-téskor Sallói István klubigazgató gratulált ahhoz, hogy mind a két edzőnél megfeleltam. Régi-új játékosársam, Kerényi Gabi sokat segít a beil-leszkedésben.

■ Nehéz volt-e felvenni az első osztály ritmu-sát?

Óriási különbség van az élvonal és a másodosz-tály között! Ezt leginkább a pályán lehet tapasztal-ni. Korábban sok NB I-es mérkőzést láttam, és úgy éreztem, hogy gond nélkül el tudnék játszani valamelyik csapatban. Azóta a saját bőrömmön éreztem, hogy nem könnyű teljesí-teni az első osztály követelményeit. Az NB I-ben gyorsabb a játék, technikásabbak, erőnlétben és taktikailag is felkészültebbek az ellenfelek, mint az alsóbb osztályokban. Nem könnyű felvenni velük a küzdelmet.

■ Mennyire elégedett az eddigi teljesítményé-vel?

Az első négy forduló során a kezdő tizenegyben kaptam helyet, de mivel nem jöttek az elvárt eredmények, Pajkos mester másoknak is já-téklehetőséget adott. A 27 tagú keretben nagy harc folyik a csapatba kerülésért. Szeretnék mi-előbb stabilan visszakerülni a kezdők közé, és remélem, hogy sikerül az eddiginél jobban szerepelnünk. Örülök, hogy Vágó Attila személyében salgótarjáni származású edzővel dolgozhatom, de ezen a szinten természetesen szó sem lehet protekcióról, sőt még inkább kell bizonyítanom a mester előtt.

■ Tervei?

Szeretnék később külföldre szerződni, és a nagy álmom a válogatottság. De addig is, még sokat kell bizonyítanom Diósgyőrben.

■ Balázs János szobra,
Szabó Tamás alkotása
FOTÓ: KBS

